

Ш 141, 1 а 73
А 35

Л. Є. Азарова, Т. Ю. Іванець

УКРАЇНСЬКИЙ ДИВОСВІТ КРАЇНОЗНАВСТВО ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ



Ш 141.1я73
А 35

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

Л. Є. Азарова, Т. Ю. Іванець

УКРАЇНСЬКИЙ ДИВОСВІТ
КРАЇНОЗНАВСТВО ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ
СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ



Навчальний посібник



Ш141.1я73 А35 2014

Азарова Л.Є. Український дивосвіт

Вінниця
ВНТУ
2014

УДК 811.161.2(075)

ББК 81.2.УКР-923

A35

Автори:

Л. Є. Азарова, Т. Ю. Іванець

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Лист № 1/11-12058 від 29.07.2014 р.

Рецензенти:

Н. М. Павликівська, доктор філологічних наук, професор

Н. Б. Іваницька, доктор філологічних наук, професор

Т. Ю. Ковалевська, доктор філологічних наук, професор

466320

Азарова, Л. Є.

A35 Український дивосвіт. Країнознавство для іноземних студентів-нефілологів : навчальний посібник / Л. Є. Азарова, Т. Ю. Іванець. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 171 с.

ISBN 978-966-641-600-4

Навчальний посібник містить країнознавчий матеріал для студентів-іноземців 2 курсу. Тексти й завдання до них призначені для аудиторної роботи студентів. У навчальному посібнику подано інформацію про українські символи, видатних українців, визначні місця України, а також події української історії.

УДК 811.161.2(075)

ББК 81.2УКР-923



ISBN 978-966-641-600-4

© Л. Азарова, Т. Іванець, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1 УКРАЇНСЬКІ СИМВОЛИ	6
1.1 Гімн України.....	6
1.2 Національна валюта України.....	8
1.3 Український народний костюм.....	12
1.4 Українська кухня.....	15
1.5 Діаманти України.....	19
1.6 Софія Київська.....	22
1.7 Києво-Печерська лавра.....	26
1.8 Святкові дні.....	29
1.9 Новорічне свято.....	34
1.10 Різдво.....	37
1.11 Великдень.....	41
РОЗДІЛ 2 ЧЕРЕЗ ТЕРНИ ДО ЗІРОК	44
2.1 Іван Мазепа.....	44
2.2 Великий Кобзар.....	48
2.3 Леся Українка.....	52
2.4 М. С. Грушевський – державний діяч України.....	55
2.5 Микола Пирогов.....	58
2.6 X-промені Івана Пулюя.....	63
2.7 Учені та винахідники України.....	67
2.8 Видатний архітектор.....	72
2.9 Ани – літаки КБ Антонова.....	76
2.10 Юрій Кондратюк.....	79
2.11 Спортивна слава.....	81
2.12 „Динамо”.....	85
2.13 Андрій Шевченко.....	89
2.14 Брати Клички.....	92
2.15 Вождь ірокезів.....	96
РОЗДІЛ 3 МАНДРУЙТЕ УКРАЇНОЮ	99
3.1 Місто Харків.....	99
3.2 Дніпро-Славутич.....	103
3.3 „Софіївка”.....	106
3.4 Чорне море.....	109
3.5 Одеса й одесити.....	112
3.6 Дива кримської природи.....	115
3.7 Палаці Криму.....	119
3.8 Фонтан сліз. <i>Кримська легенда</i>	123

3.9 Подорож у Карпати	125
3.10 Вічне кохання. <i>Карпатська легенда</i>	130
3.11 Дорогами Закарпаття	134

РОЗДІЛ 4 ГОРТАЙМО СТОРІНКИ ІСТОРІЇ 137

4.1 Перша бібліотека Київської Русі	137
4.2 У Крим по сіль	140
4.3 Вінниця на межі століть	143
4.4 Соловки	148
4.5 „Вервольф” – нерозгадана таємниця	152
4.6 Чорна дата української історії	155
4.7 Пам’ятник у сучасному місті	159

Підсумкове заняття	165
--------------------------	-----

ЛІТЕРАТУРА..... 169

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА 170

ПЕРЕДМОВА

Лінгвокраїнознавчий аспект викладання української мови для іноземців у вищих навчальних закладах України передбачає ознайомлення іноземних студентів із культурою України. Навчальний посібник «Український дивосвіт» містить текстовий, ілюстративний, довідковий матеріали про особливості побуту українців, їхні традиції та спосіб життя, надає відомості з географії, історії, культури України.

Добір текстів здійснено відповідно до рівня мовної та країнознавчої компетенції студентів-іноземців 2 курсу. Текстові матеріали згруповано за тематикою; окремі розділи посібника розповідають про українську символіку, здобутки видатних українців, висвітлюють величні та драматичні події української історії, надають цікаву й корисну інформацію про визначні місця України. У посібнику також вміщено тексти про суспільне й культурне життя Вінниці та Вінницького краю.

Лексико-граматичний матеріал посібника призначений для повторювання й систематизації знань, засвоєних студентами на попередніх заняттях з української мови, а також набуття нових знань, умінь та навичок. Особливу увагу автори посібника приділяють граматичним темам, які викликають значні труднощі у студентів-іноземців.

У посібнику зреалізовано комунікативну мету навчання іноземних студентів української мови. Призначення посібника – активізувати й удосконалити навички й уміння студентів у таких сферах мовної діяльності, як читання та усне й писемне мовлення. Різноманітні завдання спонукають студентів до самостійної роботи, покращують техніку читання, заохочують до бесід і дискусій, до виголошення спонтанних і підготовлених монологів (описів, розповідей, роздумів). Завдання посібника сприяють розвитку навичок і умінь писемного мовлення (конспектування, складання планів і тез).

Наочні матеріали посібника – малюнки, репродукції картин, фотографії – допомагають розкрити семантику лексико-граматичних одиниць, наведених у передтекстових завданнях, пояснити реалії країнознавчого характеру, полегшити сприйняття тексту. Наочні зображення також слугують змістовою опорою для продукування студентами-іноземцями власних висловлювань.

Навчальні матеріали посібника сприяють формуванню доброзичливого ставлення іноземних студентів до України й українців, допомагають їм позбутися хибних соціокультурних стереотипів, поживляють роботу на заняттях з української мови.

РОЗДІЛ 1 УКРАЇНСЬКІ СИМВОЛИ

1.1 Гімн України

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Які державні символи України ви знаєте?
2. Яку форму має Державний прапор України?
3. Якого кольору горизонтальні смуги Державного прапора?
4. Яке значення мають кольори Державного прапора?
5. Який знак зображений на Державному гербі України?
6. Як учені пояснюють походження й суть цього знака?

Завдання 2. Прочитайте й запишіть слова. З'ясуйте їхні значення.

збірка	роса	заборонений
постать	рід	козацький
композитор	незалежний	лунати – пролунати
воля (свобода)	значний	гинути – згинути
доля	згаданий	панувати – запанувати

Завдання 3. Утворіть словосполучення.

Назва *чого?* (вірш).

Збірка *чого?* (вірші).

Історія *чого?* (українська література).

Стати *ким?* (значна постать).

Пролунати *в чому?* (парламент, Верховна Рада).

Усміхнутися *кому?* (ми).

Запанувати *в чому?* (своя сторонка).

Завдання 4. Прочитайте текст.

Гімн України

„Ще не вмерли України...” – слова, що дали назву віршеві українського поета Павла Чубинського. У недалекому минулому згаданий твір був заборонений.

1871 року в Києві вийшла збірка віршів П. Чубинського „Сопілка”. Поет не став значною постаттю в історії української літератури, проте кілька його віршів залишилися жити до сьогодні,



П. Чубинський



М. Вербицький

серед них – „Ще не вмерли України...”. Вірш став надзвичайно популярним.

Музику до вірша написав композитор М. Вербицький. Саме ця пісня стала Державним гімном незалежної України. 5 грудня 1991 року пісня вперше пролунала в українському парламенті – Верховній Раді. Текст гімну було скорочено і змінено.

Ще не вмерли України...

Музика М. Вербицького

Слова П. Чубинського

Ще не вмерли України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим
За нашу свободу,
І покажем, що ми, браття,
Козацького роду.

Завдання 5. Дайте відповіді на запитання.

1. До кого звертається автор гімну? Які слова використовує як звертання? Чому?
2. Як ви розумієте вислів „усміхнеться доля”?
3. Який заклик лунає в гімні?
4. Як ви розумієте вислови: „Я козацького роду”, „Ми козацького роду”?

Завдання 6. Прослухайте гімн. Поясніть, який настрій викликає у вас ця пісня?

Завдання 7. Розкажіть про державний гімн своєї країни, перекажіть його зміст.

Завдання 8. Опишіть державний прапор і державний герб своєї країни. Поясніть значення символів, зображених на них.

1.2 Національна валюта України

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Валюта, банкнота, монета, вага, товарообмін, ескіз, суперечка, замовлення, інфляція, гіперінфляція, якість, мільйон, мільйонер, фірма, банк, термін.

Завдання 2. Послухайте коментар викладача стосовно поданих слів і словосполучень, стисло запишіть його.

Київська Русь, Лівобережна Україна, Російська імперія, Радянський Союз, Берлін, Іспанія, монголо-татарська неволя, злотий, рубль, український карбованець, купон, купоно-карбованець.

Завдання 3. Знайдіть антоніми.

Легкий, швидко, добрий, слабкий, віддати, з'явитися, спочатку, повільно, створити, тимчасовий, зникнути, важкий, постійний, поганий, важко, міцний, взяти, легко, наприкінці, знищити.

Завдання 4. Прочитайте словосполучення з числівниками.

У другій половині XI ст., 1917 року, 1 рубль, 1 грн, дорівнювати 100 копійкам, 200 г, 1918 року, 1922 – 1991 рр., 1991 року, на початку 1992 р., 1993 року, 1990 року, від 1 до 100 карбованців, 100000 крб, близько 180 карбованців, 32 – 35 тисяч карбованців, не більше 100 млн, дати 1 гривню.

Завдання 5. До поданих іменників доберіть спільнокореневі прикметники.

Рік – річний, папір – паперовий, Росія – російський.

Срібло, гроші, центр, нація, гривня, метал, копійка, валюта, практика, Литва, Польща, Канада, Америка.

Завдання 6. Утворіть форму вищого ступеня порівняння прикметників.

Надійний – надійніший, довгий – довший.

Спокійний, стабільний, важкий, швидкий, новий, поганий, малий, суворий, міцний.

Завдання 7. Прочитайте текст. Визначте основні етапи формування української валюти.

Національна валюта України

У другій половині XI ст. в Київській Русі з'явилася гривня – срібна монета вагою 200 г. За часів монголо-татарської неволі грошового обігу

практично не було, його замінив товарообмін. Пізніше на території України населення користувалося грошима тих держав, які володіли українською землею: литовськими монетами, польськими злотими, – а після приєднання Лівобережної України до Російської імперії – рублями і копійками.

1917 року Центральна рада, яка взяла владу в Україні у свої руки,



ухвалила закон про власну грошову одиницю, якою став український карбованець. 1918 року в обіг було введено ще одну грошову одиницю – гривню, яка дорівнювала половині карбованця. Спочатку нові українські гроші друкували в Берліні, а згодом – у Києві. Населення України, яка була у складі Радянського Союзу (1922 – 1991 рр.), користувалося рублем. 1 рубль дорівнював 100 копійкам.



1991 року найвідоміші художники дістали завдання – створити ескізи національної валюти. Були суперечки щодо назви грошей. Обрали назви „гривня” і „копійка”. Друкували перші гривні за океаном.

1000 гривень 1918 року

Замовлення виконували працівники „Bank Note Company”. Ця канадська фірма змушена була цілодобово працювати, аби вчасно виконати завдання. Проте Національний банк України не поспішав вводити гривню в обіг. Замість гривень використовували купони, які не були грошима. 1992 року Національний банк ввів у обіг національну валюту – український купоно-карбованець. Причиною цього був важкий стан української економіки. Гіперінфляція могла дуже швидко знецінити гривню. Перші банкноти від 1 до 100 карбованців надрукували в Іспанії. Якість нових грошей була поганою, їх можна



1000 рублів 1917 року

було легко підробити. На початку 1992 року один долар можна було купити за 175 – 180 карбованців, а в кінці року – за 750. У другій половині 1993 року за одиницю американської валюти вже потрібно було віддати 32 – 35 тисяч карбованців. Люди стали „мільйонерами”, вони користувалися купорами у 50 або 100 тисяч карбованців. Проте купівельна спроможність цих грошей була малою.

Тільки 1996 року з'явилася нова грошова одиниця України – гривня. Обмін грошей відбувався так: за 100000 карбованців давали 1 гривню. Два тижні населення України користувалося і гривнями, і карбованцями. Після цього терміну карбованці вилучили з обігу. Одній людині дозволялося обмінювати в банку не більше 100 мільйонів карбованців, проте суворого контролю за обміном не було.

Нова валюта виявилася досить стабільною. Звичайно, без падінь не обійшлося. Що надалі буде з українською гривнею? Українці хотіли б її бачити стабільною, міцною. Чим стабільнішою стане національна валюта, тим спокійнішим буде життя українців.

Завдання 8. Закінчіть речення.

1. Гривня Київської Русі – це ...
2. Сучасна гривня – це ...
3. За часів монголо-татарської неволі ...
4. 1917 року грошовою одиницею України став ...
5. За часів Центральної Ради гривня дорівнювала ...
6. Найвідоміші художники створювали ескізи ...
7. 1992 року в незалежній Україні з'явилася тимчасова валюта – ...
8. Нова грошова одиниця незалежної України – гривня – з'явилася ...
9. Чим стабільнішою стане українська валюта, тим ...

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Якою була гривня в XI ст.?
2. Чому населення України тривалий час користувалося грошима різних держав світу?
3. Які грошові одиниці використовувало населення України за часів Центральної ради? Де друкували ці гроші?
4. Які гроші використовували українці, що мешкали в Радянському Союзі?
5. Яка фірма друкувала перші гривні незалежної України? Чому їх не ввели одразу в обіг? Якою була якість перших українських банкнот?
6. За яким курсом банки обмінювали українські купони на долари?
7. Чи були українські „мільйонери” 90-х років ХХ ст. багатими людьми?
8. Як відбувався обмін карбованців на гривні в 1996 році?

Завдання 10. Складіть називний план тексту.

Завдання 11. За планом розкажіть про національну валюту України.

Завдання 12. Прочитайте назви грошових одиниць різних держав світу. З'ясуйте, які країни використовують таку валюту.

Рубль, динар, юань, євро, сукре, долар, ена, ліра, песо, рупія, кванза.

Довідковий матеріал:

Німеччина, Еквадор, Ангола, Індія, Японія, Куба, Китай, Росія, Туреччина, Йорданія, Австралія.

Завдання 13. Підготуйте розповідь про національну валюту своєї країни за планом.

План

1. Історія створення національної валюти.
2. Зовнішній вигляд паперових і металевих грошей (форма, розміри, кольори).
3. Купівельна спроможність валюти й обмін її на долари (євро).

Завдання 14. Прочитайте українські прислів'я, у яких йдеться про гроші. Поясніть зміст прислів'їв.

1. Хто має гроші, той всюди хороший.
2. Без грошей – як без очей.
3. Бережи копійку, бо мільйон складається з копійок.
4. Зароблена копійка краще краденого карбованця.
5. Копійка любить, щоб її лічили.

Завдання 15. Складіть діалоги відповідно до ситуацій спілкування.

1. Ви маєте намір продати українському банку долари й купити гривні.
2. Ви хочете розміняти банкноту номіналом 200 гривень у касира супермаркету.

Завдання 16. Знайдіть в Інтернеті інформацію про видатних діячів української культури, зображених на паперових гривнях.

1.3 Український народний костюм

Завдання 1. Прочитайте назви регіонів України. Послухайте коментар викладача щодо цих назв.

Середня Наддніпрянщина, Волинь, Буковина.

Завдання 2. Прочитайте слова. З'ясуйте їхні значення.

Гудзик, намисто, вбрання, барва, модель, оздоблення, переважати, прикрашати, фарбувати, шити.

Завдання 3. Прочитайте й запишіть назви різних деталей українського одягу. З'ясуйте значення цих назв.

Сорочка, штани, шаровари, бриль, шапка, кожух, чоботи, постолі, плахта, спідниця, запаска, очіпок, фартух.

Завдання 4. До поданих слів доберіть антоніми.

Узимку, довгий, м'який, одягатися, різні, злий, широкий, холодний, чимало, яскравий, селянський, чоловічий, багатий.

Завдання 5. Поясніть значення словосполучень.

Національний одяг. Милувати око. Сорочка до колін. Оригінальне оздоблення. Селянський одяг. Головний убір. Солом'яний бриль. Вишита шовкова сорочка. Козацькі шаровари. Заміжня жінка. Злий дух. Вагітна жінка. Сучасний одяг. Помаранчева квітка. Зашкодити дитині.

Завдання 6. Слова в дужках поставте в потрібній формі. Утворіть дієслівні словосполучення.

Одягати *кого?* (дитина, хворий, чоловік, жінка, дочка).

Надягати *що?* (сорочка, спідниця, плахта, запаска).

Завдання 7. Від поданих іменників утворіть форми називного й родового відмінків множини.

Нитка – нитки, ниток; *костюм* – костюми, костюмів.

Чобіт, сорочка, шапка, стрічка, барва, кожух, тканина, колір, модель, квітка, дух.

Завдання 8. Прочитайте текст. Зверніть увагу на соціальну, естетичну й захисну функції українського народного костюма.

Український народний костюм

Кожен народ укладає у свій національний одяг чимало майстерності. Український народний костюм милує око барвами, оригінальним оздобленням. Історія українського народного одягу пов'язана з традиціями Київської Русі.

Чоловічий селянський одяг складався з сорочки до колін, а також нешироких штанів. Головним убором була шапка та солом'яний бриль, взуттям – постоли. Узимку селяни надягали кожухи.

Характерною ознакою одягу багатих козаків була сорочка, вишита шовком, сріблом або золотом. Сорочку заправляли в широкі шаровари яскравого кольору. Широкі козацькі шаровари були витіснені сучасними брюками на початку ХХ ст. Багаті козаки носили чоботи з м'якої шкіри.

Селяни самі виготовляли тканини, фарбували їх, шили з них одяг і прикрашали його. Обов'язковим елементом і чоловічого, і жіночого

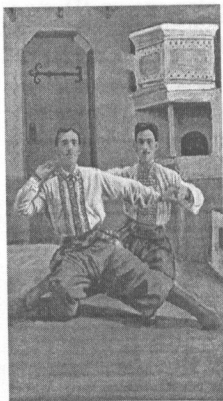
одягу була вишита сорочка-вишиванка. Малюнок вишивки й кольори могли бути різними.



Наприклад, у вишиванках Середньої Наддніпрянщини переважали чорний та червоний кольори. Сорочки на Волині вишиті червоними, жовтими й помаранчевими нитками, а у вишиванках Буковини переважали чорний, жовтий, червоний та зелений кольори.

До складу жіночого українського одягу входили спідниця, плахта, запаска, фартух. Заміжні жінки носили очіпок – головний убір у вигляді шапочки. На ноги взували чоботи червоного або чорного кольору. До свого вбрання жінки та дівчата добирали намисто, гудзики, квіти.

Одяг мав захищати людину не лише від холоду, вологи й вітру, а й від злих духів. Фартух захищав живіт жінки; його радили носити вагітним жінкам, щоб ніхто не зміг зашкодити майбутній дитині. Вважали,



що вишивка на сорочці захищає душу людини від руйнування, умирання.

Багато елементів українського народного костюма використовують у моделях сучасного одягу.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. З традиціями якої епохи пов'язана історія українського народного одягу?
2. Які елементи були обов'язковими для чоловічого й жіночого одягу?
3. Які кольори характерні для сорочок різних регіонів України?
4. Які функції мав український національний одяг?

Завдання 10. Складіть простий називний план тексту. Перекажіть текст за планом.

Завдання 11. Розкажіть про особливості національного одягу свого народу.

Завдання 12. Ознайомтеся з українськими народними висловами.

Народитися у сорочці. Бути щасливим.

Без сорочки народитися. Бути нещасливим.

Чоботи каші просять. Чоботи зносилися, розірвалися.

Залишитися без штанів. Втратити майно, гроші.

Завдання 13. Дайте відповідь на запитання, яке є назвою тексту.

Чому українські чоловіки боялися втратити шапку?

Обов'язковим елементом чоловічого одягу був головний убір. Загубити шапку було поганою прикметою, що означала наближення смерті. За шапкою можна було дізнатися про заняття та становище людини. Хлібороб носив бриль, козак мав шкіряну шапку. У бідняка була шапка з недорогого хутра, у багатія – дорога хутряна шапка.

Головний убір чоловіки завжди знімали, коли заходили до хати або храму. У шапці не сідали до столу, не клали шапку на стіл. Народне прислів'я попереджало: "Не їж у шапці, бо твоя жінка буде мати дурного чоловіка". Шапка була символом чоловічої гідності.

1.4 Українська кухня

Завдання 1. Прочитайте слова. З'ясуйте їхні значення.

Страва, якість, колега, компонент, рецепт, ярмарок, фестиваль, раціон, піст, варення, алкоголь, самогон, горілка, пиво.

Завдання 2. Поясніть значення слів.

Буряк, капуста, квасоля, морква, часник, мед, м'ясо, картопля, сало, огірок, помідор, сир, молоко, борошно, каша, горіх, мак.

Завдання 3. З'ясуйте значення словосполучень.

Екзотична страва. Світова слава. Східні слов'яни. Високі смакові якості. Гостра страва. Калорійна страва.

Завдання 4. Зверніть увагу на назви м'яса різних тварин.

М'ясо свині – свинина, м'ясо барана – баранина, м'ясо корови – яловичина, м'ясо теляти – телятина, м'ясо коня – конина, м'ясо курки – курятина.

Завдання 5. Знайдіть антоніми.

Підземний, дозволяти, сприяти, високий, густий, часто, завжди, забороняти, дозвіл, короткий, близький, зима, заборона, східний, низький, рідкий, ніколи, літо, тривалий, надземний, західний, рідко, далекий, заважати.

Завдання 6. Утворіть форму множини іменників чоловічого і жіночого роду. Поясніть, від яких іменників неможливо утворити таку форму.

Шматок, огірок, помідор, сік, людина, ковбаса, котлета, каша, овоч, фрукт, ягода, компот, зв'язок, піст, капуста, напій, вино, пиво, кава, бублик, борошно, пиріг.

Завдання 7. Знайдіть спільнокореневі слова.

Кулінарія, сіль, варити, пекти, смакувати, коханий, сушити, годувальниця, солоний, печений, дім, солити, годувати, варений, печений, сухий, кохати, смак, домашній, кохання, кулінарний.

Завдання 8. До поданих іменників доберіть спільнокореневі прикметники.

Білорусь, Київ, Чернігів, Закарпаття, Крим, Угорщина, Румунія, гуцул, словак, гостинність, марка, фрукт, ягода, овоч, м'ясо, молоко, борошно, смак, світ, алкоголь, якість, харч.

Завдання 9. Прочитайте текст. З'ясуйте особливості української кухні.

Українська кухня

Здавна українська кухня славилася різноманітними стравами й високими смаковими якостями.

„Борщ – усьому голова”, – так кажуть українці про одну з найпопулярніших українських страв, яка здобула справжню світову славу. Існує щонайменше 30 рецептів приготування борщу. Основними компонентами цієї страви є вода, м'ясо, буряк, капуста, квасоля, морква, часник, картопля. У кожній господині свій рецепт приготування борщу.



Пам'ятник свині у Ромнах

Щоб зварити київський борщ, потрібно 20 продуктів, для чернігівського борщу їх потрібно 16. Борщ вважають добрим, якщо ложка в ньому стоїть. Про несмачний, рідкий борщ господині казали: „Таким борщем тільки голову мити!” або „Вимила хазяйка ложки і воду в борщ вилила”.

Сало – продукт, який також став кулінарним символом України. Його різали на шматки й солили. Солоне сало могло зберігатися до двох років. Його завжди брали в дорогу і їли з хлібом, огірками й часником. У різних містах України в наш час проходять фестивалі сала. В Україні встановлено пам'ятники свині – народній годувальниці.

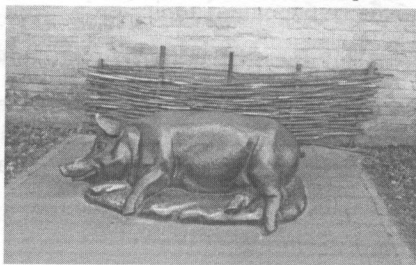
Велику кількість страв готують українці з молока й сиру: бабки, сирники

зі сметаною, молочні супи, кефір, ржанку.

Українці полюбляють страви з борошна: вареники, млинці, пироги, бублики, добре випечений хліб.

Смачні страви з м'яса: крученики, ковбаси, холодці, котлети. Популярними є страви з картоплі, капусти, різноманітні каші.

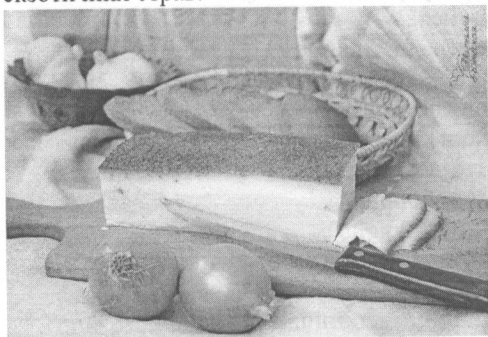
Овочі, фрукти, ягоди українці споживають сирими, печеними, вареними. Готують смачні компоти й узвари. Уживають українці мед, мак, горіхи.



Пам'ятник свині у Миргороді

Тісні економічні та культурні

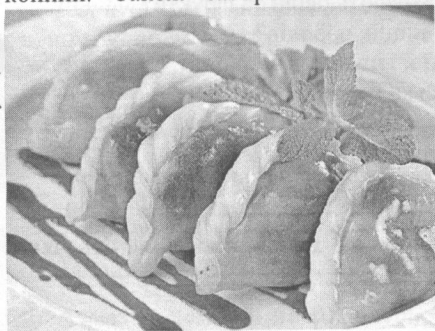
зв'язки з іншими народами сприяють тому, що сучасні українці вживають страви російської, білоруської кухні, додають до свого раціону все більше екзотичних страв.



Сало з цибулею

У різних регіонах України існують деякі кулінарні особливості. Кухня Закарпаття сформувалася під впливом тих народів, які проживали у цьому багатонаціональному краї. На закарпатську кухню впливали угорська, гуцульська, словацька й румунська. Туристам, які приїжджають на Захід України, смакують гострі та калорійні страви закарпатців.

У східних слов'ян тривалий час існувала заборона на вживання в їжу конини. Також заборонялося їсти м'ясо тварин з підземного світу (наприклад, м'ясо змії). Для християн існують пости, коли заборонено вживати м'ясні та молочні продукти. У піст їли борщ із рибою, пироги з картоплею, капустою або вареники з ягодами.



Полтавські вареники з вишнями

В українців є традиція заготовляти деякі продукти на зиму: сушити ягоди й фрукти, солити капусту, огірки й помідори, готувати солодке фруктове й ягідне варення.

Українці вживають алкогольні напої: горілку, вино, пиво. Дехто віддає перевагу домашньому вину, самогону. Фестивалі та ярмарки вина часто проходять у Закарпатті та в Криму, де виробляють якісні марочні вина. Сучасні українці п'ють каву, чай, какао, різноманітні ягідні та фруктові соки.

Українці – гостинні люди. До свого столу вони запрошують родичів, друзів і колег.

Завдання 10. Поясніть зміст вислову: „Борщ – усьому голова”.

Завдання 11. Поясніть зміст речення: Сало – кулінарний символ України.

НТБ ВНТУ
м. Вінниця

Завдання 12. Закінчіть речення.

1. Для приготування київського борщу потрібні ...
2. Про несмачний, рідкий борщ українці казали ...
3. Солоне сало могло зберігатися ...
4. В Україні є пам'ятники ...
5. Сирники, кефір, ряжанку готують із ...
6. Млинці, бублики, хліб випікають із ...
7. Ковбаси, котлети, крученики виробляють із ...
8. Із фруктів і ягід українці готують ...
9. У східних слов'ян існувала заборона ...
10. Піст – це ...
11. Фестивалі та ярмарки вина відбуваються в ...

Завдання 13. Дайте відповіді на запитання.

1. Яка українська страва здобула світову славу?
2. Які продукти потрібні для приготування борщу?
3. Як зберігали сало українці? Як його вживали?
4. У якому вигляді українці споживають овочі та фрукти?
5. Чи вживають українці страви інших народів?
6. Які харчові заборони існували й існують в Україні?
7. Які особливості має закарпатська кухня?
8. Які продукти українці заготовляють на зиму? Чому?
9. Чи вживають українці алкогольні напої?
10. Чи вважаєте ви українців гостинними людьми?

Завдання 14. Прочитайте українські прислів'я. Поясніть їхній зміст.

1. Каша – мати наша.
2. Як є борщ і капуста, то хата не пуста.
3. Дешеве м'ясо – поганий борщ.
4. Добрий кухар – найкращий лікар.
5. Погана кухарка і добрі продукти зіпсує.

Завдання 15. Розкажіть про особливості вашої національної кухні.

1.5 Діаманти України

Завдання 1. З'ясуйте значення слів. Запишіть їх.

злиток, злитки	кам'яне вугілля
засіб, засоби	родовище
бій, бої	нафта
каолін	залізна руда
бурштин	різання
лабрадорит	поліпшувати – поліпшити
граніт	спричиняти – спричинити
поклад	розробляти – розробити
алмаз (діамант)	видобувати – видобути
прикраса	розвідувати – розвідати
сировина	

Завдання 2. Доберіть до виділених слів спільнокореневі слова.

Рідкісна краса, мінеральна сировина, канадські українці, житомирські каоліни, кримська гора, коштовні камені, кам'яна сіль, валютний метал, південний район.

Завдання 3. Доберіть антоніми до поданих слів.

Гарний, штучний, спочатку, твердий, високий, хвороба, багато, багатий, веселий, здоровий, основний, південний, захід, пам'ятати.

Завдання 4. Поясніть зміст речень.

Алмаз – чемпіон твердих тіл. Тепер алмаз має десятки професій. Перший штучний алмаз народився в Києві.

Завдання 5. Прочитайте власні назви. Послухайте коментар викладача.

Донбас. Кривий Ріг. Прикарпаття. Житомирщина. Одещина. Київська Русь. Мазепа.

Завдання 6. Прочитайте текст. Поясніть його назву.

Діаманти України

В Україні тисячі родовищ мінеральної сировини. З давніх-давен славиться Україна декоративними лабрадоритами та гранітами. Це будівельні камені рідкісної краси. Лабрадоритові пам'ятники стоять

тисячоліттями. Житомирським гранітом облицьовані будинки на Хрещатику – головній вулиці Києва.

Бурштин – гарний камінь для виготовлення прикрас. Бурштин у народі вважали засобом від багатьох хвороб. У XVIII – XIX ст. у Росії, Україні, Польщі в багатих сім'ях няні носили прикраси з бурштину, щоб дитина була весела і здорова. Відомі поклади бурштину на заході України. Хто не знає трагедій, спричинених алмазами Бразилії, Індії, Африки! В Україні кристалики алмазів знайдено біля Дніпропетровська, на Дністрі. Вони жовті, зелені. Перший штучний алмаз народився в Києві, в Інституті надтвердих матеріалів. Алмаз – чемпіон твердих тіл; колись він використовувався лише як прикраса. Тепер алмаз має десятки професій, хоча спочатку ним користувалися лише для різання скла.

В Україні розробляють родовища кам'яного вугілля (Донбас), залізної руди (Кривий Ріг), нафти й газу (Карпати), сірки (Прикарпаття), кам'яної солі (Донбас).

Золото – основний валютний метал. Монети з нього були відомі в Китаї, Індії та Єгипті ще півтори тисячі років тому, а золоті прикраси – за три тисячі років до нашої ери. У південних районах України археологи знайшли багато золотих речей, вироблених ще до нашої ери: посуд, прикраси. У XIV ст. славилися своїми золотими

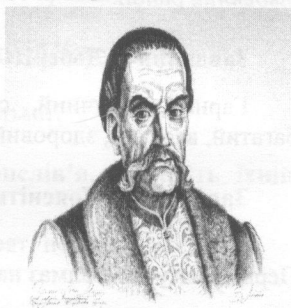


Скіфська пектораль

виробами Львів, Київ, Чернігів. Історія України пам'ятає бої за золото. Довго шукали золото Мазепи. У народі казали, що за часів гетьмана його виробляли в деяких містах України.

Народні перекази розповідали: золото видобували в Карпатах ще за часів Київської Русі. Наприкінці XX століття розпочалася промислова розробка Мужіївського родовища золота. Перший злиток важив майже 6 кг. Згодом розробку родовища припинили. На сьогодні в Україні розвідано близько 15 родовищ золота.

Багато дуже потрібних нам речей неможливо виготовити без білої глини – каоліну. Папір, біла чашка, мило не з'являться без нього. Українська промисловість широко використовує вінницькі каоліни. Ще не всі багатства відкрила людям земля України. Нові відкриття чекають на нас.



І. Мазепа

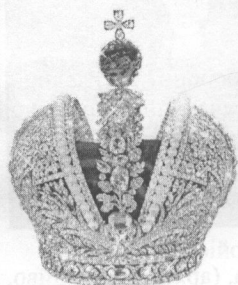
Завдання 7. Скорочено запишіть відповіді на запитання.

1. Які райони України багаті на граніт? Де застосовують цей матеріал?
2. Що вам відомо про український бурштин?
3. Чи є в Україні алмази?
4. Де було створено штучні українські алмази?
5. Яка мінеральна сировина є на Вінниччині?
6. Чи є в Україні родовища золота?

Завдання 8. Підготуйте розповідь про підземні багатства України.

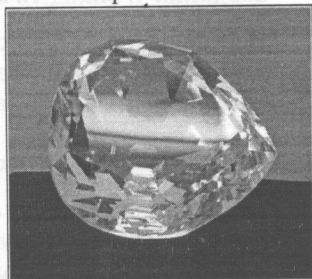
Завдання 9. Розкажіть про природні багатства вашої країни.

Завдання 10. Прочитайте текст. Дайте йому назву.



Корона Російської імперії

З давніх часів алмаз вважали магічним каменем. Люди вірили, що власник алмаза стає сильним, хоробрим, непереможним. Алмазний порошок вважали смертельною отрутою. Найбільші й найкращі алмази прикрашають корони імператорів Росії, Великобританії, Австро-Угорщини.



Алмаз „Куллінан”

Алмази, маса яких перевищує 10 каратів, мають імена: „Зірка Сьєрра-Леоне” (969,8 карат), „Алмаз Перемог” (726 карат), „Лесото Браун” (601 карат),

„Африканська зірка” (287 карат). Карат – міра ваги коштовного каменю, що дорівнює 0,2 грама.

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання.

1. У які властивості алмаза вірили давні люди?
2. Де використовували найкращі алмази?
3. Яким алмазам давали імена?
4. Що таке карат?
5. Скільки каратів мають найкращі й найбільші алмази, названі у тексті?
6. Чи вірите ви у силу талісманів, зроблених з коштовного каменю?
7. Яке коштовне каміння є у надрах вашої країни, що з нього виготовляють?

1.6 Софія Київська

Завдання 1. Прочитайте слова. З'ясуйте їхні значення.

Підлога, дах, споруда, храм, собор, офіс, живопис, диво, чудо, перешкода, тріщина, мудрість, намір, (по)грабувати, (з)руйнувати, (по)шкодити, (зі)псувати(ся).

Завдання 2. З'ясуйте значення словосполучень.

Пам'ятка архітектури, архітектурний комплекс, спортивний комплекс, фасад будівлі, радянські часи, національний заповідник.

Завдання 3. Уточніть значення слів, якими позначають особу.

Президент, майстер, помічник, посол, багатій.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Негативно, заборона, старовинний, створити, заборонити, складний, небалий, добрий, зруйнувати, знищити, дозволити, сучасний, позитивно, простий, злий, різні, збудувати, дозвіл, дбайливий, однакові.

Завдання 5. Утворіть словосполучення.

(Держава) документ – державний документ

(Політика) рішення, (культура) центр, (захід) стіна, (архітектура) диво, (бібліотека) книги, (спорт) зал.

Завдання 6. Заповніть таблицю потрібними формами слів.

Відмінок	-	-	-	-
Називний	собор	споруда	будівля	бібліотека
Родовий
Давальний
Знахідний
Орудний
Місцевий

Завдання 7. Утворіть словосполучення.

Ремонтувати що *(підлога, споруда, будівля)*.

Прикрашати чим *(картини, твори живопису, малюнки)*.

Будувати поблизу чого *(храм, собор, комплекс, церква, заповідник)*.

Стати чим (політичний центр, національний заповідник, архітектурне диво).

Завдання 8. Прочитайте текст. Поясніть назву тексту.

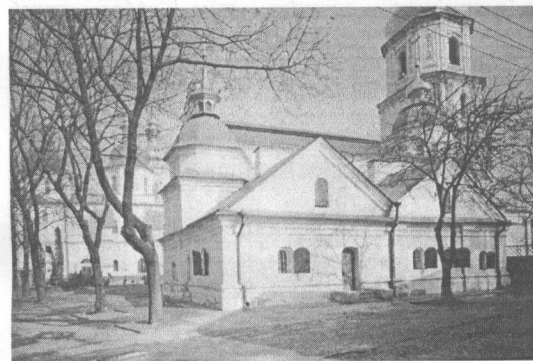
Софія Київська

Софійський собор – це пам'ятка історії та архітектури. Унікальний комплекс Софії Київської було споруджено в першій половині XI ст.

Назва собору походить від грецького слова „софія” („мудрість”). Складну споруду будували 49 майстрів і близько 100 їхніх помічників.



Софійський собор



Трапезна Софії Київської

Софія стала культурним і політичним центром Київської Русі. Тут зберігалася перша на Русі бібліотека. Тут підписували важливі державні документи, приймали іноземних послів.

Софійський собор має такі розміри: довжина – 35 м, ширина – 55 м, висота – 29 м. Окрім собору до архітектурного комплексу належить десяток різних споруд. Стіни Софійського собору прикрашені творами живопису.

Не всі, хто приходив до цього храму, мали добрі наміри. Собор грабували, намагалися пошкодити, зруйнувати. Споруду не один раз відновлювали, ремонтували підлогу й дах, реконструювали західний фасад будівлі.

За радянських часів Софію Київську мали зруйнувати й облаштувати на її місці великий майдан. Але сталося диво: храм не знищили. У незалежній Україні влада заборонила будь-яке будівництво біля Софійського собору. Однак для сучасних багатіїв ця заборона – не завада. Вони побудували біля Софії спортивний комплекс із підземним басейном, офіси. Це негативно



Дзвіниця Софії Київської

вплинуло на старовинну будівлю: на її стінах з'явилися тріщини, почали псуватися настінні картини. З 1994 року собор та 50 архітектурно-історичних пам'яток стали Національним заповідником „Софія Київська”.

Це архітектурне диво України потребує дбайливого ставлення й захисту.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли було споруджено Софійський собор?
2. Які назви має ця споруда?
3. Чому Софію Київську здавна вважали культурним і політичним центром Київської Русі?
4. Які розміри має собор?
5. Чому Софію Київську вважають архітектурним комплексом?
6. Чи були загрози існуванню храму?
7. Хто порушив заборону на будівництво будь-яких споруд поблизу собору?
8. Як українці намагалися зберегти храм?
9. Чому Софію Київську називають архітектурним дивом України?
10. Що вам відомо про сім чудес давнього світу?
11. Які чудеса новітньої світової архітектури ви можете назвати?
12. Які споруди Вінниччини подобаються вам? Опишіть їх.

Завдання 10. Підготуйте розповідь про одну з архітектурних пам'яток світової архітектури за планом.

План

1. Час спорудження архітектурної пам'ятки.
2. Місцезнаходження споруди (будівлі).
3. Форма, розміри, оздоблення споруди (будівлі).
4. Призначення споруди (будівлі).

Завдання 11. Підготуйте текст екскурсії своєю країною, проведіть її для однокурсників. Розповідаючи про визначні місця своєї країни, використовуйте фотографії, листівки, географічні карти, відеоролики.

Завдання 12. Прочитайте текст. Поділіть його на частини. Дайте назву кожній частині тексту.

Софія

Головну церкву Київської Русі назвали Софією (sophia – “мудрість”). У XIV ст. Софією назвали столицю Болгарського царства. У VI ст. там з’явилася церква Святої Софії. А в Константинополі першу церкву Святої Софії було збудовано в IV ст. Не один раз її спалювали. На місці спаленої церкви імператор Візантії Юстиніан вирішив спорудити величний храм. Будівельні роботи розпочали 533 року. Церкву зводили 10 000 робітників. Будівельники використовували найдорожчі матеріали: золото, коштовне каміння, слонову кістку, срібло. Про багатства собору сучасники створювали легенди. Храм Святої Софії відновлювали після землетрусів і пожеж. 1935 року за рішенням президента Туреччини Кемалю Ататюрка Свята Софія стала музеєм. Це восьме диво світу прагнуть подивитися туристи з різних країн.

У російському місті Великий Новгород Софійський собор було зведено під впливом Софії Київської 1052 року. Будували Софію Новгородську 7 років. Матеріалами для храму стали природний камінь, цегла, метали – мідь і свинець. Стіни храму прикрасили зображення Ісуса Христа, Софії, Божої Матері.



Собор Святої Софії у
Новгороді

Жіноче ім’я Софія не належить до найпопулярніших імен. Софійка, Соня, Сонечка, Зося, Зосенька, Софа – такі ніжні форми має це ім’я. Сучасні Софії пишуться тим, що їхнє ім’я прославили такі видатні жінки: математик Ковалевська, політична діячка Перовська, співачка Ротару, педагог Русова...

Завдання 13. Дайте відповідь на запитання.

1. Які храми назвали ім’ям Святої Софії?
2. У яких містах були збудовані храми Святої Софії? Які особливості мають ці храми?
3. Яке значення має ім’я Софія?

1.7 Кієво-Печерська лавра

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Монастир, лавра, церква, собор, чудо, диво, печера, глибина, монах, діяч, майстер, рай, гріх, вогонь, книгодрукування, друкарня, прикраса, дорожність, померлий, (по)ховати.

Завдання 2. З'ясуйте значення словосполучень.

Декоративне мистецтво. Історико-культурний заповідник. Кам'яне чудо. Потрапити в рай. Пробачити гріхи.

Завдання 3. Знайдіть антоніми.

Створювати, найбільший, рай, будувати, знищувати, почати, ворог, нападати, багато, друг, пекло, мало, захищати, перший, найменший, руйнувати, закінчити, народитися, останній, померти.

Завдання 4. Утворіть словосполучення.

(Метал) виріб – металевий виріб

(Театр) мистецтво, (музика) твір, (народ) майстри, (золото) вироби, (срібло) прикраса, (історія) праці, (церква) література, (культура) заповідник, (камінь) диво, (монастир) печери.

Завдання 5. Прочитайте словосполучення з числівниками.

До ХХ ст., 1051 року, близько 500 м, завширшки 1 – 1,3 м, 10 – 12 °С, майже 2 м, з ХІІ ст., у ХVІ – ХVІІ ст.

Завдання 6. Заповніть таблицю потрібними формами дієслів.

<i>Я</i>	<i>потраплю</i>	<i>побачу</i>
<i>Ти</i>
<i>Він, вона</i>
<i>Ми</i>
<i>Ви</i>
<i>Вони</i>

Завдання 7. Прочитайте текст.

Києво-Печерська лавра

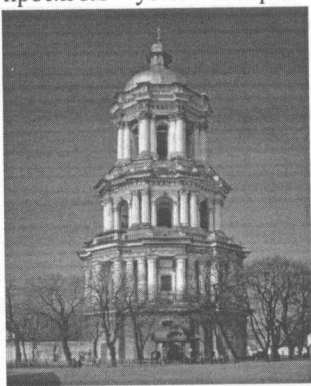
Києво-Печерська лавра – це історико-культурний заповідник. Це кам'яне чудо створювалося протягом дев'яти століть – від часів Київської Русі до ХХ ст. включно. Лавра була заснована 1051 року.



Києво-Печерська лавра

обов'язково потрапить у рай, Бог пробачить усі його гріхи.

З ХІІ ст. у Києво-Печерській лаврі збереглася лише одна церква. На лавру протягом усієї історії її існування багато разів напали вороги, руйнували споруди, знищували їх вогнем.



Дзвіниця Успенського собору

У лаврі 108 кам'яних споруд. В Успенському соборі здавна ховали видатних діячів.

На території Києво-Печерської лаври діють:

- Державний музей книги і книгодрукування України. У ХVІ – ХVІІ ст. монастир став центром друкування. Тут почала працювати

Місцем заснування Печерського монастиря стали печери, у яких оселилися перші монахи. Печери являють собою підземні коридори з церквами. Вони завдовжки 500 метрів, заввишки 2 м, завширшки 1 – 1,3 м. Температура в них 10 – 12 °С і влітку, і взимку. Печери викопані на глибині 5 – 20 м від поверхні землі. Люди вірили: якщо померлого поховати у лаврі, він



Церква Різдва Богородиці

друкарня, яка була першою в Києві й однією з перших в Україні. Тут друкували церковну літературу, календарі, історичні праці;

- Музей історичних дорогоцінностей України. Тут ви побачите вироби зі срібла й золота, чудові художні витвори українських майстрів;

- Музей українського народного декоративного мистецтва, який містить зразки посуду, тканин, прикрас;

- Музей театрального, музичного і кіномистецтва України.

Завдання 8. Замість крапок поставте потрібні слова.

1. Києво-Печерську лавру створювали протягом ... століть.

2. Перші ... оселилися в печерах.

3. Печери – це підземні

4. У Києво-Печерському монастирі почала працювати одна з найбільших ... України.

5. У Музеї українського народного декоративного мистецтва ви побачите ... посуду.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли був заснований Києво-Печерський монастир?

2. Чому Києво-Печерську лавру називають кам'яним дивом?

3. Що являють собою монастирські печери?

4. Кого ховали у лаврі? Чому?

5. Чи збереглися будівлі XII ст. у комплексі монастиря?

6. Скільки споруд має сучасний комплекс Києво-Печерського монастиря?

7. Чи живуть у монастирі монахи?

8. Які музеї працюють у приміщеннях монастиря?

9. Що можуть побачити екскурсанти в залах музеїв?

Завдання 10. Підготуйте розповідь про найбільші релігійні центри світу.

Завдання 11. Розкажіть про релігійні центри своєї країни.

Завдання 12. Розкажіть, де розташовані найбільші християнські храми Вінниці. Які храми відвідуєте ви та ваші друзі?

Завдання 13. Назвіть країни, які уславилися цими пам'ятками культури.

Храм Аїя-Софія, Зал Великого Будди, Софія Київська, Пізанська вежа, Московський Кремль, Колізей, Тадж-Махал, Версаль, Ейфелева вежа, статуя Свободи, статуя Христа Спасителя в Ріо-де-Жанейро, піраміда Хеопса, Лувр, Ермітаж, Метрополітен-музей, музей Прадо.

1.8 Святкові дні

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Референдум, фестиваль, влада, незалежність, суверенітет, пропозиція, нагорода, експлуатація, солідарність, нацизм, фашизм, трудящий, сльоза, іменини, христини.

Завдання 2. Уточніть значення слів, що позначають особу.

Соціалістка, діяч, бізнесмен, підприємець, науковець, робітник, вояк, загиблий, герой, громадянин, комп'ютерник, католик, святий, християнка, римлянин.

Завдання 3. Поясніть значення словосполучень.

Офіційна особа. Офіційне свято. Неофіційне свято. Політична діячка. Політична акція. Теплі слова. Зворушливі слова. Трагічна подія. Ветеран війни. Військовий парад. Законодавча влада. Виконавча влада. Права громадянина. Обов'язки громадянина. Православна церква. Католицька церква. Світова спільнота. Багатодітна мати.

Завдання 4. Прослухайте коментар викладача стосовно власних назв.

Німеччина. Угорщина. Польща. Канада. Копенгаген. Чикаго. Верховна Рада. Конституція України. Ісус Христос. Діва Марія.

Завдання 5. Утворіть форму множини від іменників.

Час, церква, сльоза, громадянин, свято, будень, подарунок, діяч, пропозиція, науковець, герой, око, квітка, війна, перемога, римлянин, християнин.

Завдання 6. Прочитайте текст. Стисло запишіть інформацію про офіційні та неофіційні свята українців.

Святкові дні

Українці відзначають офіційні й неофіційні свята. Законом визначені неробочі святкові дні:

1 січня – Новий рік

7 січня – Різдво Христове

8 Березня – Міжнародний жіночий день
 1 і 2 Травня – День міжнародної солідарності трудящих
 Великдень
 9 Травня – День Перемоги
 Трійця
 28 червня – День Конституції України
 24 серпня – День незалежності України

1910 року політична діячка Німеччини Клара Цеткін запропонувала щорічно 8 Березня відзначати Міжнародний жіночий день. Конференція соціалісток у Копенгагені прийняла цю пропозицію. Напередодні свята в багатьох країнах світу відбуваються політичні акції на підтримку боротьби жінок за свої права. Офіційні особи вручають нагороди багатодітним матерям, знаним жінкам-політкам, бізнесменам, науковцям. Квіти, подарунки, теплі слова, обід, приготовлений чоловіком, роблять зворушливим свято 8 Березня.



Клара Цеткін

День 1 Травня пов'язаний з історією боротьби американських робітників за встановлення 8-годинного робочого дня. Трагічні події в Чикаго (США) 1886 року збурили світову спільноту. Трудівники Америки та Європи вшанували пам'ять загиблих, виявили солідарність із героями, які виступили проти жорстокої експлуатації, поганих умов життя.

3 Днем Перемоги!



День Перемоги

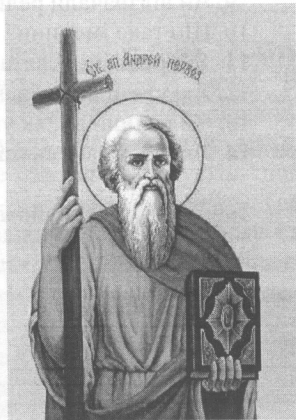
„Свято зі сльозами на очах” – так кажуть про День Перемоги. Мільйони українців загинули під час Другої світової війни, не дожили до дня перемоги над нацизмом і фашизмом. 9 Травня вітають ветеранів війни, влаштовують військові паради, концерти, на могили вояків покладають квіти.

24 серпня 1991 року було проголошено державну незалежність України. 1 грудня 1991 року на референдумі понад 90 % громадян країни підтримали це рішення. Уже 2 грудня незалежну Україну визнали Польща й Канада, наступного дня – Угорщина. Упродовж грудня Україну визнали 68 держав. Більшість країн світу вже визнали суверенну Україну.

28 червня 1996 року Верховна Рада прийняла Конституцію України – основний закон держави, який встановив права, свободи й обов'язки громадян, визначив завдання законодавчої й виконавчої влади тощо.

Україна вшановує представників різних професій. Є День учителя, День будівельника, День підприємця. Свої професійні свята відзначають комп'ютерники й журналісти, медики й міліціонери, фотографи та працівники торгівлі.

Українці відзначають релігійні свята. За радянських часів влада забороняла такі святкування. Православна церква визнає великими 12 свят, пов'язаних із життям Ісуса



Святий Андрій

Христа та його матері – Діви Марії. У католицькій і православній церквах налічується кілька тисяч святих. 13 грудня відзначають день Святого Андрія, 19 грудня вшановують Святого Миколая, 25 січня – Святу Тетяну тощо. Православні й католики святкують іменини, які припадають на день, у який церква вшановує пам'ять однойменного святого: приймають вітання й подарунки, дякують своєму небесному захисникові.

Сімейні свята є найбільш зворушливими. Це дні народження, весілля, хрестини. Свята й будні – це складники нашого життя. Без важкої буденної праці не відчужеш радості святкового відпочинку. Без свят життя сумне й нецікаве.



Сучасне весілля

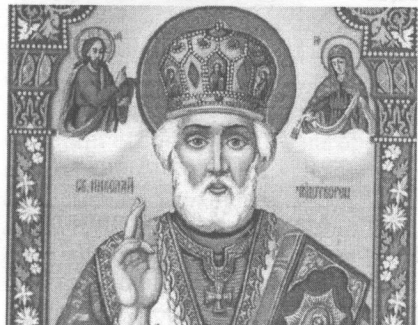
Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто запропонував святкувати Міжнародний жіночий день?
2. Як святкують 8 Березня у вашій країні?
3. З якими подіями пов'язане першотравневе свято?
4. Як відзначають 1 Травня у вашій країні?
5. Яке свято відзначає Україна 24 серпня?
6. Яка подія сталася 28 червня 1996 року?
7. Що являє собою Конституція України?
8. Коли відзначають професійне свято українські викладачі?

9. Чи відзначали релігійні свята в Радянській Україні?
10. Що таке іменини?
11. Які релігійні свята православна церква визнає великими?
12. Які свята відзначають у вашій родині?
13. Чи бачили ви, як українці святкують сімейні свята?
14. Які державні свята відзначають у вашій країні?

Завдання 8. Ознайомтеся з інформацією про православних святих.

Святий Миколай



Святий Миколай – захисник простих людей. Він жив наприкінці III – на початку IV ст. у Малій Азії. Усе своє багатство він віддавав бідним і хворим людям. В Україні Миколай – дуже популярний святий. Його вшановують двічі на рік: 19 грудня і 22 травня. 19 грудня діти завжди чекають Миколая. Вони вірять, що це він кладе їм подарунки під подушки.

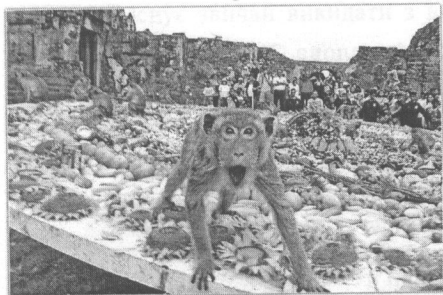
Свята Тетяна

Християнку Тетяну римляни привели в храм Аполлона. Від неї вимагали відмовитися від християнської віри і молитися язичницькому богу. Але Тетяна стала молитися Ісусові Христу. Тетяну довго мучили; вона витримала страшні муки. Тоді її вбили мечем. Тетянин день у Російській імперії вважали великим святом. У цей день 1755 року Російська імператриця підписала проект про заснування в Москві університету. Щороку студенти й викладачі Московського університету весело відзначали день народження свого закладу. Тетянин день ще за часів Російської імперії став студентським святом.



Завдання 9. Підготуйте розповідь про Святого Валентина і свято, яке влаштовують на його честь.

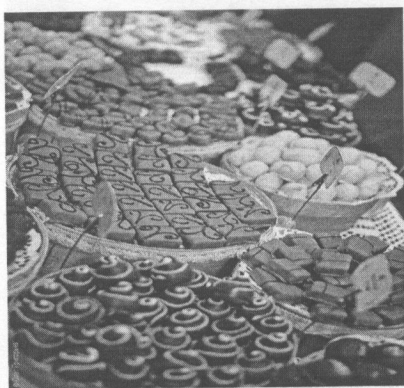
Завдання 10. Прочитайте текст.



Свято мавп у Індії



Фестиваль борщу на Тернопільщині

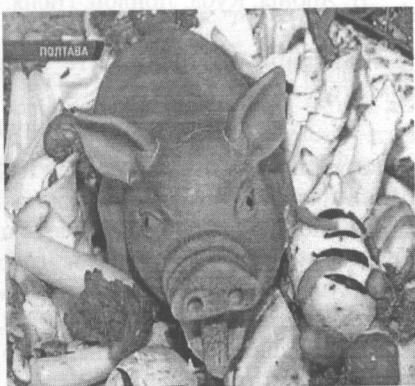


Фестиваль шоколаду у Львові

У різних країнах світу відзначають дивовижні свята. В одному з районів Індії щороку влаштовують бенкет для мавп. Розкішне застілля готують для гостей – кількохсот мавп. Так індуїсти шанують бога Раму та його військо. В Іспанії є фестиваль вогню, у Німеччині – свято пива.

Останнім часом в Україні організовують фестивалі, що приваблюють багатьох туристів. Це фестиваль борщу на Тернопільщині, фестиваль молодого вина в Закарпатті, День шоколаду у Львові, свято писанки на Івано-Франківщині, фестивалі сала тощо.

Завдання 11. Знайдіть в Інтернеті інформацію про незвичайні свята в різних країнах світу. Поясніть, у яких фестивалях ви хотіли б узяти участь.



Фестиваль сала в Полтаві

1.9 Новорічне свято

Завдання 1. Прочитайте та запишіть слова. З'ясуйте їхні значення.

дзвін	прикраса	фонтан
відпочинок	гілка	страва
ярмарок	стрибок	змагання
ялинка	кулька	персик
Різдво	бамбук	петарда
сосна	доба	слива

Завдання 2. Знайдіть антоніми, запишіть їх парами.

Зустрічати, різні, любов, старий, ніч, вечір, ненависть, починатися, сумний, завжди, проводити, однакові, новий, день, веселий, закінчуватися, ранок, сум, хвороба, ніколи, здоров'я, радість.

Завдання 3. Утворіть словосполучення (прикметник + іменник).

Новорічний, весняний, старий, чистий, світлий, веселий, зимовий, сільськогосподарський.

Довідковий матеріал: дорога, трава, річ, вода, робота, свято, страва, ніч, ігри, посуд, меблі.

Завдання 4. Від поданих іменників утворіть прикметники.

I. Січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень.

II. Японія, Куба, Лондон, Італія, В'єтнам, Ефіопія, Росія.

Завдання 5. Прочитайте текст. Складіть простий номінативний план тексту.

Новорічне свято

Зустріч Нового року – одне з найулюбленіших свят дорослих і дітей. У різних країнах це свято зустрічають по-різному.

У Японії Новий рік святкують цілий тиждень. Сто вісім ударів дзвону повідомляють про прихід Нового року. У будинках ставлять новорічне дерево, а двері прикрашають гілками сосни, бамбука та сливи. Сосна – символ довголіття, бамбук – вірності, слива – любові до життя.

У Лондоні на новорічне свято ви можете піти на Трафальгарську площу і скупатися у фонтані.

В Італії у новорічну ніч треба обережно ходити вулицями, тому що в цій країні існує звичай викидати з вікон та балконів старі речі, посуд і навіть меблі.

А на Кубі в Новий рік рівно опівночі з'їдають по одній виноградині під кожний удар годинника.



Дід Мороз та Снігуронька

Дід Мороз, Снігуронька, подарунки, святкова вечеря стали традицією.



Святкування Нового Року на Хрещатику

Навруз – свято Нового року, яке 21 березня відзначають татари, азербайджанці, таджики, афганці та інші народи. Привітання, смачні страви на столах, веселощі – головні ознаки весняного свята. Давні традиції поєднуються з новими: відкриваються ярмарки, відбуваються спортивні змагання, концерти тощо.

Новий рік у В'єтнамі – дуже веселе свято. Цього дня у кожній родині обов'язково повинні бути гілки персикового дерева. О 24-й годині діти починають стріляти петардами.

В Ефіопії Новий рік настає 11 вересня, коли закінчуються дощі й починається збирання врожаю. У новорічну ніч влаштовують веселі ігри, а також сміливі змагання зі стрибків через вогонь.

Новий рік в Україні – найвеселіше

14 січня українці святкують старий Новий рік, тобто Новий рік за старим стилем. Православна церква в Україні живе за юліанським календарем, хоча вся країна давно послуговується григоріанським календарем. Різниця між григоріанським і юліанським календарями становить 13 діб. У Щедрий вечір молодь співає веселих пісень, ходить по хатах, вітає господарів, а за це отримує подарунки.

Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Про новорічні традиції яких країн ви дізналися?
2. Чи всюди святкують Новий рік у січні?
3. Що спільного в новорічних традиціях різних країн?
4. Традиції яких країн зацікавили вас найбільше?

Завдання 7. Використайте подані речення в тексті новорічної листівки. Привітайте зі святом батьків та друзів.

Зичу тобі всього найкращого!

Зичу успіху!

Від усієї душі вітаю ...

Прийміть, будь ласка, мої щирі (сердечні, палкі) привітання з ...

Вітаю вас (тебе) з ...

Зичу вам здоров'я, щастя, успіхів ...

Зичу вам приємно провести свято!

Дозвольте привітати вас від імені ...

Завдання 8. Розкажіть, як зустрічають Новий рік у вашій країні.

Завдання 9. Прочитайте текст. Перекажіть його зміст.

Ялинка

Звичай ставити в оселі ялинку на Різдво пов'язаний з ім'ям Святого Боніфація. Прикрашати ялинку почали в Німеччині та деяких протестантських країнах. У Російській імперії цю традицію запровадив Петро I. Він переніс початок року з 1 вересня на 1 січня 1700 р. і наказав у цей день прикрасити домівки гілками сосни. Спочатку ялинки ставили тільки петербурзькі німці, згодом цей звичай став загальним.

У перші роки радянської влади ставити різдвяну ялинку стало небезпечно. Лише з 1935 року громадянам СРСР дозволили прикрашати новорічними ялинками школи та інші дитячі заклади, житлові приміщення. Замість віфлеємської зірки на ялинках стали прикріплювати п'ятикутну зірку – один із символів Радянського Союзу.

1.10 Різдво

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Борг, худоба, зерно, пшениця, рис, горіх, мед, родзинка, мак, узвар, гриб, вареник, голубець, ласощі, душа, крига, розвага, християнин, родич, господар, померлий, знайомий, наречений.

Завдання 2. Прочитайте слова та словосполучення. Послухайте коментар викладача.

Різдво, Свят-вечір, Ісус Христос, Син Божий, святки, Водохреще, Йордань, 12 апостолів, нечиста сила, свята (освячена) вода, ворожіння, черевик, обручка, колядувати, служба в церкві.

Завдання 3. Знайдіть антоніми.

Запалювати, допомагати, зранку, дозволений, з'являтися, дозволено, забувати, уночі, починати, життя, помиритися, заборонений, осінь, народжений, звечора, посваритися, згадувати, загальний, уранці, закінчувати, померлий, захворіти, заборонено, удень, святковий, окремий, веселий, увечері, гасити, одужати, заважати, сумний, буденний, весна, смерть, зникати.

Завдання 4. Поясніть зміст речень.

Сонце сідає. Тепер уже можна сідати за стіл. Молодь ходить по хатах. Цього року дівчина вийде заміж. Під час ворожіння дівчата намагалися заглянути в майбутнє.

Завдання 5. Від поданих дієслів утворіть іменники.

Святкувати – святкування, поширити – поширення.

Народити, приготувати, примирити, пригощати, читати, вживати, прикрашати, фарбувати, освячувати, використати, закінчити, очікувати.

Завдання 6. Утворіть словосполучення.

(Свято) вечеря – свята вечеря.

(Вечір) зірка, (молоко) продукт, (м'ясо) страва, (сім'я) свято, (Різдво) колядки, (смак) ласощі, (річка) вода, (крига) хрест, (золото) обручка, (будні) життя.

Завдання 7. Прочитайте текст. Зверніть увагу на особливості зимових релігійних свят в Україні.

Різдво

*Дніпро обняв дзвінки Карпати,
а в хаті вже – кутя і сіно.*

Дозвольте заколядувати:

З Різдвом Христовим, Україно!

Й. Струцюк

Різдво – це свято народження Сина Божого – Ісуса Христа. 6-го січня



Божа Матір та Ісус Христос

зранку починають готуватися до Свят-вечора. Будь-яка робота, крім приготування страв, у цей день заборонена. Люди впродовж дня намагаються віддати всі свої борги, помиритися з тими людьми, з якими колись посварилися.

Коли сідає сонце, з'являється на небі перша зірка. Тепер уже можна сідати за стіл. Біля столу господар читає молитву. На столі має бути 12 страв – на честь 12 апостолів. Заборонено вживати в цей час м'ясні й молочні продукти та яйця. Обов'язково на столі має бути кутя – основна страва. Її готували із зерна пшениці або рису, додавали горіхи, мед, родзинки, цукор, мак. Сім'я згадує померлих родичів. Вважають, що саме в цей час душі померлих мають прийти до хати, тому для них

ставлять на ніч страви та кладуть ложки. Окрім куті, українці їдять борщ із грибами, вареники, голубці, рибу, мед, п'ють узвар.

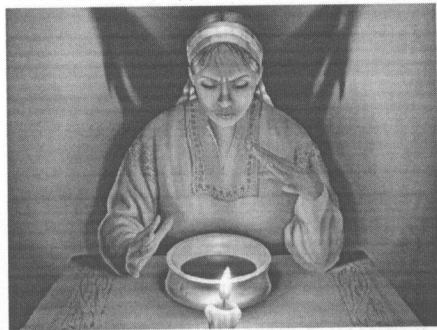
Ввечері 6 січня хлопці та дівчата ходять по хатах, співають колядки. За це отримують ласощі та гроші від господарів.

Християни відвідують службу в церкві, ходять у гості до родичів і знайомих. У свято Різдва християни вітають один одного словами: „Христос народився!” – „Славимо Його!”. З початком Різдва можна вживати м'ясні та молочні продукти.

На цьому святки не закінчуються. Вони тривають до Водохреща (19 січня). Свято Водохреща (Йордані) відзначають на воді. У кризі вирубують хрест, фарбують його у червоний колір, прикрашають і

ставлять на помітному місці. Священик читає молитву. Воду з річки, яку освятили, люди несуть додому, використовують для лікування. Молодь влаштовує свято на воді, найсміливіші купаються.

Розвагою для незаміжніх дівчат у цей час є ворожіння. Дівчата



Ворожіння

збираються в окремій кімнаті ввечері або вночі, запалюють свічки... Вони хочуть знати, чи вийдуть заміж цього року, хто буде нареченим, яким буде майбутній чоловік, як його зватимуть тощо. Є багато способів ворожіння. Заглянути у майбутнє дівчатам допомагає нечиста сила і спеціально підготовлені для ворожіння предмети: дзеркало, черевик, обручка, гроші та ін. Коли веселі святки закінчуються,

українці повертаються до буденного життя, очікуючи приходу весни.

Завдання 8. Оберіть правильний варіант закінчення речень.

1. Свято Водохреща відзначають

- а) 7 січня,
- б) 14 січня,
- в) 19 січня.

2. Крижаний хрест на березі річки фарбують у

- а) зелений колір,
- б) червоний колір,
- в) синій колір.

3. На столі у Свят-вечір обов'язково має бути

- а) курка,
- б) ковбаса,
- в) кутя.

4. На свято Водохреща люди

- а) катаються на лижах,
- б) купаються в річці,
- в) співають колядки.

5. Ворожать дівчата

- а) уранці,
- б) удень,
- в) увечері.

6. Святки – це

- а) святковий час від Різдва до Водохреща,

- б) свято народження Ісуса Христа,
- в) свято Водохреща.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Яке свято відзначають православні християни 7 січня?
2. Коли святкують Різдво католики?
3. Як готуються українці до Різдва?
4. Коли сім'я сідає за стіл у Свят-вечір?
5. Скільки страв має бути на столі у Свят-вечір?
6. Яка страва є головною на святковому столі?
7. Які харчові заборони діють до Різдва Христового?
8. Як українці спілкуються з душами своїх померлих родичів?
9. Як українці вітаються один з одним на Різдво?
10. Яке свято відзначають українці в ніч проти 14 січня?
11. Де і коли відбувається свято Водохреща?
12. Чому свято Водохреща називають Йорданню?
13. Як відбувається святкування Водохреща?
14. Що таке ворожіння?
15. Чи беруть участь у ворожінні хлопці? Заміжні жінки? Батьки неодруженої молоді?
16. Як відбувається ворожіння? Чи вірите ви в силу і правдивість ворожінь? Чи доводилося вам колись ворожити?

Завдання 10. Випишіть із тексту опорні слова та словосполучення. Розкажіть про українські свята, користуючись цими словами.

Завдання 11. Розкажіть, які релігійні свята відзначають у вашій країні.

Завдання 12. Прочитайте текст святкової пісні. Поясніть, про які свята йдеться в ньому.

Застеляйте столи та все килимами,
Та кладіть калачі з ярої пшениці.
Бо придуть до тебе три празники в гості:
А що перший празник – Рождество Христове,
А що другий празник – Святого Василя,
А що третій празник – Святого Водохреща...

1.11 Великдень

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення, з'ясуйте їхні значення. Прослухайте коментар викладача.

Великдень, Христове Воскресіння, М'ясниці, Великий піст, Вербна неділя, Велика неділя, Чистий четвер, Поливаний понеділок, Світлий тиждень.

Завдання 2. З'ясуйте, що означають вислови: „Христос воскрес!” та „Воістину воскрес!”.

Завдання 3. Прочитайте слова та з'ясуйте їхні значення.

Всеношна, паска, провинна, писанка, крашанка, розписувати, верба, фарбувати, христосуватися, рухомий, лушпиння, гілка.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Частіше, перший, дужий, найменший, хворий, близький, багато, помирати, наступний, друг, ніхто, найбільший, рідше, останній, працювати, веселитися, починатися, слабкий, далекий, мало, усе, усі, воскресати, попередній, очищення, ворог, відпочивати, закінчуватися, ніщо, забруднення, сумувати.

Завдання 5. Прочитайте текст „Великдень”. За змістом поділіть його на частини. Кожній частині тексту дайте назву.

Великдень

Великдень (Христове Воскресіння, Пасха) – найбільше й найцікавіше свято для християн. Це свято найчастіше припадає на квітень, відзначають його в неділю.

Після Різдва починаються М'ясниці, за ними настає Великий піст, який триває сім тижнів. Останнього тижня Великого посту святкують Вербну неділю: у церкві освячують вербові гілки, і люди несуть їх додому. Батьки символічно „б'ють” дітей, приказуючи:

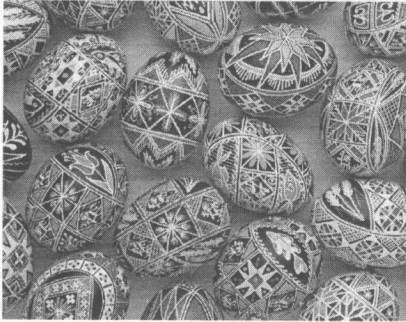
Не я б'ю, верба б'є,
Через тиждень – Великдень.
Будь дужий, як вода,
А багатий, як земля!

Важливим для християн є Великий четвер – Чистий четвер. Усе в хаті прибирають, миють. Велика п'ятниця – суворий піст, їдять лише хліб та п'ють воду. Протягом останнього тижня матері готують смачні паски, фарбують яйця, малюють писанки. Напередодні Великодньої неділі в

церквах відправляють всеношну, святять паски та інші страви. Після цього люди вітаються такими словами: „Христос воскрес!” – „Воістину воскрес!”. Тричі цілують один одного. На святковому сніданку присутня вся родина. На столі – страви з м'яса та овочів, сало та ін.

Наступний день називають Поливаним понеділком. Хлопці та дівчата обливають один одного водою, жартують. Цей обряд символізує очищення. Здавна люди вірили, що вода надає людині сил.

Люди веселяться й обов'язково вибачають один одному провини. У цей день треба вітатися навіть із ворогом. Тиждень по Великодню – Світлий.

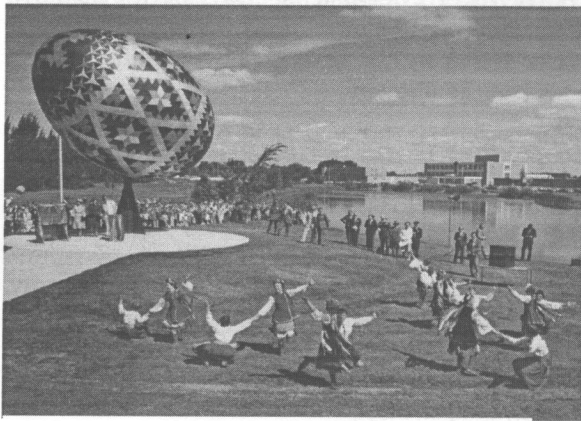


Писанки

В українців існує цікавий звичай розписувати курячі яйця. Це дуже давня традиція. Яйце – символ життя. Ще до християнства люди малювали на поверхні яйця геометричні, рослинні або тваринні сюжети. Писанки в їжу не споживали. Крім писанок, до свят фарбували крашанки. Найчастіше яйця фарбували настоєм лушпиння цибулі. Писанки та крашанки виготовляють дівчата або жінки напередодні Великодня. Їх дарують коханим, близьким людям та

гостям. Такий подарунок – ознака поваги й любові.

У канадському місті Вегревілі, де мешкає багато українців, за



Пам'ятник писанці у Канаді

проектом художника Павла Цимбалюка створено двадцятиметровий пам'ятник українській писанці, що за розміром дорівнює триповерховому будинку. Це одне з чудес світу. У Карпатському місті Коломия створено Музей писанки.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Чому Великодне свято є найважливішим для християн?
2. Коли святкують Великдень?
3. Що відбувається у Вербну неділю?
4. Що українці роблять у Чистий четвер?
5. Які заборони не можна порушувати у Велику п'ятницю?
6. Що відбувається в церкві напередодні Великодня?
7. Як вітаються українці у Великдень?
8. Що їдять українці у Великдень?
9. Як називають понеділок Світлого Тижня? Чому?
10. Чим писанки відрізняються від крашанок?
11. Коли розмальовують писанки й фарбують крашанки?
12. Де працює Музей писанки?
13. Де встановлено пам'ятник у вигляді писанки?

Завдання 7. Перекажіть текст за планом.

План

1. М'ясниці й великий піст.
2. Вербна неділя.
3. Підготовка до свята.
4. Святкування Великодня.
5. Поливальний понеділок.
6. Світлий тиждень.
7. Крашанки й писанки.

Завдання 8. Розкажіть про релігійні свята вашої країни. Опишіть предмети, які використовують у святкові дні.

Завдання 9. Прочитайте легенду про писанку. Перекажіть її.

“Христос воскрес !” – сказала Марія-Магдалина й подала імператору Тіберію яйце. „З мертвих ніхто воскреснути не може, – відповів правитель Риму. – Цього не може бути. Радше яйце почервоніє, ніж я повірю у воскресіння”. Тільки-но вимовив Тіберій ці слова, біле яйце стало яскраво-червоним. Так оповідає давня легенда. З того часу з'явилася традиція розписувати пасхальні яйця.

РОЗДІЛ 2 ЧЕРЕЗ ТЕРНИ ДО ЗІРОК

2.1 Іван Мазепа

Завдання 1. Прочитайте коментар до тексту.

Полтава – українське місто.

Батурин – невелике українське місто, резиденція гетьмана України в XVII – XVIII ст.

Київщина – частина території України поблизу Києва.

Хмельницький Богдан (1595 – 1657) – гетьман України.

Петро I (1672 – 1725) – перший російський імператор.

Карл XII (1682 – 1718) – шведський король.

Північна війна 1700 – 1721 рр. – війна Росії зі Швецією за вихід до Балтійського моря.

Запорізька Січ – організація українських козаків у XVI – XVIII ст. на Дніпрі. Була центром боротьби українського народу за волю й незалежність.

Завдання 2. З'ясуйте значення слів і словосполучень.

1. Вірш, двір, бій, прах, резиденція, звільнення, повідомлення, загроза, пропозиція, незалежність.

2. Мріяти, зацікавитися, запропонувати, повернути, створити, будувати, чути, стратити, зруйнувати, не погодитися, оголосити.

3. Зажити слави, мати владу, укласти угоду, шанувати освіту.

Завдання 3. До іменників доберіть спільнокореневі прикметники.

Україна – український, Німеччина – німецький.

Полтава, Швеція, Запоріжжя, Польща, Угорщина, Європа, Росія.

Завдання 4. Прочитайте словосполучення з числівниками.

1709 року, 1644 року, 1687 рік, 1700 року, 1679 року, проти Петра I, з Карлом XII.

Завдання 5. Іменники в дужках поставте в потрібному відмінку. Утворіть дієслівні словосполучення.

Став *ким?* (герой).

Зацікавився *чим?* (література, історія).

Закінчитися *чим?* (перемога, поразка).

Допомагати *кому?* (учені, письменники).

Кликати *кого?* (шведи).
Бути *ким?* (товариш, друг, гетьман).
Закохатися *в кого?* (дочка Кочубея).
Повернути *кого?* (дочка).
Одружитися *з ким?* (вона).

Завдання 6. Прочитайте текст. Поясніть, чому Мазепу вважають людиною трагічної долі.

Іван Мазепа



Іван Мазепа

Все життя Мазепа мріяв про незалежність України та її народу. Видатний політичний діяч, людина трагічної долі, він став героєм романтичної поезії. Його життям зацікавилися англійський поет Дж. Байрон, французький письменник В. Гюго, російський поет О. Пушкін, угорський композитор Ф. Ліст, російський композитор П. Чайковський та інші діячі світової культури.

Народився Іван Мазепа на Київщині 1644 року. Він зростав у час козацьких боїв із Польщею. Освіту

Іван здобував у Києві. Удосконалював знання у Західній Європі. Під час навчання Мазепа багато читав, писав вірші.

У XVII – XVIII ст. за землі України боролися Польща, Росія і Туреччина. Помічник українських гетьманів Мазепа вів дипломатичні переговори з усією Європою. 1687 року став гетьманом.

1689 рік. Мазепа в Москві. Він підносить молодому царю Петрові I подарунки, між двома видатними політиками встановлюються дружні стосунки.

Мазепа жав великої слави. Після Хмельницького ніхто не мав в Україні такої влади. Резиденція Мазепи в Батурині була створена на зразок європейських столиць. Гетьман допомагав ученим, письменникам, будував церкви.



Мотря Кочубеївна

1700 року розпочалася Північна війна. Росія разом із Польщею та Данією виступила проти Швеції. Мазепа уклав таємну угоду зі шведським королем Карлом XII про боротьбу проти Росії.

Василь Кочубей, генеральний суддя, був товаришем Мазепа. Уся Україна знала про його багатство. У дочку Кочубея – Мотрю – закохався старий Мазепа. Мотря щиро покохала гетьмана. Мазепа хотів одружитися з нею, та Кочубей і чути про те не хотів. Гетьман надсилав коханій дарунки, таємно зустрічався з нею. Через сварки з матір'ю Мотря втекла до гетьмана. Загроза скандалу змусила Мазепу повернути Мотрю до батьків. Але він не відмовився від кохання до неї. „Моє серденько”, „моє сердечне кохання” – так називав Мазепа Мотрю в листах до неї.

Кочубей повідомив Петра I про плани Мазепа щодо звільнення України. Та цар не повірив цим повідомленням. Мазепа стратив Кочубея.

Коли шведи ввійшли на територію України, Карл XII і Мазепа вирішили діяти спільно. Тоді за наказом Петра I Мазепу оголосили ворогом російського царя. Царське військо зруйнувало Батурин.

Запорізькі козаки виступили на боці Мазепа проти Петра I. Під



Полтавою вирішувалася доля України. Полтавський бій (1709 р.) закінчився перемогою російських військ. Петро I запропонував шведському королю мир за голову Мазепа, але Карл XII не погодився на пропозицію Петра. Помер Іван Степанович Мазепа в жовтні 1709 р. далеко від рідної землі.

Полтавська битва

Завдання 7. Знайдіть у тексті речення, що починаються словами:

1. Після Хмельницького...
2. Василь Кочубей...
3. Запорізькі козаки ...
4. Петро I запропонував ...
5. 1700 року ...

Завдання 8. Визначте, чи відповідають ці речення змістові тексту.

1. Батурин порівнювали із західними столицями.
2. Кочубей хотів, щоб його дочка вийшла заміж за гетьмана.

3. Російська армія перемогла під Полтавою шведську армію.
4. Помер Іван Мазепа на рідній землі.
5. Мотря не кохала Івана Мазепу.

Завдання 9. Знайдіть відповіді на запитання.

1. У якій сім'ї зростав Іван Мазепа?
2. З якими видатними людьми поєднала доля Мазепу?
3. Чи вважаєте ви Мазепу талановитим політиком? Доведіть фактами.
4. Чому Мазепа укладав таємну угоду зі шведським королем?
5. Чи вважаєте ви щасливим кохання гетьмана?
6. Чому Мазепа стратив батька своєї коханої Мотрі?
7. Чому царське військо зруйнувало Батурин?
8. Чи здійснилася мрія Мазепи про незалежність України?

Завдання 10. Складіть називний план тексту.

Завдання 11. Підготуйте розповідь про життя й діяльність Івана Мазепи за планом

План

1. Молоді роки.
2. На королівській службі.
3. Гетьманство.
4. Відносини з Московією.
5. Північна війна.
6. Нагороди.
7. Культурна спадщина.
8. Меценатство.
9. Мазепа в літературі та мистецтві.
10. Вшанування пам'яті Івана Мазепи.

2.2 Великий Кобзар

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Раб, кріпак, сирота, солдат, кобза, кобзар, злочинець, поліція, тюрма, захист, втіха, доля, заслання, карбованець, могила, популярність, сучасник, талант, арештовувати – арештувати.

Завдання 2. Послухайте коментар викладача стосовно наведених власних назв.

Санкт-Петербург, Канів, Палермо, Торонто, Вашингтон, Буенос-Айрес, Тулуза, Російська імперія, Академія мистецтв, Кирило-Мефодіївське товариство.

Завдання 3. Знайдіть антоніми.

Минулий, багато, щастя, багатство, рано, праця, втіха, голодний, купити, почати, бідність, багатий, ніжний, ситий, майбутній, мало, горе, відпочинок, довгий, бідний, захист, пізно, смуток, грубий, останній, продати, закінчити, близький, легкий, здоров'я, вороги, далекий, короткий, важкий, хвороба, друзі, перший, нетривалий, тривалий, напад.

Завдання 4. Прочитайте правильно словосполучення з числівниками.

47 років, 24 роки, 9 березня 1814 року, народитися 9 березня, померти 10 березня 1861 року, за 25 тисяч карбованців, 1840 року, 1847 року, 1860 року.

Завдання 5. Знайдіть спільнокореневі слова.

Голодний, товариш, солдат, дозвіл, академія, село, солдатський, дитинство, вільний, політичний, оселя, кріпак, дитина, воля, голод, особа, поневолений, давно, захист, цікавити, кріпацтво, перекладати, кріпацький, захищати, перекладений, порушення, дружина, політика, товариство, поневолити, голодувати, особистий, цікавий, дозволити, академік, одружитися, оселитися, перекладач, порушувати, давній.

Завдання 6. Від поданих дієслів утворіть іменники.

Малювати – малювання.

Закінчити, одружити, заслати, збагатити, поневолити, навчати.

Завдання 7. Утворіть словосполучення.

Скучити *за ким, за чим* (друзі, товариші, Україна, робота, малювання, брати, сестра).

Жити *в (у) чому* (неволя, тюрми, далекі краї, Україна, Санкт-Петербург, столиця, село).

Дружити *з ким* (художники, поети, Оксана, кріпацька сирота).

Оцінити *кого, що* (художник, поет, праця, робота).

Завдання 8. Поясніть зміст речень.

Шевченко зав'язав нові знайомства.

Поет не зміг здійснити своєї мрії про сім'ю.

10 березня 1861 р. Шевченка не стало.

Доля дала Шевченкові талант поета.

Тарас Шевченко здобув чималу популярність як художник.

Поет жив у Петербурзі під наглядом поліції.

Шевченко допомагав братам і сестрі вийти з кріпацької неволі.

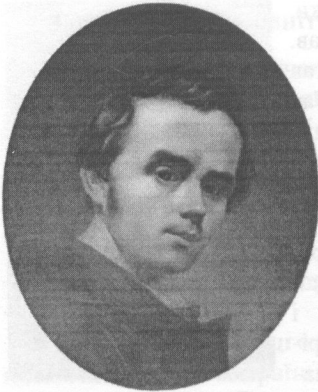
Роки заслання підірвали здоров'я поета.

Завдання 9. Прочитайте текст.

Великий Кобзар

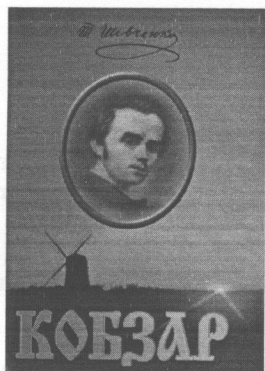
Тарас Шевченко прожив 47 років, 24 із них провів у неволі, 10 років – у тюрмах і на засланні, так і не здійснив своєї мрії про сім'ю. Доля дала йому талант поета й художника. Він цей талант використав не для особистого щастя і збагачення, а для захисту поневоленого українського народу.

Народився Тарас Шевченко 9 березня 1814 року в сім'ї кріпака. Його батьки рано померли від виснажливої праці. Єдиною втіхою напівголодного дитинства Тараса була ніжна дружба з Оксаною Коваленко – кріпацькою сиротою. Пан Тараса переїхав до Санкт-Петербурга – столиці Російської імперії. Разом із паном мусив їхати в Росію й Тарас. У російській столиці хлопець



Молодий Тарас Шевченко

навчався малюванню. Визначні художники й поети за 25 тисяч карбованців викупили 24-річного Тараса на волю. Тепер Шевченко міг навчатися в Академії мистецтв.



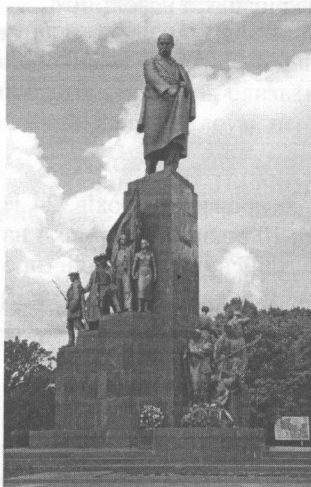
Збірка віршів
„Кобзар”

Тарас почав писати вірші. Його перша книжка мала назву „Кобзар” (1840 р.). Читачі відразу високо оцінили талант поета. Після закінчення Академії мистецтв Шевченко здобув чималу популярність як художник.

1847 року поета арештує поліція за участь у діяльності забороненого Кирило-Мефодіївського товариства. Шевченка засилають як політичного злочинця у далекі краї на солдатську службу. 10 важких років заслання підірвали здоров'я поета. Шевченкові заборонили писати й

малювати, але він порушував цю заборону.

Нарешті 1858 року поету було дозволено повернутися в



Пам'ятник Тарасові
Шевченку в Харкові

Петербургу і жити там під наглядом поліції. Шевченко

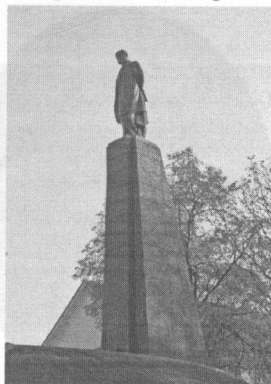
скучив за товаришами. Тарас Григорович зустрівся з давніми друзями та зав'язав нові знайомства, їздив у театри, на концерти й художні виставки, багато працював. 1860 року він став академіком. Так Академія мистецтв оцінила талант і працю Шевченка-художника.

В останній рік життя поет допомагав своїм братам і сестрі вийти з кріпацької неволі, намагався оселитися й

одружитися в Україні. Нетривалим було його вільне життя: 10 березня 1861 року Шевченка не стало. На його могилі поблизу українського міста Канів стоїть величний пам'ятник.



Портрет
Т. Г. Шевченка



Пам'ятник Тарасові
Шевченку в Каневі

Сотні пам'ятників Шевченку встановлено в різних містах світу: у Києві й Москві, у Палермо й Торонто, у Вашингтоні й Буенос-Айресі, у Тулузі та ін. Багато музеїв Шевченка працюють в Україні та за кордоном. Твори поета перекладено різними мовами світу. Вірші Шевченка розповідають про минуле, вони цікавлять і надихають наших сучасників.

Завдання 10. Дайте відповіді на запитання.

1. Скільки років прожив Тарас Шевченко?
2. Яким було життя поета?
3. Чи був Тарас Шевченко одружений?
4. Чи зміг поет оселитися в Україні?
5. Що ви дізналися про дитинство Тараса Шевченка?
6. Чому Тарас опинився в Санкт-Петербурзі?
7. Як майбутній поет здобув волю?
8. Де навчався Шевченко? Яку професію здобув?
9. Яку назву мала перша книжка віршів Шевченка? Як читачі оцінили вірші поета?
10. Коли й чому Шевченка арештувала поліція?
11. Де перебував Шевченко впродовж десяти років?
12. Коли поету дозволили повернутися до Петербурга?
13. Що робив Шевченко в останні роки життя?
14. Як вшановують пам'ять про Шевченка в Україні й за її межами?

Завдання 11. Доповніть речення.

1. ... роки Тарас Шевченко прожив у неволі.
2. У тюрмах і на засланні поет провів ... років.
3. Першу книжку віршів Шевченка читачі побачили ... року.
4. ... року поета заарештувала поліція.
5. ... року поет повернувся до Петербурга.
6. ... року Шевченко став академіком.
7. Помер поет ... березня ... року.
8. У різних країнах світу встановлені ... пам'ятників Кобзарю.

Завдання 12. Підготуйте розповідь про визначних поетів і письменників своєї країни.

2.3 Леся Українка

Завдання 1. Прочитайте слова та словосполучення, з'ясуйте їхні значення.

Туберкульоз, біль, піаніно, погляд, поліція, арештувати, поховати, потяг до знань, чорний день, вийти заміж, близькі стосунки, надавати матеріальну допомогу.

Завдання 2. Знайдіть антоніми.

Радіти, узимку, життя, зменшити, старший, збільшити, молодий, довгий, важкий, улітку, далекий, рідний, дешевий, щасливий, близький, старий, чужий, дорогий, молодший, сумувати, смерть, легкий, нещасний, короткий.

Завдання 3. Знайдіть спільнокореневі слова.

Науковець, дослідник, перекладач, ліки, Грузія, німець, камінь, наука, досліджувати, лікар, знати, лікування, перекладати, ліс, француз, дослідження, лісовий, грузинський, воля, освічений, переклад, пізнавальний, німецький, поглянути, застуда, хворий, арешт, вільний, знання, освіта, французький, хворіти, кохання, пізнавати, погляд, застудитися, хвороба, арештувати, закохатися, камінний.

Завдання 4. Утворіть словосполучення.

Вивчити десять (іноземні мови).

Знати (німецька мова, французька мова).

Повернутися на (Україна, рідна земля).

Боротьба з (хвороба, біль).

Слідкувати за (поет, людина, вона, він).

Потребувати (допомога, дружба, ніжність, кохання, гроші).

Бути проти (знайомство, близькі стосунки).

Жити в (Італія, Єгипет, Грузія, Україна, Німеччина, Австрія, Крим).

Завдання 5. Поясніть зміст речень.

Мені все одно. Важка хвороба забирає сили людини. Жінка вирвала у смерті ще кілька років життя. Політичні погляди поета дратували владу. Смерть друга стала чорним днем її життя. Чоловік не міг забезпечити сім'ю грошима.

Завдання 6. Прочитайте текст.

Леся Українка

42 роки ... Таким коротким було життя Лесі Українки. Але й досі вона є поетом, вірші якого читають і досліджують. Вона написала надзвичайно багато творів, працювала як викладач і науковець.

Леся (Лариса Косач-Квітка) народилася 1871 року. У 5 років вона навчилася читати, добре малювала, чудово грала на піаніно. Навчалася дівчинка вдома, її пізнавальні інтереси розвивали вчителі й рідна мати. Леся вивчила 10 іноземних мов. Найкраще знала німецьку та французьку мови.

Перший вірш Леся написала в 9 років:

*Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна:
Надія вернеться ще раз на Україну,
Поглянути ще раз на рідну країну,
Поглянути ще раз на синій Дніпро, —
Там жити чи вмерти, мені все одно ...*

Нещастя сталося, коли Ларисі було 11 років. Вона застудилася. Важка хвороба, операції забирали сили, але не зменшували потягу дівчинки до знань. Леся багато читала, коли місяцями змушена була лежати, не маючи

сил піднятися з ліжка.

Леся мріяла побачити щасливим, вільним і освіченим свій народ. Політичні погляди Лесі Українки дратували владу, за нею постійно слідувала поліція, а 1907 року навіть арештувала.

Леся потребувала дружби й ніжності. Вона закохалася у Сергія Мержинського. Її Сергій також був нездоровою людиною. Тому мати Лариси була проти близьких стосунків своєї дочки з Мержинським. Шість місяців помирав Сергій від туберкульозу, Леся весь час була біля нього, допомагала йому. Смерть Мержинського стала чорним днем її життя.



Леся Українка з Сергієм Мержинським і друзями

У віці 36 років Леся вийшла заміж за

Климент Квітку. Климент був молодший за Лесю, також хворів на туберкульоз. До того ж він не міг забезпечити сім'ю грошима. Лікування Лесі в Криму, Італії, Єгипті, Німеччині та Австрії було дуже дорогим. Леся напружено працювала. Мати надавала їй матеріальну допомогу, але грошей все одно не вистачало.



Леся Українка з сестрою Ольгою

Останні роки життя Леся вирвала у смерті. Вона багато писала. У цей час народилися такі твори, як „Лісова пісня”, „Стара казка”, „Камінний господар” та інші. Унікальний талант Лесі оцінили читачі й визначні письменники.

Узимку Леся жила в Італії або Єгипті, улітку – у Грузії. Вона дуже сумувала за рідними, за Україною. 1913 року Лесі не стало. Вона померла у грузинському місті Сурамі. Поховали Лесю Українку в Києві.

Завдання 7. Закінчіть речення.

1. Леся мріяла ...
2. Леся Українка потребувала ...
3. Лесина мати ...
4. Перший вірш Леся написала в ...
5. З дівчиною сталося нещастя, коли ...
6. Поліція постійно слідкувала за ...
7. Сергій Мержинський помер від ...
8. У 36 років Леся вийшла заміж за ...

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. Яким було справжнє ім'я Лесі Українки?
2. Що ви дізналися про її дитинство?
3. Які таланти мала Леся?
4. Що вам відомо про перше кохання Лесі Українки?
5. Чому Леся багато часу жила за межами України?
6. Як читачі оцінили твори Лесі Українки?

Завдання 9. Складіть називний план тексту.

Завдання 10. Перекажіть текст за планом.

2.4 М. С. Грушевський – державний діяч України

Завдання 1. Прочитайте коментар до тексту.

Галичина – назва західноукраїнських земель, які входили до складу Австрії.

Кавказ – територія між Чорним, Азовським і Каспійським морями.

Тифліс – столиця Грузії, тепер м. Тбілісі.

Карпати – гори на території України, Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини.

Центральна рада – об'єднаний орган політичних партій та організацій України (1917 – 1918 рр.), який після революції 1917 р. проголосив Українську Народну Республіку.

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік (1922 – 1991 рр.), держава на території Європи й Азії.

Завдання 2. Прочитайте та запишіть слова. З'ясуйте їхні значення.

Відродження, вплив, діяльність, засновник, лихо, нагорода, освіта, помічник, хвороба, семінарія, гімназія, дисертація, листуватися, мріяти, страждати, арештувати.

Завдання 3. Запишіть складні слова. З'ясуйте, від яких основ вони утворені.

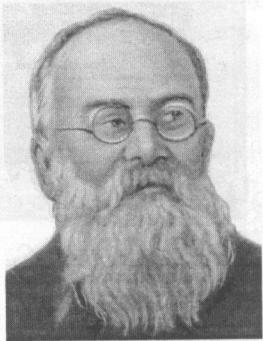
Двадцятирічний, історіографія, краєвид, літературознавство, національно-демократичний, працездатний, третьокурсник.

Завдання 4. Прочитайте текст. Знайдіть і запишіть інформацію, яка характеризує М. С. Грушевського як ученого й політичного діяча.

М. С. Грушевський – державний діяч України

В історії української науки й культури кінця XIX – першої третини XX ст. одне з почесних місць належить Михайлові Сергійовичу Грушевському – знаому політичному діячеві, видатному вченому, письменнику, автору майже 18000 публікацій.

Він яскраво виявив себе в багатьох галузях знань: історії, археології, літературознавстві. Але насамперед М. С. Грушевський – це визначний історик, який створив перше найбільш повне



М. С. Грушевський

дослідження з історії України від найдавніших часів до другої половини XVII ст. Як політик М. С. Грушевський пройшов шлях від засновника національно-демократичної партії до творця основ української незалежної держави.

Хто ж він, професор Грушевський? Дід Михайла Сергійовича був священиком; батько, закінчивши духовну семінарію, спочатку викладав у Київській семінарії, а згодом став учителем російської мови в гімназії м. Хелм (нині місто в Польщі). Саме там, у Хелмі, 1866 року народився Михайло Грушевський.

Величезне враження на юного Михайла справили подорожі в Україну до діда, який мешкав у селі.

1878 року сім'я Грушевських переїхала на Кавказ. 1880 року Михайло вступив до 3-го класу Тифліської гімназії. Навчався добре. Навесні 1882 р. родину Грушевських спіткало страшне лихо: протягом одного місяця померли від хвороби троє з шести дітей. Щоб трохи розрадити сім'ю, батько повіз її до Москви, а звідти – в Україну.

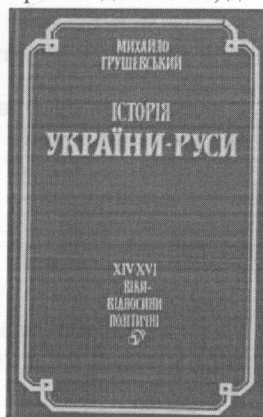
1884 роком датуються перші літературні спроби М. Грушевського. Ще не закінчивши навчання в гімназії, він вже багато в чому перевершив своїх учителів. 1886 р. двадцятирічний М. Грушевський став студентом філологічного факультету Київського університету. Юнак, який раніше мріяв про літературу, несподівано обрав історію. Уже за рік він провів своє перше наукове дослідження. Наукова праця, написана третьокурсником М. Грушевським, здобула золоту медаль.

За 4 роки М. Грушевський успішно захистив магістерську дисертацію. Почався новий етап у житті 27-річного вченого. Він переїхав до Львова, де очолив кафедру історії. 1896 р. тридцятирічний професор одружився з молодою вчителькою Марією Вояківською, яка стала йому вірним другом і помічником. 1890 р. у них народилася дочка.

Протягом 19 років діяльність М. С. Грушевського була пов'язана з Львівським університетом. У цей час він повернувся до своєї давньої мрії – написав книгу з історії України, яка вийшла у 1911 р. і мала великий успіх.

Перша світова війна змінила життєві та творчі плани М. С. Грушевського. З Карпат, де він відпочивав, вчений переїхав спочатку до Італії, а згодом – до Румунії. Тільки 1914 р. йому вдалося повернутися до Києва.

1917 – 1918 рр. М. С. Грушевський вів активну політичну діяльність як голова Центральної Ради. У цей час він багато зробив для відродження української державності. 1919 року почався



Грушевський М. С.
«Історія України –
Руси»

емігрантський період у житті вченого. Перебуваючи в Празі, Берліні, Женеві, Парижі та інших містах, М. С. Грушевський не поривав зв'язків з Україною. Він листувався з діячами культури й науки, уважно стежив за подіями суспільно-політичного життя на рідній землі. Учений багато працював, мріяв про повернення на Батьківщину. Після кількох років переговорів між представниками радянської влади і М. С. Грушевським йому дозволили в'їзд в країну. 1924 року сім'я М. С. Грушевського була вже в Києві.

В Україну Грушевський повернувся як визнаний лідер в історичній науці. Його обирають академіком Української Академії наук. Визнанням великих заслуг Грушевського-вченого стало обрання його у 1928 р. дійсним членом Академії наук СРСР. Однак М. С. Грушевський змушений був переїхати до Москви. Тут його заарештували, але через деякий час звільнили.

Незважаючи на поважний вік, М. С. Грушевський багато працював. 25 листопада 1934 р. під час відпочинку та лікування на Кавказі М. С. Грушевський помер.

Усе життя видатний український учений-історик Михайло Грушевський присвятив боротьбі за створення української держави.

Завдання 5. Знайдіть у тексті речення, які починаються словами:

1. Як політик ...
2. В Україну ...
3. За 4 роки ...
4. М. С. Грушевський зробив значний внесок ...
5. Визнанням великих заслуг ...
6. Усе життя ...

Завдання 6. Складіть простий називний план тексту.

Завдання 7. За допомогою плану розкажіть про життя й діяльність М. С. Грушевського.

2.5 Микола Пирогов

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Операція, наркоз, прийом, ефір, пов'язка, гіпс, біль, ампутація, фах, вік, премія, медаль, досягнення.

Завдання 2. Уточніть значення слів, що є назвами осіб.

Хірург, колега, медик, пацієнт, літератор, військовий, поранений, герой, лідер, академік, екскурсант.

Завдання 3. Послухайте коментар викладача. Стисло запишіть цей коментар у зошит.

Німеччина, Російська імперія, Санкт-Петербург, Кавказ, Крим, Кримська війна 1854 – 1855 рр., Севастополь, Джузеппе Гарібальді.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Довгий, найкращий, хворий, життя, тоді, найвищий, створення, війна, старий, короткий, здоровий, молодий, допомагати, тепер, найгірший, новий, заважати, мир, смерть, знищення, найнижчий.

Завдання 5. Знайдіть спільнокореневі слова.

Хірург, фах, наука, громада, операція, сила, медицина, російський, гіпсовий, громадський, лікар, науковий, ефірний, гіпс, сильний, медик, росіянин, оперувати, хірургічний, ефір, італієць, фахівець, світ, науковець, медичний, операційний, лікувати, фаховий, лікарський, італійський, світовий, ліки.

Завдання 6. Заповніть таблицю потрібними формами слів.

Називний відм.	<i>гіпсова пов'язка</i>	<i>ефірний наркоз</i>
Родовий відм.
Давальний відм.
Знахідний відм.
Орудний відм.
Місцевий відм.

Завдання 7. Слова в дужках поставте у формі потрібного відмінка. Утворіть словосполучення.

Знання з (хірургія, медицина).

Під час (війна, операція, лекція, експеримент).

Померти від (сильний біль, важка хвороба).

Допомагати (хворий, хворі, поранений, поранені).

Працювати в (різні країни, академія, аудиторія, Київ, Одеса, Німеччина, Росія, Італія).

Вилікувати (хвора людина, поранені чоловіки).

Завдання 8. Прочитайте текст. Зверніть увагу на досягнення М. Пирогова в галузі медицини.

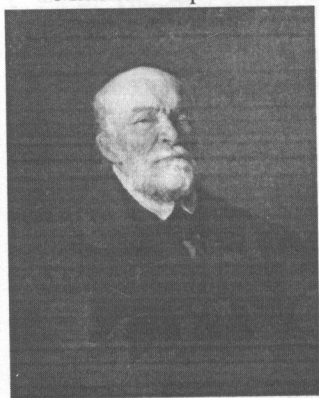
Микола Пирогов

Микола Пирогов – видатний лікар, учений, громадський діяч. Він народився в Москві. Ще дитиною мріяв про фах медика. У віці 14 років Пирогов став студентом Московського університету. Його вважали одним із найкращих студентів.

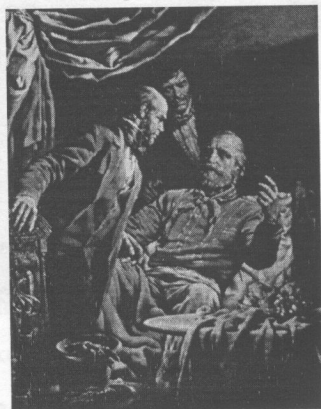
У 1833 – 1835 роках він удосконалював знання з хірургії у Німеччині. Пирогов вивчав техніку операцій і хірургічні прийоми, які дозволяли швидко оперувати хворих. Адже тоді ще не було наркозу, і під час довгої операції пацієнт міг померти від сильного болю. Першу операцію під ефірним наркозом у 1847 р. зробив колега М. Пирогова –

Ф. Іноземцев. Микола Пирогов першу операцію із застосуванням наркозу зробив уже через тиждень після Ф. Іноземцева, і протягом 1847 року в нього були сотні таких операцій.

Однією з перших операцій хірурга було створення нового носа для безносої людини. Потім Пирогов згадував, що це був найкращий ніс з усіх, які він виготовив протягом життя. Наукова праця вченого здобула найвищу оцінку колег.



Микола Пирогов



М. Пирогов і Джузеппе Гарібальді

У 1841 – 1856 роках М. Пирогов працював у Санкт-Петербурзі, який був тоді столицею Російської імперії. До аудиторії, де він читав курс хірургії, приходило дуже багато людей. З-поміж них були не тільки



Музей-садиба М. Пирогова у Вінниці

медики, а й студенти інших університетів, художники, інженери, літератори, військові. 1846 року М. Пирогов став академіком Медико-хірургічної академії.

1847 року видатний хірург поїхав на Кавказ, де тоді йшла війна. Він допоміг багатьом пораненим. Під час Кримської війни (1854 – 1855 рр.) М. Пирогов перебував у Севастополі. Його гіпсова

пов'язка врятувала життя кільком тисячам поранених.

М. Пирогов працював у різних країнах і містах. 1862 року він їздив до Італії консультувати Джузеппе Гарібальді – національного героя

італійського народу. Гарібальді був поранений у ногу. Багато лікарів давали поради щодо лікування героя, проте не могли допомогти пораненому. Залишався єдиний вихід – ампутація ноги. Порада М. Пирогова допомогла врятувати ногу Гарібальді, вилікувати героя.



Європейський орден
ім. М. Пирогова

Останні роки життя Микола Пирогов провів у своєму будинку біля міста Вінниці. Він безкоштовно приймав багатьох хворих, проводив численні операції, навчав молодих учених, писав наукові праці.

Пирогов став лідером у світовій хірургії, одним із визначних представників європейської медицини середини XIX ст. Пам'ять про визначного хірурга живе й донині. Щорічно в день

народження М. Пирогова (25 листопада) присуджують премію й медаль його імені за досягнення в галузі хірургії. У будинку, де жив Пирогов,

відкрито музей. У його залах можна зустріти екскурсантів із різних країн світу.

Завдання 9. Оберіть варіанти речень, які відповідають змістові прочитаного тексту.

1. Перші хірургічні операції М. Пирогов робив ...
 - а) з наркозом,
 - б) без наркозу.
2. Професором хірургії М. Пирогов став у ...
 - а) 26 років,
 - б) 36 років,
 - в) 46 років.
3. Академіком М. Пирогов став у ...
 - а) 36 років,
 - б) 46 років.
 - в) 56 років.
4. М. Пирогов допомагав пораненим під час військових дій в...
 - а) Італії,
 - б) Німеччині,
 - в) Криму.
5. М. Пирогов порадив Дж. Гарібальді ...
 - а) ампутувати поранену ногу,
 - б) не ампутувати пораненої ноги.
6. Останні роки життя М. Пирогов жив поблизу ...
 - а) Києва,
 - б) Вінниці,
 - в) Одеси.
7. Народився М. Пирогов у ...
 - а) Москві,
 - б) Вінниці,
 - в) Києві.
8. М. Пирогов помер у ...
 - а) Києві,
 - б) Вінниці,
 - в) Москві.

Завдання 10. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли М. Пирогов вирішив стати медиком?
2. Де М. Пирогов здобув вищу освіту?
3. У якій галузі медицини працював М. Пирогов?
4. У яких країнах і містах працював М. Пирогов?
5. Якою була мета поїздок М. Пирогова на Кавказ і в Крим?

6. Хто першим в Російській імперії зробив хірургічну операцію під наркозом?
7. Коли почав застосовувати наркоз М. Пирогов?
8. Чому під час проведення операцій без наркозу велике значення мала швидкість роботи хірурга?
9. Хто відвідував лекції М. Пирогова з хірургії?
10. Яку допомогу надав М. Пирогов італійському герою Дж. Гарібальді?
11. Чи робив М. Пирогов пластичні операції на обличчі своїх пацієнтів?
12. Як вшановують пам'ять видатного медика у Вінниці?

Завдання 11. Складіть називний план тексту. За планом розкажіть про життя й діяльність Миколи Пирогова.

Завдання 12. Напишіть текст екскурсії в музей-садибу М. Пирогова. Послугуйтеся довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал

1. Джузеппе Гарібальді, Дмитро Іванович Менделєєв, Петро Ілліч Чайковський, село Вишня, село Пирогово.
2. Садиба, лікарня, кабінет, аптека, ліки, селяни, пацієнти, картини, інструменти, квіти, дерева, екскурсивод.
3. Хірургічна операція, видатні люди, наукові праці, відвідувачі музею, гарна природа, іноземні студенти.



Вхідна брама музею-садиби
М. Пирогова



Робочий кабінет М. Пирогова

2.6 X-промені Івана Пулюя

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення й запишіть.

Струм, неон, властивість, якість, молитовник, винахід, заповіт, промінь, таємниця, сенс, гімназія, засідання, товариство, селище, прагнути, згадувати, зацікавитися.

Завдання 2. Уточніть значення слів, що позначають особу.

Педагог, публіцист, поліглот, перекладач, професор, доцент, лектор, міністр, богослов, священник, відкривач, першовідкривач, геній.

Завдання 3. Прочитайте словосполучення й поясніть їхні значення.

Закінчити гімназію з відзнакою, залишитися в тіні, ґрунтовно аргументувати, передній край науки, порядна людина, неблагонадійна людина, пальма першості, втратити пальму першості, талановитий учений, геніальний фізик, вершини науки, таємниці природи, теологічний факультет, дістати найвищу оцінку, трагізм долі ученого, воля Господня.

Завдання 4. Прочитайте речення. Виділені слова замініть синонімами.

1. Іван Пулюй *сягнув* вершин світової науки.

2. Науки *захопили* молодого Пулюя.

3. Його діяльність у галузі електротехніки *дістала* найвищу оцінку.

4. На честь визначного ученого встановлені *меморіальні* дошки у Відні та Празі.

5. Царська поліція *не дала згоди* на повернення І. Пулюя в Україну.

Завдання 5. Прочитайте власні назви. Послухайте коментар викладача щодо цих назв.

Біблія, Нобелівський лауреат, Австро-Угорщина, Прага, Страсбург, Відень, Тернопіль, НАН України.

Завдання 6. Утворіть словосполучення.

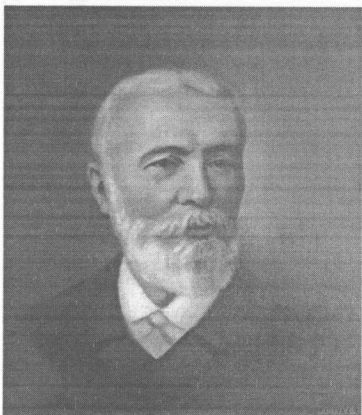
(Прага) університет – празький університет, (техніка) школа – технічна школа.

(Неон) світло, (електротехніка) факультет, (зміна) струм, (Тернопіль)

область, (світ) наука, (катод) промені, (Відень) університет, (наука) досягнення.

Завдання 7. Прочитайте текст. Поясніть, у чому полягає трагізм долі видатного українського вченого.

Х-промені Івана Пулюя



Іван Пулюй

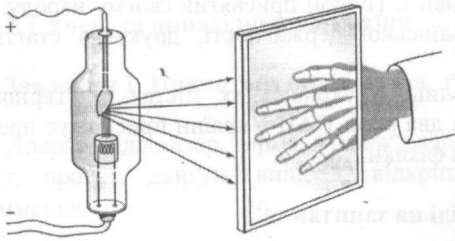
Визначний учений Іван Пулюй сягнув вершин європейської та світової науки. Він був видатним фізиком, філософом, педагогом, публіцистом, поліглотом-перекладачем. Іван Пулюй розкрив багато таємниць природи. Саме про таких людей сказано: „Все, що дає нам природа, має свій сенс і своє значення, а для розкриття її таємниць, яких є ще багато, мусить народитися геніальна людина, яка б ці таємниці відкрила й передала їх людству для загального користування”.

Одним із найважливіших наукових досягнень І. П. Пулюя є відкриття невідомих променів, названих ним Х-променями, які ми знаємо як промені Рентгена або рентгенівські промені.

Іван Пулюй вірив у наукову порядність Рентгена і тому постійно інформував його про свою роботу над Х-променями. Але Рентген хотів бути першовідкривачем і тому 23 січня 1896 року публічно виступив на засіданні фізико-медичного товариства, де, навіть не згадавши Пулюя, розповів про невидимі Х-промені. У 1901 році Рентген саме за це відкриття став першим Нобелівським лауреатом з фізики, а невидимі промені дістали назву рентгенівських. Справжній же відкривач Х-променів І. П. Пулюй залишився в тіні, хоча він 15 лютого 1896 року публічно продемонстрував своє відкриття. Пальма першості була вже втрачена.



Вільгельм Рентген



X-промені

Народився майбутній учений 2 лютого 1845 року в селищі Гримайлові (тепер Тернопільська область). У 6 років Іван пішов до школи, швидко навчився читати. Особливо подобалися йому твори Тараса Шевченка. Пізніше Іван зацікавився фізикою й математикою. Закінчивши у Тернополі

гімназію з відзнакою, він вступив на теологічний факультет Віденського університету; водночас навчався на фізико-математичному відділенні філософського факультету. Після закінчення курсу богослов'я Іван відмовився від вигідного сану священника та присвятив себе експериментальній фізиці. Об'єктом його уваги завжди були проблеми переднього краю фізичної науки: молекулярна фізика, катодні промені, електротехніка, властивості та природа X-променів. Він першим дослідив „холодне світло” (неонове світло).

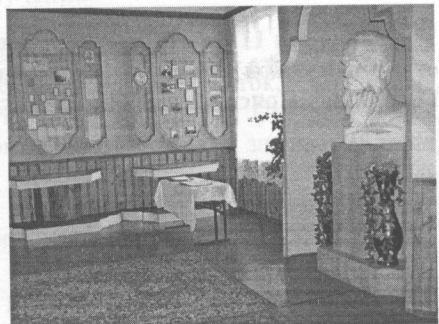
Іван Павлович Пулюй, талановитий педагог і лектор, 1902 року став деканом першого в Європі електротехнічного факультету. Він був доцентом Віденського університету, професором Вищої технічної школи в Празі, доктором Страсбурзького університету.

Створення ним першої в Європі електростанції на змінному струмі дістало найвищу оцінку. Він брав участь у будівництві декількох електростанцій на постійному струмі (Австро-Угорщина).

Видатний учений написав українською мовою „Молитовник”, перекладав українською мовою Біблію. Він мріяв працювати викладачем у Львові або Києві, але царська поліція на це згоди не дала, занесла його прізвище до списку неблагонадійних осіб. 1916 року І. Пулюєві запропонували стати міністром освіти Австрії, але він відмовився за станом здоров'я.

Помер І. П. Пулюй 31 січня 1918 року в Празі, де його й поховано, хоча за заповітом він хотів після смерті все ж таки повернутися на рідну землю.

На честь визначного вченого встановлені меморіальні дошки у Відні та Празі. Майже все життя геніальний учений прожив за



Музей І. Пулюя

кордоном. Проте всі добрі справи І. Пулюй присвятив своєму народу. Він виступав за відродження української державності, друкував статті на захист української мови.

Ім'ям Пулюя названо вулиці в українських містах. У Тернополі відкрито музей ученого. Раз на два роки НАН України присуджує премію ім. І. Пулюя за видатні роботи з фізики.

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто такий Іван Пулюй?
2. Де і коли він народився?
3. Яку освіту здобув видатний учений?
4. У яких галузях науки вчений досягнув видатних результатів?
5. Чому більша частина його життя пройшла за межами України?

Завдання 9. Прочитайте речення та вкажіть, які з них не відповідають змістові тексту. Виправте помилки.

1. Іван Пулюй був видатним фізиком, електромеханіком, астрономом, біологом, філософом, педагогом, хіміком, перекладачем.
2. У молодості вчений готувався стати лікарем, але перемогло захоплення точними науками.
3. І. Пулюй навчався на теологічному факультеті.
4. Похований І. П. Пулюй у Львові.
5. І. Пулюй працював деканом першого в Європі електротехнічного факультету.

Завдання 10. Іван Франко, видатний український письменник і громадський діяч, назвав Івана Пулюя „безмежним чоловіком”. Як ви розумієте це висловлювання?

Завдання 11. Іван Пулюй любив повторювати: „Що має статися – станеться обов'язково і буде найкращим, тому що така воля Господня”. Поясніть зміст цього висловлювання. Чи згодні ви з ним?

2.7 Учені та винахідники України

Завдання 1. Прочитайте нові слова, з'ясуйте їхні значення.

Апарат, гелікоптер, фірма, вантаж, зварювання, авіація, схема, повітря, політ, проект, двигун, винахід, відкриття, супер-ЕОМ, кібернетика, досягнення.

Завдання 2. Уточніть значення слів, які є назвами осіб.

Учений, науковець, злочинець, астронавт, космонавт, конструктор, керівник, учень, помічник, політик, винахідник, повітроплавець.

Завдання 3. Поясніть значення словосполучень.

Оригінальний проект. Зареєструвати винахід. Штучний супутник Землі. виправити помилку. Світовий рекорд. Мати світову славу. Теорія космонавтики. Батьківщина кібернетики. Експлуатувати літак. Політ у космос. Керівник колективу конструкторів. Технічний прогрес. Політичний злочинець. Радянський космонавт.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Кращий, створити, штучний, розпочатися, невдало, пізніше, найдовший, імпортувати, природний, власний, гірший, життя, найбільший, закінчитися, успішно, найкоротший, новий, почати, повільно, завершити, знищити, експортувати, смерть, швидко, упасти, старий, найменший, чужий, піднятися, раніше.

Завдання 5. Від іменників, поданих у дужках, утворіть прикметники. Запишіть словосполучення.

(Проект) інститут – проектний інститут

(Рахунок) машина, (електрон) техніка, (студент) квиток, (світ) історія, (метал) конструкція, (ракета) двигун, (Америка) фірма, (Лондон) музей, (Київ) винахідник, (Англія) компанія, (Іспанія) завод, (Японія) підприємство.

Завдання 6. Прочитайте словосполучення з числівниками.

У XIX ст., у 13 книгах, 1962 року, 1543 м, 1972 року, 1950 року, близько 150 т, у XXI ст., близько 60 років, у середині XX ст.

Завдання 7. Слова, подані в дужках, поставте в потрібній формі.

Створити (рахункова машина, оригінальна модель, нова теорія, космічна ракета, велика фірма).

Придбати (електронна машина, ракетна техніка).

Розробити (складна схема, комп'ютерна програма).

Літати на (космічні кораблі, власний гелікоптер).

Удосконалювати (авіаційна техніка, інформаційна технологія, металева конструкція).

Завдання 8. Заповніть таблицю потрібними формами дієслів.

<i>Я</i>	<i>винайду</i>	<i>сконструюю</i>	<i>створю</i>
<i>Ти</i>
<i>Він, вона</i>
<i>Ми</i>
<i>Ви</i>
<i>Вони</i>

Завдання 9. Прочитайте текст. За матеріалами тексту складіть таблицю, у якій зазначте прізвище українського вченого (винахідника) і назву галузі науки (техніки), у якій він прославив себе й Україну.

<i>Учений, винахідник</i>	<i>Галузь науки, техніки</i>
С. Корольов	Конструювання ракетної техніки
М. Грушевський	Історія, історія літератури
...	...



С. Лебедєв

Учені та винахідники України

Багато вчених України мають світову славу. Україну вважають батьківщиною кібернетики: перший в Європі комп'ютер було створено в Києві. Колектив учених, яким керував С. Лебедєв, створив Малу електронну рахункову машину (1950 р.). Комп'ютери Лебедєва були не гіршими за комп'ютери відомої американської фірми ІВМ. 1972 року Лондонський музей науки придбав першу супер-ЕОМ, створену Лебедєвим.

Україна – космічна держава. Перший у світі проект літального апарата



Ю. Кондратюк

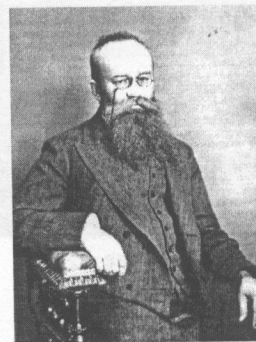
для польоту в космос створив у ХХ столітті українець Микола Кибальчич. Він розробив схему ракетного двигуна. Але М. Кибальчича було знищено як політичного злочинця, а його проект став відомим тільки через 37 років після смерті науковця.

Видатним ученим ХХ століття став Юрій Кондратюк. Його ідеї розвинули теорію космонавтики. Розрахунки Ю. Кондратюка використали американці, коли готували 1969 року політ на Місяць астронавтів Армстронга й Олдріна.

В Україні народився й навчався видатний учений і конструктор ракетної техніки Сергій Корольов. У студентські роки він розробляв проекти літаків. Згодом Корольов став керівником великого колективу конструкторів. Він створював ракети, штучні супутники Землі; перші радянські космонавти (Ю. Гагарін, Г. Титов, В. Терешкова, О. Леонов) літали в космос на кораблях, створених Корольовим та його учнями й помічниками.



С. Корольов



М. Грушевський

Михайло Грушевський був не тільки визначним українським політиком, а й науковцем. Він досліджував проблеми історії та літератури. Написав багато праць. З-поміж них і велика наукова праця у 13 книгах – „Історія України-Руси”.



О. Можайський

Неподалік від Вінниці жив талановитий винахідник ХІХ ст. О. Можайський. Тепер у його будинку розміщується Музей історії авіації та космонавтики. О. Можайський винайшов перший у світі літак. Але

політ літака закінчився невдало: апарат швидко впав на землю. Можайський зрозумів, як виправити помилку в проекті, але смерть не дала йому можливості завершити роботу над новим апаратом. Своє досягнення

О. Можайський не зареєстрував, як цього вимагали міжнародні правила. Тому честь перших повітроплавців належить американським братам Райт, які здійснили перший політ на 20 років пізніше за О. Можайського.



І. Сікорський

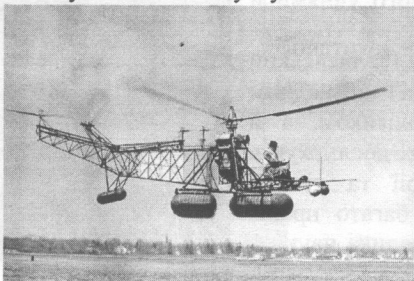
Двадцятирічний київський студент Ігор Сікорський створив свій перший гелікоптер. Газети й журнали писали про польоти цього студента на літаку власної конструкції. У США Сікорський став відомим на весь світ конструктором гелікоптерів і літаків, створив власну фірму. Його гелікоптери будували в Англії, Франції, Італії та



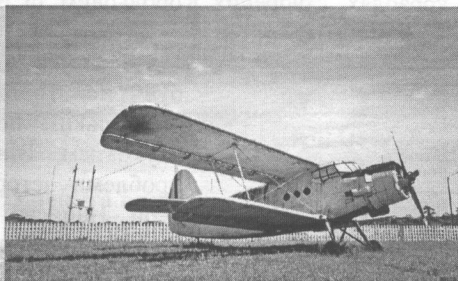
О. Антонов

Японії. Сікорський – видатний конструктор авіаційної техніки ХХ століття.

Захоплювався авіацією й Олег Антонов. Він став видатним авіаконструктором. Його літак Ан-24 експортували у 26 країн. Це світовий рекорд! Саме Антонов сконструював найбільший у світі літак Ан-124 („Руслан”), який піднімає у повітря 150 т вантажу. Створений 1965 року літак успішно експлуатується в ХХІ столітті.



Гелікоптер Сікорського



Літак АН-2 Антонова

Академік Євген Патон – український учений в галузі зварювання. Вже майже 60 років київський міст Патона з’єднує береги Дніпра. Євген Патон створив проект цього оригінального моста. У середині ХХ століття це був найдовший у світі міст (1543 м), усі металеві конструкції якого з’єднали способом зварювання. Євген Патон і його син Борис, який також став ученим, винайшли та застосували нові способи зварювання.

Українські вчені, винахідники працюють заради прогресу в різних галузях науки й техніки, удосконалюють наш світ, дивують нас своїми відкриттями та винаходами.



Свген Патон



Борис Патон

Завдання 10. Дайте відповіді на запитання.

1. Яку машину створив колектив київських конструкторів 1950 року? Де вона зберігається?
2. Хто першим у світі створив проект ракетного літального апарата для космічного польоту? Чому про цей проект дізналися тільки після смерті винахідника?
3. Хто першим побував на Місяці? Як готували цей політ?
4. Хто керував колективом радянських конструкторів, які створювали ракетно-космічну техніку?
5. Портрет якого вченого зображено на 50-гривневій банкноті? У якій галузі науки працював цей учений?
6. Хто винайшов перший у світі літак? Яка невдача спіткала цього винахідника?
7. Коли Ігор Сікорський почав створювати перші літаки й гелікоптери? У якій країні розвинувся його талант авіаконструктора?
8. У якій галузі техніки працював Олег Антонов?
9. Які рекорди встановили його літаки?
10. Чому один із київських мостів називають мостом Патона?

Завдання 11. Користуючись інформацією з Інтернету, підготуйте розповідь про вченого або винахідника, який має світове визнання.

2.8 Видатний архітектор

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Дельфін, орел, жаба, крокодил, слон, цемент, бетон, проект, вуглекислота, модерн, вежа, вілла, палац, декор, скульптура, залізниця, тротуар, зоопарк, химера, чудовисько, істота, чутка, реклама, компанія, подорож, подорожувати, джунглі, записки, кар'єра, доля, (по)тонути, емігрувати.

Завдання 2. Уточніть значення слів, які є назвами осіб.

Турист, екскурсовод, архітектор, шах, земляк, киянин, мисливець, будівничий, улюбленець долі.

Завдання 3. Поясніть значення словосполучень.

Здобути середню освіту. Багатопверховий будинок. Навчальний заклад. Зробити блискучу кар'єру. Художній музей. Штучний лід (камінь). Ювелірна прикраса. Оригінальний будинок. Архітектурний стиль. Фасад будинку. Втратити майно. Пластичні властивості цементу. Унікальний проект. Комфортабельний готель. Нерухоме майно.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Старовина, теперішній, цей, нині, далеко, піднятися, штучний, багатий, село, швидко, згадувати, близько, той, сучасність, працелюбний, опуститися, майбутній, місто, розвиток, власний, забувати, спочатку, лінивий, тоді, бідний, чужий, повільно, занепад, наприкінці, будувати, природний, руйнувати.

Завдання 5. Від слів, поданих у дужках, утворіть прикметники, поставте їх у потрібній формі.

(Київ) архітектор – київський архітектор,

(казка) істота – казкова істота.

(Італія) скульптор, (водогін) вежа, (бронза) пам'ятник, (цемент) завод, (серце) напад, (романтика) настрої, (метал) конструкція, (архітектура) справа, (диво) споруда, (політика) ситуація, (камінь) химера, (голова) архітектор, (розкіш) палац, (Ірак) шах.

Завдання 6. Слова, подані в дужках, замініть синонімами, ужитими в потрібній формі.

Довідковий матеріал: мандрувати, жити, архітектор, побудувати, родина, будівля, виробляти, застосування, працюючий.

1. В. Городецький народився у польській (сім'я).
2. (Використання) нових будівельних матеріалів сприяло розвитку архітектури.
3. У Києві споруджено пам'ятник видатному (будівничий).
4. У Криму В. Городецький (спорудити) віллу для своєї родини.
5. В. Городецький (мешкати) у Києві на вулиці Банковій.
6. Він зробив проект фантастичної (споруди).
7. Скульптури (виготовляти) з бетону.
8. В. Городецький (подорожувати) різними країнами світу.
9. В. Городецький був (працелюбний) людиною.

Завдання 7. Прочитайте назви. Послухайте коментар викладача.

Вінницька обл., Немирів, Шолудьки, Південний Буг, вул. Банкова, вул. Хрещатик, Санкт-Петербург, Академія мистецтв, Ірак, Тегеран, Афганістан, Азербайджан, Монголія, Сімферополь, Євпаторія.

Завдання 8. Прочитайте текст. Запропонуйте свою назву тексту.

Видатний архітектор

На лівому березі Південного Бугу розташовано село Шолудьки. 10 км відділяють його від міста Немирів Вінницької області. У цьому селі в польській сім'ї народився майбутній київський архітектор В. Городецький.



В. Городецький

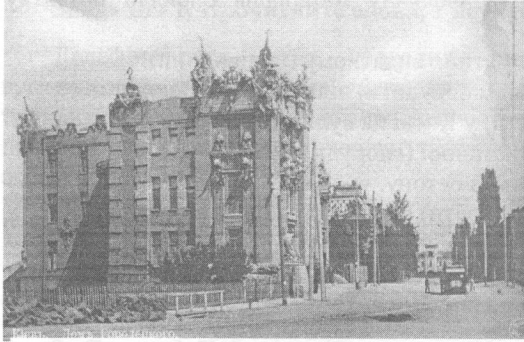
Середню освіту Владислав Городецький здобув в Одесі. Навчався в Академії мистецтв у Петербурзі. Наприкінці XIX ст. він переїхав до Києва, де прожив майже 30 років.

Київ у цей час швидко змінювався. Було збудовано сотні багатоповерхових будинків, навчальних закладів, театрів, готелів, храмів. Використання нових будівельних матеріалів (цементу, бетону) і металевих конструкцій сприяло розвитку архітектури.

Упродовж київського періоду творчості В. Городецький здійснив десятки проектів. За кілька років працелюбний і талановитий архітектор зробив блискучу кар'єру, став багатуо людиною.

У Києві за проектом В. Городецького було споруджено Музей старовини і мистецтв. Нині в цій будівлі розміщено Національний художній музей. На жаль, не всі київські будівлі В. Городецького збереглися до нашого часу. Мав видатний будівничий інтерес і до Криму. У Сімферополі він спорудив власний завод вуглекислоти і штучного

льоду, а в Євпаторії – віллу для своєї родини. В. Городецький також проектував меблі, виготовляв ювелірні прикраси, моделював одяг і взуття, оформляв книги.



Будинок з химерами

У Києві, на вулиці Банковій, стоїть оригінальний будинок, у якому колись мешкав видатний архітектор. Цю фантастичну споруду називають „Будинок з химерами” (1902 – 1903 рр.). Споруда у стилі модерн має форму куба. Її фасади прикрашають незвичайні скульптури. Це відтворені у штучному камені казкові

істоти. Туристи з цікавістю розглядають їх, фотографують, розпитують про них екскурсоводів. Колись містом поширювалися чутки, начебто дитина В. Городецького потонула й це вплинуло на дивний декор будинку: камінні чудовиська начебто піднялися з глибин моря і спостерігають за життям киян. Насправді все було не так романтично. В. Городецький мав власний цементний завод і заради реклами зводив будинки зі свого бетону. У „Будинку з химерами” В. Городецький намагався показати надзвичайні пластичні властивості цементу.

Справжній зоопарк прикрасив будинок на вулиці Банковій: слони, риби, орли, дельфіни, жаби, крокодил та інші істоти. Їх виготовив із бетону за малюнками В. Городецького знаний італійський скульптор Еліо Саля. Цей будинок-казка вже понад 100 років прикрашає Київ.

Здавалося, що В. Городецький був улюбленцем долі. Проте політична ситуація в Україні змінилася. Втративши своє майно, 1920 року Городецький разом із дружиною емігрував до Польщі. За його проектами там було споруджено ринок, електростанцію, водогінні вежі.

1928 року В. Городецького запросили в Іран працювати головним архітектором компанії, яка будувала залізниці. У Тегерані В. Городецький спорудив театр, вокзал, розкішний палац для шаха, комфортабельний готель. Ці будівлі збереглися до наших днів.

Помер В. Городецький 1930 року від серцевого нападу у спорудженому ним готелі, далеко від України. Видатного архітектора поховали в Тегерані.

В. Городецький був доброю, товариською, високоосвіченою людиною. Він подорожував Монголією, Східною Африкою, Азербайджаном, Афганістаном та Іраком. Свої подорожі він описав у книзі „У джунглях Африки. Записки мисливця”, до якої збрив цікаві малюнки.

Людина живе, поки її згадують. Архітектор В. Городецький нагадає про себе творами – унікальними будівлями в Україні, Польщі, Ірані. Одну з вулиць Києва названо вулицею Архітектора Городецького. У центрі Києва будівничому встановлено пам'ятник: бронзовий Владислав Городецький п'є каву за столиком на тротуарі в пасажі (вул. Хрещатик, 15). Завітайте до нього в гості, помилуйтеся Києвом – містом, яке В. Городецький любив більше за всі міста світу.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Чому вінничани вважають В. Городецького своїм земляком?
2. У якому навчальному закладі В. Городецький здобув художню освіту?
3. Скільки років прожив видатний архітектор у Києві? Чому емігрував?
4. З якими будівельними матеріалами полюбляв працювати В. Городецький?
5. Чому В. Городецького вважали улюбленцем долі?
6. Які підприємства та будинки належали В. Городецькому?
7. Коли архітектор втратив своє нерухоме майно?
8. Чому один із будинків В. Городецького в Києві названо „Будинок з химерами”?
9. Хто прикрасив будинок В. Городецького на вулиці Банковій незвичайними скульптурами?
10. У яких країнах світу побував В. Городецький?
11. Чи збереглися до нашого часу архітектурні твори видатного будівничого ?
12. Як українці вшанували пам'ять В. Городецького?
13. Де помер В. Городецький? Де був похований?
14. Що являє собою пам'ятник В. Городецькому на Хрещатику?

Завдання 10. Розкажіть про життя і творчість В. Городецького за планом.

План

1. Київський період життя та діяльності В. Городецького.
2. „Будинок з химерами”.
3. Життя видатного архітектора за кордоном.
4. Ушанування пам'яті В. Городецького.

2.9 Ани – літаки КБ Антонова

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Лайнер, модель, планер, авіація, проект, повітря, аероклуб, аеропорт, континент, вантаж, дитинство, конструктор, авіаконструктор, льотчик, пасажир, бог, богиня, велетень.

Завдання 2. З'ясуйте значення словосполучень.

Здобувати визнання. Літальний апарат. Захопитися авіацією. Отримати премію. Встановити рекорд. Конструкторське бюро (КБ). Ставити експерименти. Експлуатувати літаки. Модифікація літака. Опанувати професію.

Завдання 3. Знайдіть антоніми.

Зміцнити, з'являтися, давній, теперішній, перший, успішно, дитинство, зникати, повільно, різні, експортувати, швидко, ослабити, сучасний, майбутній, імпортувати, однакові, останній, старість, невдало.

Завдання 4. Поясніть, яку характеристику дають літаку такі слова та словосполучення.

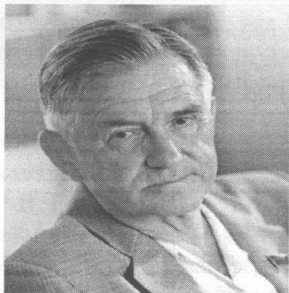
Комфортабельний літак, пасажирський літак, транспортний літак, красень-літак, король аеропорту, „робоча конячка”, працьовитий і надійний літак, літак-довгожитель, літак-гігант.

Завдання 5. Від іменників, поданих у дужках, утворіть прикметники.

(Пасажир) літак – пасажирський літак,

(транспорт) літак – транспортний літак

(Техніка) освіта, (планер) завод, (голова) конструктор, (світ) рекорд, (конструктор) бюро, (авіація) техніка, (надія) літак.



О. Антонов

Завдання 6. Прочитайте текст.

Ани – літаки КБ Антонова

Олег Антонов (1906 – 1984 рр.) захопився авіацією ще з дитинства. За свій перший планер хлопець отримав премію. Це зміцнило його бажання будувати нові літальні апарати. Олег здобув технічну освіту. Проекти молодого конструктора почали з'являтися один за одним, вони були оригінальними й

мали визнання. У 27 років Олег став головним конструктором планерного заводу. Він спроектував близько 30 типів планерів, на яких були встановлені численні світові рекорди. На цих планерах проходили підготовку в аероклубах майбутні льотчики. Ці планери брали участь в експериментах.

Літаки бувають різні. Є великі й комфортабельні – лайнери. Вони швидко перевозять із континенту на континент сотні пасажирів. Це королі аеропортів. А є „робочі конячки”, які працюють на малих аеродромах, обробляють поля, перевозять 10 – 20 пасажирів. Вони працьовиті й надійні, хоча зовні не дуже показні. Такий літак Ан-2 було створено 1947 року. Він став довгожителем. Іншого такого прикладу світ не знає. Ан-2 опанував 40 професій, мав 16 модифікацій. Його ще й досі будують у деяких країнах.

У другій половині ХХ ст. конструкторське бюро Олега Антонова



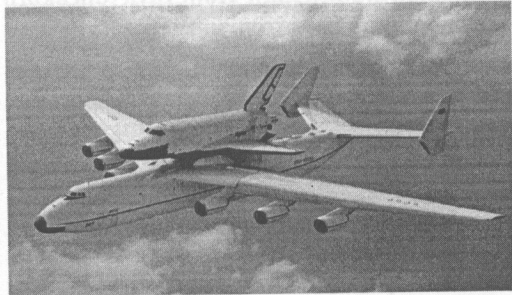
Ан-124

перевели з Росії до України. У Києві було створено новий літак Ан-8. Він був здатний перевозити 11 т вантажу. Згодом з'явилися Ан-10, Ан-12. Літак Ан-12 піднімав у повітря 20 т вантажу.

1960 року було створено Ан-24. Цей літак експортували в 26 країн світу. Це світовий рекорд!

Унікальними для всієї авіації стали знамениті літаки-гіганти – Ан-22 („Антей”), випущений 1965 року, і Ан-124 („Руслан”). „Руслан” став останньою моделлю, яку розробляв О. Антонов. „Антей” міг узяти 60 т вантажу та пролетіти 5000 км. „Руслан” міг підіймати 150 т вантажу й доставляти його на відстань 4500 км зі швидкістю 800 – 850 км/год. Ці літаки прославили Україну в усьому світі.

Унікальна розробка КБ Антонова – Ан-225 („Мрія”). Цей літак став найбільшим транспортним літаком у світі.



Ан-225

Олег Антонов був не тільки видатним авіа-конструктором. Це був художник, письменник, популяризатор авіації – людина широкої культури.

Завдання 7. Оберіть правильні відповіді на запитання.

1. Скільки країн світу імпортували український літак Ан-26?

- а) 36 країн світу;
- б) 20 країн світу;
- в) 26 країн світу.

2. Яку назву має літак Ан-225?

- а) „Руслан”;
- б) „Мрія”;
- в) „Антей”.

3. Скільки вантажу перевозить „Руслан” за один рейс?

- а) 20 тонн;
- б) 60 тонн;
- в) 150 тонн.

4. Яку відстань пролітав з вантажем „Антей”?

- а) 5000 км;
- б) 4500 км;
- в) 5500 км.

Завдання 8. Ознайомтеся з інформацією про імена, які стали назвами літаків О. Антонова.

Антей

Давні греки розповідали, що велетень Антей був сином богів. Антея ніхто не міг перемогти, поки його ноги були на землі. Богиня землі Гея була його матір'ю. Це вона давала Антею велику силу. Геракл убив Антея, коли відірвав його від землі.

Руслан

Таке ім'я мають татарські, українські, російські чоловіки; його значення – „лев”.

Завдання 9. Підготуйте розповідь про літаки Конструкторського бюро О. Антонова. Користуйтеся довідковим матеріалом.

Довідковий матеріал: отримати премію, перший планер, літальні апарати, здобувати технічну освіту, головний конструктор планерного заводу, світові рекорди, конструювати літаки, конструкторське бюро, перевозити вантаж, експлуатувати літаки, остання модель, прославити Україну, людина широкої культури.

2.10 Юрій Кондратюк

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Космос, космонавтика, армія, фронт, юнак, винахідник, астронавт, самоучка.

Завдання 2. Поясніть значення словосполучень.

Справжнє ім'я, несправжнє ім'я, засекретити ім'я вченого, космічний корабель, непроста доля, справа всього життя, міжпланетна подорож, мобілізувати до війська, демобілізувати з війська, утекти з війська.

Завдання 3. Знайдіть антоніми.

Допомогти, війна, непростий, невеликий, теоретичний, мир, немалий, довгий, завадити, нескладний, короткий, практичний, тривалий.

Завдання 4. Утворіть словосполучення.

(Практика) питання – практичне питання
(Ракети) політ, (громадяни) війна, (вітер) електростанція, (світ) війна, (Місяць) програма, (Америка) астронавти.

Завдання 5. Від іменників утворіть форму множини.

Проблема, основа, подорож, рік, військо, документ, електростанція, політ, простір, корабель, ім'я, фронт, війна, учений, праця, світ.

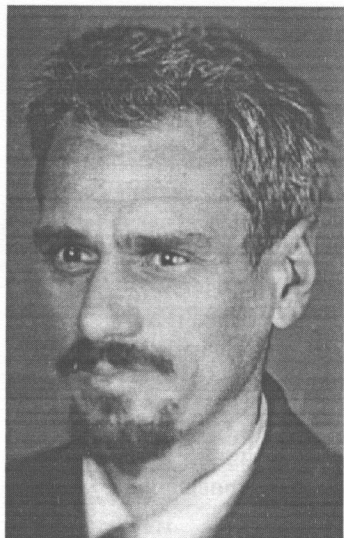
Завдання 6. Трансформуйте словосполучення.

Опрацювати науковий матеріал – опрацювання наукового матеріалу
Вирішити складні питання. Розв'язати нагальну проблему. Придбати нові документи. Проектувати електростанції. Створити теорію космічних польотів. Завоювати космічні простори. Використати схему. Видати невелику книгу. Визнати наукові праці вченого.

Завдання 7. Прочитайте текст.

Юрій Кондратюк

Юрій Кондратюк (справжнє ім'я Олександр Шаргей) – учений з непростю долею. Він розробляв основи космонавтики, досліджував можливості ракетного польоту в космос, розв'язував проблеми міжпланетних подорожей.



Юрій Кондратюк

Народився він 21 червня 1897 р. у Полтаві. Під час громадянської війни (1918 – 1920 рр.) О. Шаргея мобілізували до війська, але він не мав бажання воювати й утік з армії. Юнакові допомогли придбати нові документи. Так він став Юрієм Кондратюком.

Юрій Кондратюк був талановитим винахідником. Проектував вітроелектростанції (ВЕС). Але справою всього життя Ю. Кондратюк вважав створення теорії космічних польотів. Його невелика книга „Завоювання міжпланетних просторів” містить дуже багато рішень теоретичних і практичних питань. Саме його схему польоту на Місяць використав Джон Хуболт через 40 років після видання книги Кондратюка, коли організовував політ американських космонавтів на Місяць на космічному кораблі „Аполлон-11”. 1969

року завдяки Ю. Кондратюку на Місяці побували Ніл Армстронг і Едвін Олдрін.

Тривалий час ім'я Ю. Кондратюка було засекречено, тому нам так мало про нього відомо. Вважають, що він загинув на фронті під час Другої світової війни. Видатний учений і винахідник був самоучкою, але його праці визнані в усьому світі.

Завдання 8. Закінчіть речення.

1. Справжнє прізвище Ю. Кондратюка – ...
2. Народився вчений ...
3. Ю. Кондратюк проектував ...
4. „Завоювання міжпланетних просторів” – ...
5. Завдяки схемі польоту на Місяць, запропонованій Ю. Кондратюком,...
6. Вважають, що видатний учений ...

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Які наукові проблеми досліджував Ю. Кондратюк?
2. Чи здобув учений визнання в науковому світі?
3. Чому Ю. Кондратюка вважають людиною непростої долі?

Завдання 10. Складіть називний план тексту.

Завдання 11. Перекажіть текст за планом.

2.11 Спортивна слава

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Балет, тренування, раунд, нагорода, досвід, кар'єра, травма, стрес, орден, премія, заробіток, гімн.

Завдання 2. З'ясуйте значення словосполучень.

Фізична вправа. Бій навкулачки. Верхова їзда. Виграти бій нокаутом. Спортивна еліта. Світовий рекорд. Веслування на байдарках. Спортивна гімнастика. Фігурне катання. Покинути сім'ю. Золота медаль. Срібна медаль. Бронзова медаль. Олімпійська делегація.

Завдання 3. Уточніть значення слів, які є назвами осіб.

Професіонал, плавчиня, фігуристка, тренер, організатор, призер, веслувальниця, легкоатлетка, переможець, чемпіон, уболівальник, олімпієць, нападник, лауреат, боксер, прибиральниця, сирота.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Здоров'я, закінчуватися, закрити, найменший, давній, сила, перемога, радість, колишній, хвороба, починатися, виграти, відкрити, сучасний, слабкість, пам'ятати, важкий, програти, забувати, поразка, смуток, найбільший, теперішній, легкий.

Завдання 5. Від поданих іменників утворіть форму множини.

Бій, гра, підсумок, нагорода, краса, медаль, щастя, перемога, вінничанин, премія, олімпієць, сотня, ім'я.

Завдання 6. Утворіть словосполучення.

(Бронза) медаль – бронзова медаль, (спорт) арена – спортивна арена.

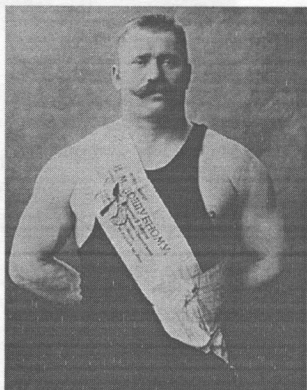
(Балет) студія, (велосипед) спорт, (світ) рекорд, (гроші) премія, (вага) категорія, (футбол) уболівальник, (класика) боротьба, (фігура) катання, (Італія) команда.

Завдання 7. Прочитайте текст.

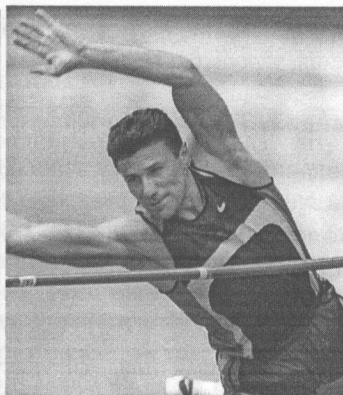
Спортивна слава

Спорт – це здоров'я, сила та краса. З давніх часів у побуті українського народу були поширені фізичні вправи та ігри: бої навкулачки, біг, плавання, верхова їзда, боротьба.

Світ і досі пам'ятає видатного українця Івана Піддубного. У 1905 – 1908 роках він був чемпіоном світу з класичної боротьби серед професіоналів. 40 років виступав Піддубний на спортивних аренах і не програв жодного змагання.



Іван Піддубний



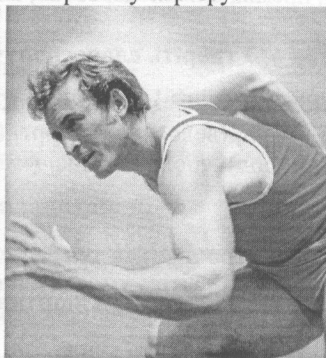
Сергій Бубка

Українську спортивну еліту представляють Лариса Латиніна, Сергій Бубка, Валерій Борзов, Віталій і Володимир Клички, Андрій Шевченко, Яна Клочкова, Оксана Баюл та ін.

Лариса Латиніна була чемпіонкою трьох Олімпійських ігор (1956, 1960, 1964). На них вона виборола 18 медалей (з них 9 золотих). Це був абсолютний світовий рекорд! Неодноразово вона ставала чемпіонкою світу й Європи. Багато років тому дев'ятирічна дівчинка з Херсона захопилася балетом. Батько Лариси загинув 1943 року. Мати, працюючи прибиральницею, чверть заробітку віддавала за навчання дочки у балетній студії, яку невдовзі закрили. Лариса присвятила себе спортивній гімнастиці. У 32 роки вона закінчила спортивну кар'єру.



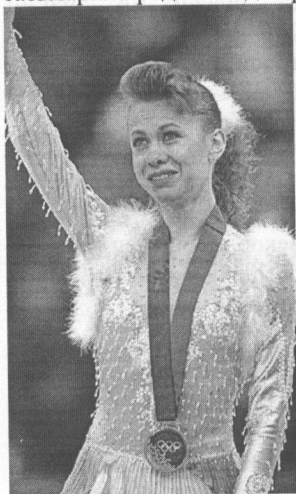
Лариса Латиніна



Валерій Борзов

Абсолютним чемпіоном Олімпіади 1960 р. (Рим) з гімнастики став Борис Шахлін. Він один виборов більше медалей, ніж уся французька олімпійська делегація, – чотири золоті, дві срібні й одну бронзову. Він був олімпійським чемпіоном у 1956, 1960, 1964 роках.

„Золотою рибкою” журналісти назвали плавчиню Яну Клочкову, чотириразову олімпійську чемпіонку. Перша олімпійська медаль незалежної України була здобута фігуристкою Оксаною Баюл. До цієї перемоги 16-річної спортсменки мало хто знав, що пережила ця дівчинка. Батько покинув сім'ю, коли Оксані виповнився 1 рік, а у 13 років вона стала сиротою: померла її мати, а згодом і бабуся. Тільки завдяки тренеру Оксана залишилися у фігурному катанні. Її перемоги на Олімпіаді 1994 року ніхто не чекав: організатори ігор 45 хвилин не могли знайти запис українського гімну, а прапор України почепили неправильно. Але це не затьмарило радості від першої перемоги Оксани й усієї України.



Оксана Баюл



Борис Шахлін



Яна Клочкова

Серед українських олімпійців є й вінничани. Під час Олімпіади у Сіднеї на змаганнях із велоспорту світовий рекорд встановив вінничанин С. Чернявський. Призерами Олімпійських ігор стали веслувальниці на байдарках Г. Балабанова і О. Череватова, легкоатлетка Н. Добринська.

Переможців Олімпіади нагороджують орденами України, грошовими преміями. Уболівальники очікують від українських олімпійців нових спортивних рекордів. Виснажливі тренування, стреси, травми, хірургічні операції – це шлях кожного спортсмена до успіху й популярності.

Мільйони футболних уболівальників усього світу знають Андрія Шевченка. Нападник італійської команди „Мілан” і збірної України став

лауреатом „Золотого м'яча” за підсумками змагань 2004 року. Прізвище футболіста стало символом України.

Перемогами боксерів Віталія і Володимира Кличків захоплюється весь світ. Позаду – сотні боїв, багато перемог. 1999 року ім'я Віталія Кличка було внесено до „Книги рекордів Гіннеса” як першого чемпіона світу в суперважкій ваговій категорії, який виграв 26 боїв нокаутом за найменшої кількості раундів.

Закінчується кар'єра спортсмена, минає слава, але залишаються вдячна пам'ять колишніх уболівальників, численні нагороди, досвід боротьби за нові рекорди.

Завдання 8. Складіть речення, поєднавши їхні частини.

- | | |
|---|--|
| 1. Виснажливі тренування, травми, операції – | 1. ніж уся французька олімпійська делегація. |
| 2. Андрій Шевченко був нагороджений „Золотим м'ячем” | 2. за підсумками змагань 2004 року. |
| 3. Перша олімпійська медаль незалежної України | 3. трьох Олімпійських ігор. |
| 4. Борис Шахлін на Олімпіаді в Римі (1960 р.) виборов більше медалей, | 4. і не програв жодного змагання. |
| 5. Сорок років виступав Іван Піддубний на спортивних аренах | 5. була здобута фігуристкою Оксаною Баюл. |
| 6. Лариса Латиніна була чемпіонкою | 6. було внесено до „Книги рекордів Гіннеса”. |
| 7. 1999 року ім'я Віталія Кличка | 7. це шлях кожного спортсмена до успіху. |

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Що дає спорт людині?
2. У якому виді спорту прославив Україну Іван Піддубний?
3. Скільки медалей виборола на Олімпіадах Лариса Латиніна?
4. Скільки разів ставав олімпійським чемпіоном Борис Шахлін?
5. Чому журналісти назвали спортсменку Яну Клочкову „золотою рибкою”?
6. Хто допоміг Оксані Баюл стати олімпійською чемпіонкою?
7. Хто з вінницьких спортсменів став олімпійським чемпіоном?
8. Що вам відомо про спортивні успіхи Андрія Шевченка?
9. Чому ім'я Віталія Кличка потрапило в „Книгу рекордів Гіннеса”?

Завдання 10. Підготуйте розповідь про спортсменів вашої країни, які брали участь в Олімпійських іграх. Використайте інформацію з Інтернету.

2.12 „Динамо”

Завдання 1. Прочитайте слова, з’ясуйте їхні значення.

Уболівальник, динамівець, одесит, нацист, німець, шахтар, гравець, тренер, чорноморець, матч, прихильність, перевага, кубок, граніт, скло, борошно, завмерти, дебютувати, арештувати, розстріляти, розгромити, пишатися.

Завдання 2. З’ясуйте значення словосполучень.

Сформувати команду, закінчити гру внічию, окупувати місто, рахунок гри, перемогти з великим рахунком, бите скло, незалежна Україна, довести свою перевагу.

Завдання 3. Послухайте коментар викладача стосовно поданих словосполучень.

Друга світова війна, Олімпійські ігри, СРСР, Радянський Союз, Кубок СРСР, майстер спорту СРСР, Суперкубок УЄФА, „Золотий м’яч”.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Виграти, любов, уперше, раніше, востаннє, пізніше, звинуватити, програти, ненависть, виправдати, післявоєнний, успіх, старт, невдача, фініш, довоєнний.

Завдання 5. Утворіть словосполучення.

(Іспанія) команда – іспанська команда,

(футбол) матч – футбольний матч.

(Хліб) завод, (Москва) команда, (Австрія) футболісти, (нацист) Німеччина, (спорт) змагання, (військо) частина, (Голландія) клуб, (голова) тренер, (результат) гра, (граніт) камінь, (Донецьк) клуб, (Одеса) гравці.

Завдання 6. Заповніть таблицю потрібними формами дієслів.

Я	виграю	переможаю	доведу	виступлю
Ти
Він, вона
Ми
Ви
Вони

Завдання 7. Прочитайте текст.

„Динамо”

За часів Радянського Союзу Україна пишалася своїми футбольними клубами: донецьким „Шахтарем”, одеським „Чорноморцем”, київським „Динамо”.

Народилася київська футбольна команда 1927 року. Згодом вона прославить себе й Україну, здобуде прихильність уболівальників. 1928 року команда „Динамо” провела перший матч з одеситами. Гра закінчилася внічию – 2 : 2. Через кілька днів київські футболісти перемогли команду з Москви з рахунком 6 : 2. 1929 року відбулася перша міжнародна зустріч. „Динамо” грало з австрійськими футболістами. Тоді українці програли з рахунком 3 : 4.

1939 року розпочалася Друга світова війна. 1941 року нацистська Німеччина напала на Радянський Союз, Київ був окупований. Але спортивне життя у Києві не завмерло. Німці так само, як і українці, полюбили грати у футбол. Частина гравців „Динамо” залишилися в Києві. Вони працювали на хлібозаводі № 1, де було створено команду „Старт”.

У червні 1942 р. „Старт” уперше зіграв з командою однієї з німецьких військових частин і переміг із великим рахунком. Тоді німці сформували команду „PZS” із найкращих спортсменів, але вона була розгромлена з рахунком 6 : 0. Німці спробували довести свою перевагу і створили команду „Flakelf”. Київські футболісти виграли й у неї з рахунком 5 : 1.

9 серпня 1942 р. відбулася зустріч з „Flakelf”. „Старт” знову переміг – 5 : 3. Цей матч пізніше назвали „матчем смерті”. Вважали, що після перемоги київських футболістів німці відразу розстріляли їх. Насправді все було не зовсім так. Німці невдовзі арештували кількох футболістів, які працювали на хлібзаводі. Їх звинуватили в тому, що вони додавали бите скло в борошно, з якого виробляли хліб для німців. Чотирьох футболістів втратили. Живими залишилися шестеро гравців команди.

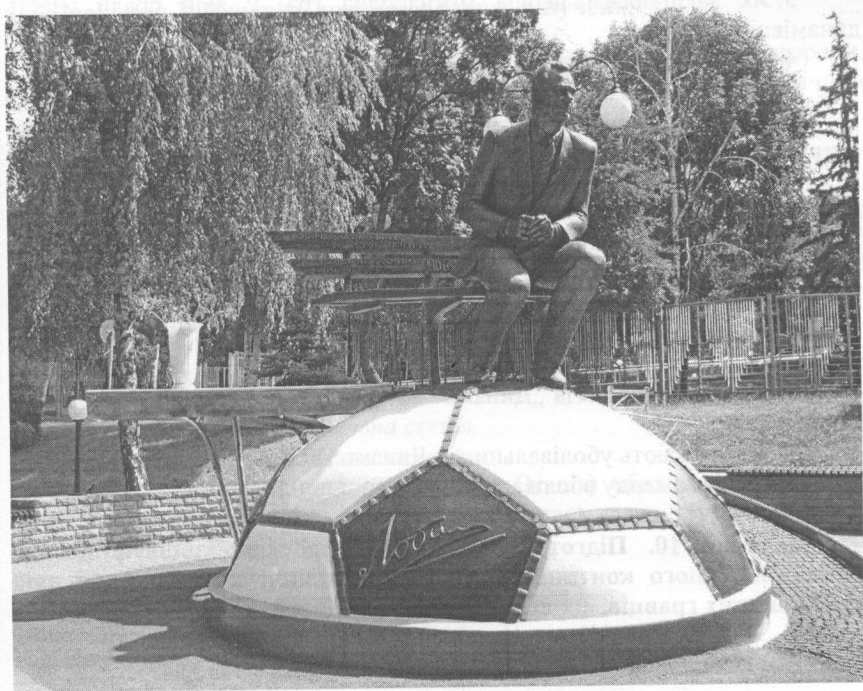
1971 року в Києві, на стадіоні „Динамо”, було встановлено пам’ятник загиблим футболістам – великий гранітний камінь із чотирма фігурами спортсменів. Після війни, 1954 року, київське „Динамо” виграло Кубок СРСР. Це був перший післявоєнний успіх.

1965 року „Динамо” дебютувало в європейських кубках. 1973 року головним тренером команди став Валерій Лобановський. Він зробив із команди клуб європейського рівня. „Динамо” – єдина команда Радянського Союзу, яка двічі виграла Кубок кубків (1975 і 1986 рр.) 9 разів – Кубок СРСР. Гравці „Динамо” брали участь у чемпіонатах світу, в Олімпійських іграх. Вдало виступала команда на європейських змаганнях. Динамівці здобували перемогу над славетними футбольними командами: голландським „Утрехтом”, австрійським „Рапідом”, іспанськими „Атлетико”, „Реалом” і „Барселоною”, англійським „Арсеналом”.

1975 року „Динамо” виграло Суперкубок УЄФА в боротьбі з німецькою „Баварією”.

Майстрами спорту СРСР були гравці „Динамо” Й. Сабо, В. Мунтян, Л. Буряк, О. Блохін, А. Біба. Згодом Олег Блохін став головним тренером національної команди України. 1975 року він як найкращий футболіст Європи здобув нагороду „Золотий м'яч”. Лауреатами „Золотого м'яча” стали А. Шевченко й І. Біланов.

У незалежній Україні „Динамо” досягло великих успіхів завдяки таким зіркам, як А. Шевченко, С. Ребров, О. Шовковський, О. Гусев та інші. Уболівальники команди чекають від динамівців нових перемог, цікавої та результативної гри на футбольних полях у різних країнах світу.



Пам'ятник тренеру київського „Динамо” Лобановському В.

Завдання 8. Складіть речення, поєднавши їхні частини, подані у лівому та правому стовпцях.

- | | |
|--------------------|--|
| 1) 1927 рік – ... | 1) відбулися матчі в окупованому Києві. |
| 2) 1929 року – ... | 2) Олег Блохін здобув нагороду „Золотий м'яч”. |
| 3) 1942 року – ... | 3) це рік народження команди „Динамо”. |

- | | |
|--------------------|--|
| 4) 1971 року – ... | 4) „Динамо” програло австрійським футболістам. |
| 5) 1986 року – ... | 5) „Динамо” виграло Кубок кубків. |
| 6) 1928 року – ... | 6) команда провела перший матч. |
| 7) 1975 року – ... | 7) було встановлено пам’ятник розстріляним футболістам „Динамо”. |

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. З якою командою провели перший матч гравці київського „Динамо”?
2. Як закінчився матч „Динамо” з московською командою влітку 1928 року?
3. Як закінчилася перша міжнародна гра, у якій брали участь динамівці?
4. Яку команду створили динамівці в окупованому Києві?
5. У яких матчах з німцями брали участь колишні динамівці?
6. Чому футбольний матч 9 серпня 1942 року назвали „матчем смерті”?
7. У чому нацисти звинуватили українських футболістів? Як покарали?
8. Як українці вшанували пам’ять загиблих динамівців?
9. Про які післявоєнні перемоги „Динамо” ви дізналися з тексту?
10. Хто такий Валерій Лобановський?
11. Чи були в історії футбольного клубу „Динамо” перемоги над знаними командами Європи?
12. Кого з футболістів „Динамо” ви знаєте? Чия гра вам подобається найбільше?
13. Чого чекають уболівальники „Динамо” від своєї команди?
14. За яку команду вболіваєте ви?

Завдання 10. Підготуйте розповідь про найбільші футбольні змагання вашого континенту, про найсильніші команди, про найулюбленіших гравців.

2.13 Андрій Шевченко

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Футболка, приз, нагорода, планета, інтернет-голосування, лава, кар'єра, момент.

Завдання 2. Уточніть значення слів, які є назвами осіб.

Військовослужбовець, гравець, форвард, нападник, уболівальник, суперзірка, обоюновати.

Завдання 3. Поясніть значення словосполучень.

Збірна України з футболу, футбольна секція, численні нагороди, основний склад команди, сидіти на лаві запасних гравців, дворічний контракт, привернути до себе увагу, забити гол (м'яч).

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Дорослий, почати, талановитий, нападник, дорослі, основний, легко, поступово, наближати, перший, успіх, дитячий, завершити, бездарний, останній, закінчити, важко, невдача, допоміжний, віддаляти, діти, другорядний, зразу, захисник.

Завдання 5. Утворіть словосполучення.

(Футбол) секція – футбольна секція,

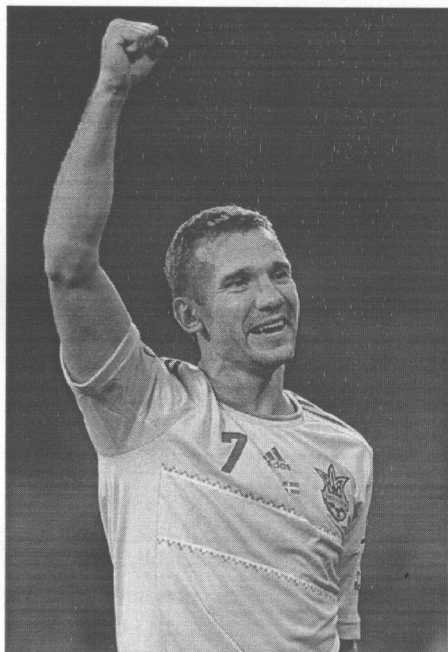
(Росія) команда – російська команда.

(Європа) футбол, (Лондон) команда, (Італія) уболівальники, (Київ) „Динамо”, (команда) гра, (Англія) клуб, (запас) гравці, (успіх) кар'єра, (рік) контракт, („Динамо”) футболка.

Завдання 6. Прочитайте текст.

Андрій Шевченко

У 17 років Андрій почав грати в команді київського „Динамо”, згодом надягнув на себе футболку національної збірної України. Спортивний світ визнає його суперзіркою, одним із найкращих нападників за всю історію світового футболу. Тисячі хлопців надягають футболки, на яких написані номери „7” і українське прізвище „Шевченко”. „Шева” – так Андрія називають тисячі уболівальників.



Андрій Шевченко

Народився Андрій 1976 року на Київщині у сім'ї військовослужбовця. У 9 років потрапив до київської футбольної секції. У дорослому футболі Андрій з'явився 1992 року. Талановитий гравець привернув до себе увагу найкращих команд Європи. 1999 року італійський „Мілан” заплатив за Андрія 25 млн доларів. У перший же рік перебування в Італії Шевченко став найкращим форвардом, забивши 24 м'ячі в 32 іграх. Після перших матчів за „Мілан” Шевченко став улюбленим футболістом італійців. Його не просто любили – обожнювали. Разом з „Міланом” він виграв чемпіонат Італії та Лігу чемпіонів. 2004 року Андрій був визнаний найкращим футболістом Європи.

2005 року Шевченко був нагороджений „Золотою ногою”. Цей приз був присуджений йому після інтернет-голосування й прирівнювався до звання найпопулярнішого футболіста планети.

2006 р. англійський футбольний клуб „Челсі” заплатив за 29-річного нападника близько 45 млн євро. Але гра у лондонській команді не мала такого успіху, як у „Мілані”. Українець поступово з основного складу перейшов на заміни, сидів на лаві запасних гравців.

Шевченко повернувся до „Мілану”. Грав він під номером „76” (рік народження Андрія).

2009 року Андрій підписав дворічний контракт із київським „Динамо”, де став грати під звичним сьомим номером. „Не я обирав футбол – футбол обрав мене”, – так одного разу сказав Андрій Шевченко про свою долю.

Футболіст має численні нагороди. Спливає час, наближаючи момент, коли спортсмен починає думати, де й як завершити свою кар'єру. Таких гравців, як Шевченко, замінювати важко. Тому що він такий один ...

Завдання 7. Оберіть речення, які за змістом відповідають інформації тексту.

1. Спочатку Андрій грав у збірній команді України, згодом перейшов до київського „Динамо”.
2. На динамівській футболці Андрія написаний номер „76”.
3. Народився Андрій на Одещині.
4. З дев’яти років Андрій відвідував футбольну секцію.
5. Італійський „Мілан” заплатив за Шевченка 4,5 млн євро.
6. Андрій Шевченко – найкращий захисник.
7. 2004 року Шевченко визнали найкращим футболістом Європи.
8. У 29 років Андрій почав грати у лондонській команді „Челсі”.

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. Як уболівальники називають Андрія Шевченка?
2. Ким був батько Андрія?
3. Коли Андрій Шевченко почав грати в італійському „Мілані”?
4. Яким був для молодого футболіста перший рік перебування в „Мілані”?
5. Як ставилися до Шевченка італійські вболівальники?
6. Коли Шевченка нагородили „Золотою ногою”?
7. Яким було перебування Шевченка в англійській команді „Челсі”?
8. Скільки років триває кар’єра футболіста?
9. Чи любляете ви футбол?
10. За яку команду ви вболіваєте?
11. Хто з футболістів є вашим улюбленим гравцем?

Завдання 9. Розкажіть про визначного футболіста вашої країни (вашого континенту).

План розповіді

1. Прізвище та ім’я футболіста.
2. Основні факти біографії.
3. Початок футбольної кар’єри.
4. Набуття майстерності.
5. Футболіст і його прихильники.

2.14 Брати Клички

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Бокс, кікбоксинг, бій, поєдинок, удар, випробування, тренування, ринг, раунд, нокаут, фітнес, секрет, жага, талант, половина, травма, молодь, намір, уподобання, настанова, обіцянка, аварія, рак, крововилив, мозок.

Завдання 2. Уточніть значення слів, які є назвами осіб.

Боксер, чемпіон, офіцер, герой, уболівальник, професіонал, любитель, прихильник, суперважковаговик, юніор, глядач, читач, політик, бізнесмен, слабак, інвалід, режисер.

Завдання 3. Знайдіть антоніми.

Важкий, однаковий, простий, попереду, окремо, короткий, виграти, тривалий, перемога, разом, втратити, сум, складний, позаду, поразка, чоловічий, радість, найкращий, упасти, легкий, різний, знайти, гіркий, втішений, смуток, перший, найгірший, піднятися, програти, жіночий, останній, засмучений, солодкий.

Завдання 4. З'ясуйте значення словосполучень.

Любительський спорт, національний герой, шестиразовий чемпіон, здобути золоту медаль, диплом про вищу освіту, викладач фізичного виховання, кандидат наук, жага перемоги, правило життя, піти з життя, ліквідувати аварію, небезпечна зона.

Завдання 5. Утворіть словосполучення.

(Тренер) праця – тренерська праця.

(Чемпіон) звання. (Вага) категорія. (Атом) електростанція. (Професіонал) боксер. (Телевізія) програма. (Боксер) ринг. (Професія) кар'єра. (Документ) фільм. (Сім'я) життя.

Завдання 6. Замість крапок поставте потрібний прийменник (у, в, на, за, з).

1. Спортсменів знають ... усьому світі.
2. Віталій не хотів, щоб дружина ходила ... його бої.
3. Віталій старший ... Володимира ... 4 роки.
4. Він плідно працює ... бізнесі.
5. Я брав участь ... телепрограмах.
6. Володимир став чемпіоном Європи ... боксу.

7. ... Олімпіаді ... Атланті (США) Володимир здобув золоту медаль.
8. 1986 року сталася аварія ... Чорнобильській атомній електростанції.
9. Батько Кличків тривалий час перебував ... небезпечній зоні ЧАЕС.

Завдання 7. Прочитайте текст. Поясніть, у чому полягає секрет успіху братів Кличків.

Брати Клички

Віталій і Володимир Клички – видатні боксери. Їхні чемпіонські звання й нагороди піднесли авторитет українського спорту в усьому світі.

Віталій старший за Володимира на 4 роки. Їхній батько був офіцером авіації, мати працювала вчителькою. Віталій 1995 року отримав диплом про вищу освіту. Він опанував професію викладача фізичного виховання. Згодом став кандидатом наук. У бокс прийшов 14-літнім хлопцем. Захоплювався кікбоксингом, став шестиразовим чемпіоном світу з цього виду спорту. Талант, праця, жага перемоги допомогли йому швидко здобути перші перемоги. У любительському боксі він провів 210 боїв, з них 185 виграв. Майже половину цих перемог здобув нокаутом. Як боксер-професіонал провів понад 40 поєдинків і зазнав лише 2 поразки. 1999 року ім'я Віталія Кличка було внесено до „Книги рекордів Гіннеса” як ім'я чемпіона світу в суперважкій ваговій категорії, який виграв 26 боїв нокаутом за найменшої кількості раундів. В Україні Віталій став національним героєм. Його оточує любов і повага вболівальників, рідних і близьких людей. Віталій забороняв своїй дружині ходити на його бої, тому що для неї це було важким випробуванням. Проте дружина вимагала від чоловіка квиток і приходила на черговий поєдинок. Вона казала: „Я маю бути поруч. Ти повинен знати, що ми разом”. Тільки на один бій не змогла прийти люба дружина, бо народжувала в цей час другого сина. Діти Віталія пишаються своїм батьком.

Рано пішов із життя батько Кличків. Тривале перебування в небезпечній зоні під час ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС (1986 р.) спричинило невиліковну хворобу – рак.

Небезпеки постійно чатують на спортсменів. Бокс – це спорт не для слабаків. Це справжній чоловічий спорт. Будь-який поєдинок на рингу може стати останнім у кар'єрі боксера. Боксер може стати інвалідом через вибите око, зламаний ніс, крововилив у мозок.

Тисячі вболівальників були засмучені, коли Віталій Кличко 2006 року, після травм й операцій, повідомив, що закінчує спортивну кар'єру. А 2007 року на радість тисяч своїх прихильників він повідомив, що повертається на ринг. Попереду на Кличка-старшого чекали нові перемоги.

Віталій плідно працює у бізнесі, знає кілька європейських мов. Разом із братом Віталій створив фірму, яка організовує міжнародні змагання з боксу серед професіоналів.

Всесвітня боксерська рада назвала чемпіона світу за версією WBC Віталія Кличка найкращим з-поміж суперважковаговиків.



Віталій Кличко (зліва), Володимир Кличко (справа)

2006 року Віталій Кличко розпочав політичну діяльність. Він став визнаним лідером партії «Удар». У 2014 р. кияни обрали Кличка міським головою столиці України.

Володимир Кличко прийшов у бокс у 13 років. 1994 року став чемпіоном Європи з боксу серед юніорів. 1996 року він здобув золоту медаль на Олімпійських іграх в Атланті (США). Володимир п'ять разів ставав чемпіоном України з боксу. Професійну кар'єру почав після перемоги на Олімпіаді-96. Він став чемпіоном світу з боксу в суперважкій ваговій категорії за версіями WBO, IBF, IBO, WBA. Здобув близько 50 перемог на рингу. 2003 року у світ вийшла кількома мовами книга братів Кличків „Наш фітнес. Прості секрети чемпіонів”. Книга стала дуже популярною. Брати завжди разом у житті, у спорті, у бізнесі. Вони – найкращі друзі. Їх вважають найінтелектуальнішими боксерами-суперважковаговиками. Брати обіцяли своїй матері ніколи не виходити на боксерський поєдинок один проти одного й дотримуються своєї обіцянки.

2012 року глядачі різних країн світу подивилися документальний фільм німецького режисера С. Денхардта „Клички”, дізналися про спортивне та сімейне життя братів, їхні уподобання, погляди, наміри.

Важкий шлях пройшли брати-спортсмени. Виснажливі тренування, грікі хвилини поразок, фізичний біль від травм і операцій. Упав від удару – піднімайся і тримай удар! Не лежи, вставай, долаючи нестерпний біль. Боротьба триває ... Це не тільки настанова спортсменів. Це загальновідоме правило життя.

Завдання 8. Закінчіть речення.

1. Клички народилися в сім'ї ...
2. Віталій прийшов у бокс в 14 років, а Володимир – ...
3. У любительському спорті Віталій провів ...
4. Віталій забороняв своїй дружині ...
5. 2006 року Віталій повідомив про ...
6. Брати створили фірму, яка ...
7. Всесвітня боксерська рада назвала Віталія Кличка ...
8. Володимир п'ять разів ставав ...
9. Бокс – це спорт ...

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Якими видами спорту захоплювався Віталій Кличко?
2. Завдяки чому Віталій Кличко швидко став відомим боксером?
3. Скільки поєдинків виграв Віталій у любительському спорті?
4. Скільки поразок зазнав боксер-професіонал Віталій Кличко?
5. За які заслуги ім'я Віталія Кличка було внесено до „Книги рекордів Гіннеса”?
6. Чому дружина Віталія, попри заборони, відвідувала поєдинки свого чоловіка?
7. Чи обмежується спортом сфера інтересів Віталія?
8. Коли Володимир розпочав професійну кар'єру в боксі?
9. Про що розповіли читачам брати Клички у своїй книзі? Яку назву має ця книга?
10. Яку обіцянку брати Клички дали своїй матері?
11. Як ставляться брати Клички один до одного?
12. Хто створив документальний фільм про Кличків?
13. Які небезпеки чатують на спортсменів-боксерів?
14. Якого правила дотримуються брати Клички? Чи згодні ви з їхньою настановою?

Завдання 10. Складіть називний план тексту.

Завдання 11. За планом розкажіть про основні етапи спортивного життя братів Кличків.

2.15 Вождь ірокезів

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Пілот, солдат, полісмен, митець, артист, танцівник, племінниця, онук, онука, індіанець, ірокез, вождь, плем'я, випадок, авіація, парашут, полон, табір, доля, маршрут, бомбардування, вісточка, виставка, вігвам, страва, поема, гран-прі, несправедливий, арештувати, потоваришувати.

Завдання 2. Поясніть значення складних слів.

Кіноартист, кінофільм, кінофестиваль, кіноглядач, кінотеатр, кінорежисер.

Завдання 3. Послухайте коментар викладача стосовно нижченаведених назв.

Сибір, Канада, США, оз. Онтаріо, „Експо-67”.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Разом, наступний, ворог, прощатися, погодитися, тут, вітатися, чужий, окремо, прощання, попередній, нагородження, розставання, рідний, відмовитися, там, покарання, спочатку, друг, свій, смерть, зустріч, зустрічатися, завжди, життя, ніколи, наприкінці.

Завдання 5. Поясніть значення словосполучень.

Дістатися Америки, узяти в полон, збити літак, військова частина, тікати з полону, передати вісточку, радянське мистецтво, крила птаха, крила літака, крила долі.

Завдання 6. Утворіть словосполучення.

(Львів) вокзал – львівський вокзал,

(успіх) політ – успішний політ.

(Канада) ірокези, (Сибір) табори, (повітря) маршрут, (військо) частина, (залізниця) станція, (німець) полон, (нація) вбрання.

Завдання 7. Поясніть, у яких мовних ситуаціях уживають такі фрази.

Здоровенькі були! Ласкаво просимо!

Завдання 8. Доберіть до кількісних числівників збірні числівники.

Два – двоє.

Три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять.

Завдання 9. Прочитайте текст.

Вождь ірокезів

Пілот авіації Іван Даценко у жовтні 1943 року прощався зі своєю коханою дівчиною Марією і не знав, що ніколи вже її не побачить.

Ішла Друга світова війна. 19 квітня 1944 року під час бомбардування залізничної станції Львів-2 його літак збили вороги. Але пілот встиг вистрибнути з парашутом і вдало приземлився. Німці взяли Даценка в полон, проте він утік і повернувся до своєї військової частини. Однак наступного дня його арештували й відправили до табору в Сибір. Покарання було несправедливим. Іван зумів утекти. Їхав поїздом, а потім повітряним маршрутом дістався Канади.

Ще в німецькому полоні І. Даценко потоваришував із солдатом-ірокезом з армії США, пропонував йому разом тікати з полону, але той не погодився, лише попросив передати вісточку про нього рідному племені. Ірокез розповів, де та як розшукати його плем'я. Не маючи жодних документів, Іван знайшов канадських ірокезів біля озера Онтаріо і залишився там назавжди.

У Радянському Союзі Даценка вважали загиблим, навіть встановили йому пам'ятник. Сестра та племінниця Івана довго не вірили в його смерть. Допоміг їм розшукати Івана Даценка випадок. У Канаді на виставці „Експо-67” показували досягнення радянського мистецтва. У Канаду з Радянського Союзу приїхали 200 артистів, серед них був і відомий танцівник Махмуд Есамбаєв. Він захотів подивитися, як живуть канадські індіанці. Під час знайомства вождь ірокезів у національному вбранні раптом вимовив: „Здоровенькі були! Ласкаво прошу до мого вігваму!” Здивованого гостя пригощали індіанськими й українськими стравами. Наприкінці зустрічі гість і господар заспівали української пісні.

Вождем ірокезів виявився Іван Даценко. Він був одружений з індіанкою. Його четверо дітей знали індіанську й українську мови. Після смерті Івана Даценка вождем ірокезів став його син Джон. Онук Даценка, Іван, став полісменом, онука Ніна – журналісткою.

Про незвичайну долю українського хлопця І. Стрельцов написав поему „На крилах долі”, а відомий режисер М. Ілленко 2009 року створив кінофільм „Той, хто пройшов крізь вогонь”. Цей фільм здобув гран-прі III Київського кінофестивалю, зацікавив багатьох глядачів.

Завдання 10. Закінчіть речення.

1. У Канаді Іван Даценко став ...
2. Кохану дівчину Івана звали ...
3. Іван попросився з ...
4. Літак Івана німці збили ...
5. Іван потрапив у німецький ...
6. Даценко повернувся до своєї військової частини, проте ...
7. У німецькому полоні Іван потоваришував з ...
8. Іван пропонував американському солдату ...
9. Іван знайшов ...
10. Знаний танцівник Махмуд Есамбаєв хотів подивитися ...
11. Вождь ірокезів заговорив з гостем ...
12. Про незвичайну долю Даценка було написано поему ...
13. Український кінорежисер М. Ілленко зняв фільм ...

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання.

1. Яку професію мав Іван Даценко?
2. Що сталося з ним і його літаком 19 квітня 1944 року?
3. Звідки тікав Іван? Чому?
4. Як Іван дістався Канади?
5. З ким потоваришував Даценко в німецькому полоні?
6. Куди потрапив Іван Даценко після втечі з полону?
7. Навіщо радянські артисти 1967 року приїхали до Канади?
8. З ким зустрівся відомий радянський танцівник Махмуд Есамбаєв?
9. Що найбільше здивувало знаного танцівника?
10. Хто з митців зацікавився долею Івана Даценка, присвятивши йому свої твори?
11. Яку нагороду здобув фільм „Той, хто пройшов крізь вогонь”?

Завдання 12. Складіть називний план тексту.

Завдання 13. Випишіть із тексту опорні слова та словосполучення.

Завдання 14. Розкажіть про незвичайну долю українця Івана Даценка.

РОЗДІЛ 3 МАНДРУЙТЕ УКРАЇНОЮ

3.1 Місто Харків

Завдання 1. Запишіть слова, з'ясуйте їхні значення.

Козак, скрипаль, авторитет, поселення, собор, дах, підприємство, індустрія, промисловість, метрополітен, пам'ятка, видавництво, мистецтво, свобода, громадськість, конкурувати, друкувати, проголосити, заснувати, відбудувати.

Завдання 2. Поясніть значення складних слів.

Багатоповерхівка, машинобудування, металообробка, міжнародний, аеропорт, електротехніка, термометр.

Завдання 3. Утворіть словосполучення за зразком.

(Суми) вулиця – Сумська вулиця, (футбол) м'яч – футбольний м'яч.

(Військо) поселення, (схід) райони, (столиця) університет, (прогрес) люди, (студент) місто, (автомобіль) транспорт, (залізниця) магістраль, (електротехніка) промисловість, (архітектура) пам'ятники, (книжка) фабрика.

Завдання 4. Послухайте коментар викладача стосовно назв.

Слобідська Україна. Радянська Україна. Українська Радянська Соціалістична Республіка (УРСР). Друга світова війна. Держпром.

Завдання 5. Дієслова в дужках поставте у формі минулого часу.

1. Невдовзі місто (стати) фактично столицею Слобідської України.
2. Ще 1726 р. тут (з'явитися) школа вищого типу – колегіум, де кілька років (працювати) знаний український письменник і філософ Григорій Сковорода.
3. У другій половині XIX ст. Харків (перетворитися) на великий промисловий центр.
4. Харків завжди (бути) центром прогресивної суспільної думки.
5. Перші багатоповерхівки у місті (звести) у 20 – 30-і роки XX ст.

Завдання 6. Прочитайте текст. Запишіть основну інформацію.

Місто Харків

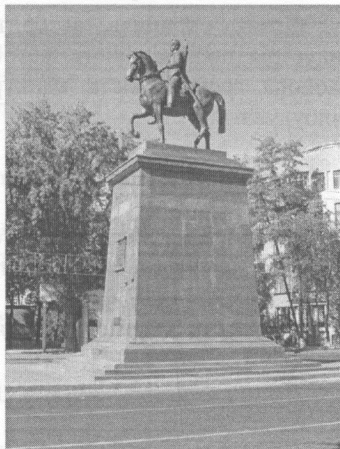
В історії України місту Харкову належить особливе місце. Засноване в XVII ст. як військове поселення, місто невдовзі стало фактично столицею Слобідської України.

Назва міста походить, як вважають учені, від назви річки, на якій воно постало. За іншими відомостями, назву утворено від імені першого поселенця на місці сучасного Харкова – козака Харитона (Харка). Легендарному засновнику міста встановлено пам'ятник.

Сучасний Харків перетинають залізничні й автомобільні магістралі, які з'єднують західні, центральні, південні та східні райони України. Мешканці міста користуються метрополітеном. Працює міжнародний аеропорт.

Харків – місто освіти й науки. Ще 1726 р. тут з'явилася школа вищого типу – колегіум, де кілька років працював знаний український письменник і філософ Григорій Сковорода. 1805 р. було засновано другий в Україні університет. Саме Харківський університет виховав учених, які сприяли розвитку української культури, розширювали сфери вживання рідної мови. Харків – це студентське місто, у якому навчаються тисячі студентів із різних країн світу. Харківські університети є одними з найкращих в Україні, вони успішно конкурують зі столичними.

Ще у другій половині XIX ст. Харків перетворився на великий центр індустрії. Саме тут були створені перші в Україні великі промислові підприємства. Сучасний Харків – центр машинобудування й металообробки. У місті розташовані великі підприємства енергетичного машинобудування, електротехнічної та хімічної промисловості.



Пам'ятник козаку
Харитону



Григорій Сковорода

Харків завжди був центром прогресивної суспільної думки. Високий авторитет у громадськості України здобув Борис Грінченко – талановитий науковець і письменник.

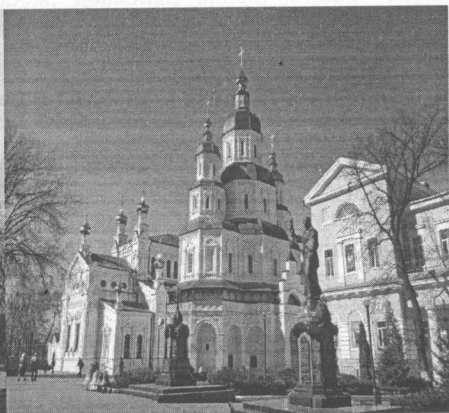
У місті працюють численні бібліотеки, музеї. Багато книг друкують харківські видавництва та книжкові фабрики.

1917 р. у Харкові було проголошено утворення Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР). Близько п'ятнадцяти років (1919 – 1934 рр.) Харків був столицею Радянської України.

Зруйноване під час Другої світової війни місто швидко відбудували. Одна з пам'яток міста – Харківський художній музей – містить багато творів українського й російського мистецтва. У місті чимало архітектурних пам'ятників: Покровський собор (1689 р.), Успенський собор (1771 р.), архірейський будинок (XVIII ст.) та ін.



Успенський собор



Покровський собор

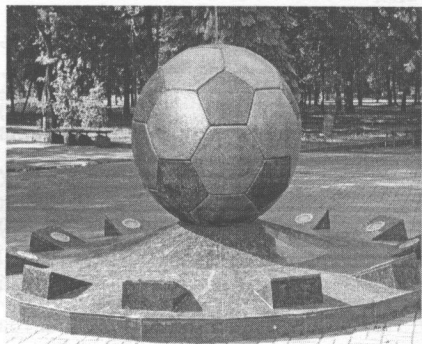
Харківський майдан Свободи найбільший в Європі (11,6 га). Він був спланований ще у 20-ті роки XX ст. Саме в цей час у першій столиці України почали вручну зводити багатопверхівки: Держпром (63 м), Дім проектів (68,5 м).



Фонтан закоханих

Пам'ятник Т. Шевченку – один із символів міста. Останнім часом у Харкові з'явилися оригінальні монументи: пам'ятник футболу м'ячу, скульптура „Скрипаль на даху”. Улюблене місце зустрічей харків'ян – біля будинку на вулиці Сумській, на стіні якого закріплено

16-метровий термометр. Приємно гуляти парками Харкова, милуватися його фонтанами.



Пам'ятник футбольному м'ячу



Скульптура „Скрипаль на даху”

Завдання 7. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли було засноване місто Харків?
2. Чому його називають першою столицею України?
3. Як утворилася назва міста?
4. Які види транспорту обслуговують харків'ян і гостей міста?
5. Чому Харків називають центром машинобудування й металообробки?
6. У якому навчальному закладі викладав Г. Сковорода?
7. Які підприємства працюють у Харкові?
8. Хто такий Б. Грінченко?
9. Які визначні місця Харкова приваблюють туристів?
10. Як називається найбільший майдан в Європі?
11. Які ви знаєте символи міста?
12. Які ви знаєте пам'ятки міста?

Завдання 8. Складіть простий називний план тексту. Перекажіть текст за планом.

Завдання 9. Напишіть листа другу (подрузі) про свою поїздку в Харків.

3.2 Дніпро-Славутич

Завдання 1. Прочитайте власні назви. Послухайте коментар викладача.

Києво-Печерська лавра, монумент Батьківщини-матері, князь Володимир, Хрещатик, Борисфен, Славута, Славутич, Геродот, Канів, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Дніпрогес, Херсон, Придніпров'я.

Завдання 2. Уточніть значення слів, що характеризують особу.

Воїн, трудівник, поранений, вбитий, Герой Радянського Союзу.

Завдання 3. З'ясуйте значення слів.

Прислів'я, битва, шлях, подорож, довжина, орден, медаль, подія, чудовий, потужний, спраглий, господарський, видатний, стверджувати, напувати, прямувати, сполучати, згадувати, здійснювати, завдавати шкоди.

Завдання 4. Поясніть значення складних слів.

Новобудова, гідроелектростанція, Дніпрогес, судноплавство, водосховище, сільськогосподарський.

Завдання 5. Трансформуйте словосполучення.

*Кінотеатри Вінниці – вінницькі кінотеатри;
міста Давньої Русі – давньоруські міста.*

Пляжі Києва, вулиці столиці, журнали України, історик Давньої Греції, канал Криму, міста Півночі, країни Півдня, вода Дніпра.

Завдання 6. Утворіть форми вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників.

Сильний – сильніший – найсильніший.

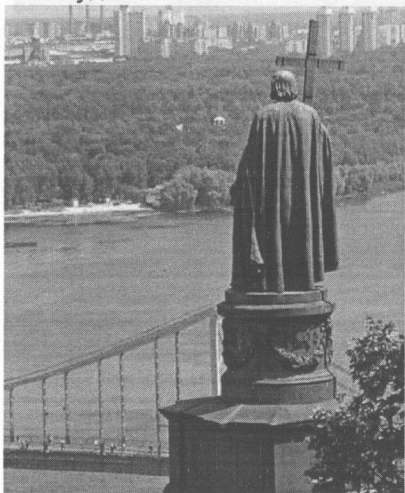
Цікава подорож, головне завдання, давня традиція, довга ріка, потужна електростанція.

Завдання 7. Прочитайте текст. Поділіть його на частини. Дайте назву кожній частині.

Дніпро-Славутич

Погляньте на карту. Територію України надвоє поділяє Дніпро – третя за довжиною річка Європи. Ріка завдовжки 2201 км з'єднує три держави: Україну, Росію та Білорусь. Свої води Дніпро несе у Чорне море.

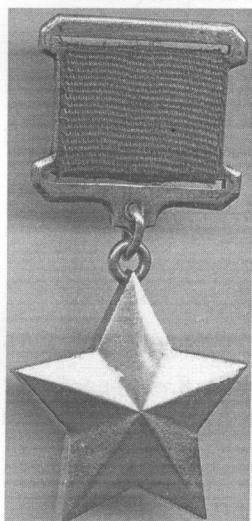
На Дніпрі стоїть Київ. Київські пляжі та парки – чудові місця відпочинку. З Дніпра можна побачити мости, Києво-Печерську лавру, пам'ятник князю Володимирі, монумент Батьківщини-матері та новобудови.



Пам'ятник князю Володимирі



Монумент Батьківщини-матері



Медаль „Золота Зірка” Героя Радянського Союзу

Про Дніпро вперше у 5 ст. до н. е. згадує давньогрецький історик Геродот. У давнину цю річку називали Борисфеном. Її поетичні назви – Слаута, Слаутич. „Дніпро – батько” – стверджує українське прислів'я.

Дніпро – річка-трудівниця, що напуває та дає електрику Києву, Херсону, Дніпропетровську, Запоріжжю, Черкасам та іншим містам і селам країни. У 60-і роки минулого століття Дніпро попрямував у Крим. Мільярди кубометрів води приніс він спраглий землі. Північнокримський канал – річка, створена руками людини.

Судноплавство на Дніпрі почалося в давні часи. У 9 – 12 ст. тут проходив шлях, який сполучав країни Півночі та Півдня.

У 20-ті роки минулого століття на Дніпрі почалося будівництво Дніпрогесу. На той час це була найпотужніша гідроелектростанція Європи. Тепер на Дніпрі вже кілька гідроелектростанцій, шість штучних морів. Будівництво та експлуатація гідроелектростанцій, каналів, водосховищ поліп-

шили господарську діяльність, проте завдали шкоди природі. Під водою опинилися гарні села, сільськогосподарські землі.

З Дніпром пов'язано багато історичних подій. Героїчна битва за Дніпро восени 1943 року – одна з найвидатніших подій II світової війни. За перемогу в цій битві багато солдатів і офіцерів стали Героями Радянського Союзу, були нагороджені орденами та медалями. Ті, що залишилися живими, пам'ятають: дніпровська вода була червоною від крові поранених і вбитих.

Цікаву подорож Дніпром можна здійснити на теплоході. Ви побачите, як народжується ранок над Дніпром, відвідаєте музей та могилу Т. Г. Шевченка в Каневі, дізнаєтеся про історію та сучасне життя Придніпров'я. Щасливої дороги!

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли вперше в історії згадується Дніпро?
2. Які назви має ця ріка?
3. Чому Дніпро називають трудівником?
4. Які міста розташовані на берегах Дніпра?
5. Які історичні події пов'язані з Дніпром?
6. Що можна побачити під час подорожі Дніпром?

Завдання 9. Закінчіть речення.

1. Найдовша річка Європи – Волга, друга – Дунай, третя – ...
2. Дніпро з'єднує ...
3. Дніпро поділяє територію України ...
4. У 20-і роки минулого століття ...
5. У 60-і роки ХХ ст. Дніпро ...
6. Восени 1943 року ...

Завдання 10. Складіть називний план тексту. Підготуйте розповідь про Дніпро.

Завдання 11. Прочитайте мікротекст. Поясніть його зміст.

Молитва хлопчика

„Господи, зроби так, щоб Дніпро впадав у Каспійське море, як я написав у контрольній роботі”.

3.3 „Софіївка”

Завдання 1. З’ясуйте значення слів.

Пам’ятка, мистецтво, заповідник, кошти, строк, канал, повстання, визначний, вродливий, штучний, велетенський, охороняти, відновлювати, створювати, виготовляти, конфіскувати, експлуатувати.

Завдання 2. Прочитайте правильно скорочення слів.

XVIII – XIX ст., 160 га, м. Умань, 1929 р.

Завдання 3. До слів, поданих ліворуч, доберіть антоніми.

Північний	знищувати
короткий	життя
створювати	бідняк
штучний	надземний
смерть	теплий
важкий	південний
холодний	довгий
підземний	легкий
багатій	природний

Завдання 4. Подані слова запишіть у формі множини.

Парк – парки, багатій – багатії.

Рік, місто, озеро, фонтан, стіл, камінь, людина, дружина, господар, син, цар, сад, музей, місце, турист.

Завдання 5. До поданих слів доберіть спільнокореневі слова.

Село, селянин, сільський, поселення, оселитися.

Парк, північ, вода, голод, хвороба, холод, подарунок, відпочинок, багатій.

Завдання 6. Прочитайте текст. Складіть і запишіть план тексту.

„Софіївка”

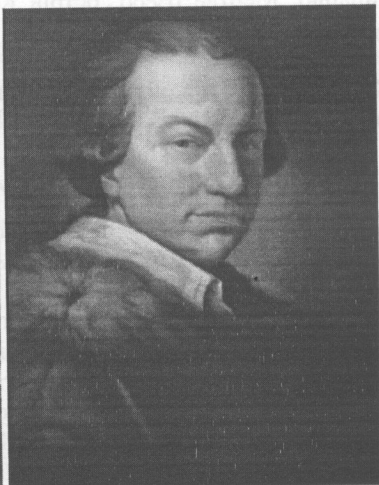
Одною з визначних пам’яток паркового мистецтва XVIII – XIX ст. в Україні є заповідник „Софіївка”. Цей диво-парк створено в місті Умань Черкаської області.

Парк „Софіївка” має площу близько 160 га. Він створювався протягом чотирьох років на кошти польського багатія Станіслава Потоцького.

Будівництво паркового комплексу в такій короткій строк було здійснено тисячами селян, яких жорстоко експлуатували. Вони створювали штучні озера, прокладали канали, споруджували фонтани, виготовляли вази, лави, столи, переносили й укладали важкі камені. Один із велетенських каменів дістав назву „Камінь смерті”. Під час укладання його на майданчику він упав, загинуло багато селян. Від голоду, холоду, хвороб, важкої праці загинули сотні людей.

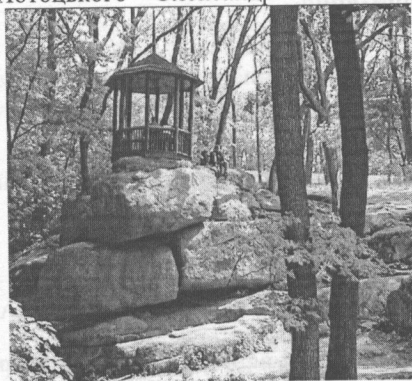


Софія Потоцька



Станіслав Потоцький

Парк був названий „Софіївкою” на честь третьої дружини Потоцького – молоді та надзвичайно вродливої грекині Софії. Після смерті Станіслава Потоцького й Софії господарем парку став син Потоцького – Олександр.



Тарпейська скеля



Павільйон Флори та фонтан „Змія”

1832 р. російський цар Микола I конфіскував парк у Олександра Потоцького за його участь у польському повстанні й подарував своїй дружині. Парк перейменували у Царицин сад.

1929 р. Уманський парк став заповідником, який охороняється державою. Була відновлена історична назва парку – „Софіївка”.

Нині „Софіївка” – це музей і улюблене місце відпочинку туристів із різних країн світу. Приїжджайте у „Софіївку”, і ви побачите Малу Швейцарію, Мертве озеро, острів Кохання, Англійський парк, підземну річку Стікс.

Завдання 7. Поясніть зміст прислів'я: „Краще один раз побачити, ніж сто разів почути”.

Завдання 8. Ознайомтеся з інформацією про Софію Потоцьку.

Грекиня Софія була надзвичайно вродливою жінкою. Вона мала багатьох шанувальників. Серед них був навіть фаворит російської імператриці Катерини II – Григорій Потьомкін. Ця відома авантюристка спочатку стала генеральшею, а згодом – дружиною відомого польського багатія Станіслава Потоцького. Разом із чоловіком вона подорожувала Європою, приймала від нього дорогі подарунки, проте відплатила йому чорною невдячністю. Дізнавшись про роман Софії з пасинком, Станіслав припинив із нею стосунки і не захотів навіть попрощатися перед смертю. Після смерті Потоцького Софія стала господинею уманського маєтку. Вона матеріально забезпечила своїх дітей, допомагала бідним сім'ям. Удові Потоцького належали тисячі селян, багаті українські землі, палац, коштовності, картинна галерея. Наприкінці життя Софія мешкала за кордоном: у Петербурзі, в Берліні. Після смерті була похована в Умані.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли було створено „Софіївку”?
2. Де розташований цей диво-парк?
3. Яку площу має парковий комплекс?
4. Кому Станіслав Потоцький подарував „Софіївку”?
5. Хто став господарем парку після смерті Станіслава і Софії Потоцьких?
6. Коли „Софіївка” стала заповідником?

Завдання 10. Розкажіть про масток „Софіївка” та його власників.

Завдання 11. Розкажіть про визначні місця вашої країни й вашого міста.

3.4 Чорне море

Завдання 1. З'ясуйте значення слів.

Хмара, колір, резиденція, карбованець, курорт, порт.

Завдання 2. Прочитайте власні назви та запишіть їх. Послухайте коментар викладача.

Грузія, Румунія, Болгарія, Туреччина, Атлантичний океан, Азовське море, Дністер, Дніпро, Дунай, Південний Буг, Ялта, Лівадія, Гурзуф, Феодосія, Євпаторія, Севастополь, Керч, ООН, Ялтинська конференція, Аю-Даг, Сталін, Рузвельт, Черчілль.

Завдання 3. Доберіть антоніми до слів.

Південний, нижчий, західний, найкращий, найтепліший, останній, холодний, штучний, колишній.

Завдання 4. До виділених слів доберіть спільнокореневі слова, поясніть їхні значення.

Морська держава, солоність води, піщаний пляж, цінні види риб, світова культура, літня резиденція царя, мінеральна вода, царська сім'я, індустриальний центр, післявоєнна політика, розважальний заклад, архітектурна пам'ятка.

Завдання 5. Поясніть фразеологізм. Складіть із ним речення.

Працювати не складаючи (не покладаючи) рук.

Завдання 6. Зверніть увагу на використання в тексті конструкцій з просторовим значенням (*поблизу чого, на півдні чого, на заході чого, на глибині, на березі, біля чого, сюди*).

Завдання 7. Прочитайте текст.

Чорне море

Україна – морська держава. На півдні вона має вихід до Чорного та Азовського морів.

Чорне море омиває береги України, Росії, Грузії, Румунії, Болгарії, Туреччини. Воно є частиною Атлантичного океану. Нам відома ціла низка „кольорових” морів: Жовте, Біле, Червоне. Чорним море буває, коли небо закривають сірі хмари. Синього кольору воно набуває від блакиті неба.

Дніпро, Дунай, Дністер, Південний Буг несуть йому свої води. Це глибоке море частину води віддає Середземному морю, рівень якого на 10 см нижчий, ніж у Чорному. На глибині до 50 м море має солоність удвічі меншу, ніж в океані. Приблизно з глибини 200 м води моря насичені сірководнем, який убиває морські організми.

У холодні зими поблизу північних берегів море замерзає. Улітку воно вабить до себе теплою водою (від +23 °C до +28 °C), піщаними пляжами. У наш час великого значення набуває проблема збереження багатств Чорного моря. Ведеться штучне розведення цінних видів риб.

На березі Чорного моря розташовані десятки курортів. Ялта (від грецького слова „ялос” – берег) – один із найкращих світових курортів, місто квітів. Поблизу Ялти розташована Ливадія – колишня літня резиденція російських царів. Останній приїзд царської сім'ї в Ливадію коштував 105523 крб. Щоб заробити такі гроші, 6 тис. робітників повинні були місяць працювати, не складаючи рук. У Ливадії на початку 1945 року відбулася Кримська (Ялтинська) конференція керівників трьох союзних держав (СРСР, США й Великобританії): Сталіна, Рузвельта і Черчілля. Вона визначила післявоєнну політику цих держав у Європі, вирішила питання про створення ООН.



Черчіль, Рузвельт і Сталін



Микола II і його сім'я

Гурзуф – найтепліше місце на півдні Криму. У Гурзуфі, біля гори Аю-Даг, створено Міжнародний дитячий центр „Артек”. Тут навчаються, відпочивають і лікуються діти з різних країн світу.

Алушта – гарне місто, курорт. Приваблює туристів пляжами, розважальними закладами.

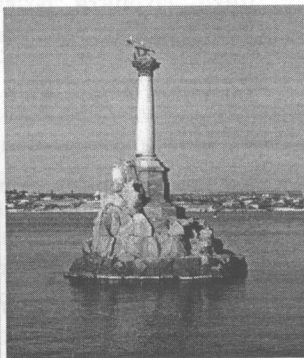
Феодосія – місто-порт на сході Криму, з піщаними пляжами та лікувальними водами. Історія міста налічує 2500 років.

Євпаторія – старовинне місто на заході Криму, один із найкращих дитячих курортів. Має багато архітектурних пам'яток.

Одеса, Севастополь, Керч – великі порти, індустріальні та культурні центри півдня України, мають багату історію, уславилися архітектурними пам'ятками.



Гора Аю-Даг



Пам'ятник затопленим кораблям

Завдання 8. Знайдіть у тексті відомості про солоність води Чорного моря, про температуру води.

Завдання 9. Знайдіть у тексті пояснення, чому на великій глибині моря немає живих організмів.

Завдання 10. Прочитайте речення. Визначте, до якої частини тексту можна їх додати.

1. У морі живуть понад 160 видів риб.
2. Площа моря – 422 тис. км².
3. Найбільша глибина моря – 2210 м.
4. У межах України довжина берегової лінії становить понад 1500 км.
5. Температура води у відкритому морі взимку від +6 °С до +8 °С.

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання.

1. Чому Україну вважають морською державою?
2. Які країни чорноморського регіону вам відомі?
3. Як можна зберегти природні багатства Чорного моря?
4. Які кримські міста вважають найкращими українськими курортами?

Завдання 12. Розкажіть про найкращі курорти вашої країни.

3.5 Одеса й одесити

Завдання 1. З'ясуйте значення слів. Запишіть їх.

Лихо, захопити, розвага, загинути, руйнування, з'явитися, адмірал, вважати, захисник, тривати, жарт, зазнати, катакомби, припинити.

Завдання 2. До слів першої групи доберіть спільнокореневі слова з другої групи.

1. Старовинний, торговельний, румунський, одесит, будівля, поселення, підземний, очі, окупант, збільшуватися, збудований, оперний, укріпити.

2. Село, земля, старий, більше, око, підземелля, торгівля, Одеса, будівельний, закріплення, очні, окупація, Румунія, опера.

Завдання 3. Зверніть увагу на використання в тексті конструкцій зі значенням часу.

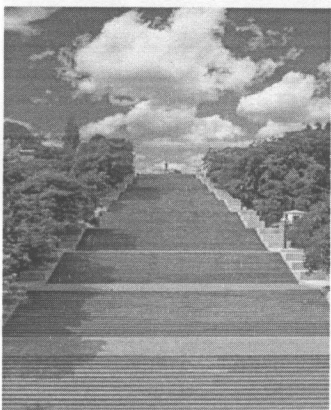
Колись, у кінці XVIII ст., у середині XIX ст., від моменту заснування, до війни, під час війни, наприкінці XIX ст., по війні, упродовж кількох років, за радянських часів.

Завдання 4. Прочитайте текст. Зверніть увагу на визначні місця Одеси.

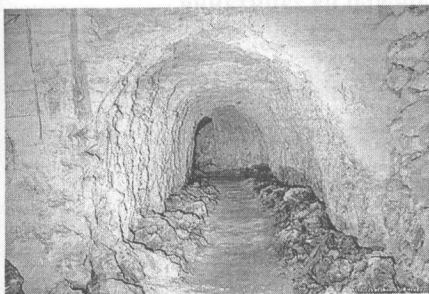
Одеса й одесити

У кінці XVIII ст. на місці старовинного поселення Коцюбієво, яке турки укріпили і назвали Хаджибей, з'явилося місто Одеса. Це назва давньої грецької колонії, що, як тоді вважали, була колись розташована саме на цьому місці.

Від моменту заснування Одеси широко розгорнулися торговельні операції її порту. Уже в середині XIX ст. за вивозом хліба місто посіло перше місце не тільки в Росії, а й в усій Європі. Збільшувалося населення міста, розвивалася його економіка.



Потьомкінські сходи



Одеські катакомби

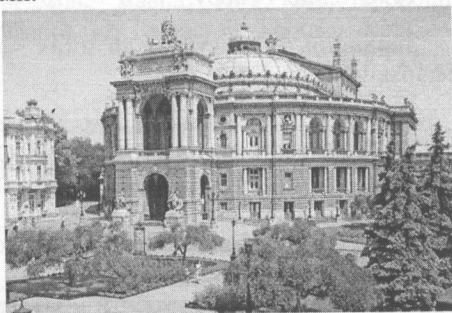
Важкі випробування випали на долю одеситів під час Другої світової війни. 73 дні тривала оборона міста. 200 тис. румунських і німецьких окупантів загинули біля стін Одеси.

По війні місто-герой Одесу було швидко відбудовано. Прямі й гарні центральні вулиці міста. Вітринами великих магазинів світиться завжди багатолюдна Дерibasівська вулиця, названа на

честь російського адмірала Й. М. Дерибаса. Під час Російсько-турецької війни 1787 – 1791 рр. російська армія на чолі з Дерибасом захопила Хаджибей.

Визначні місця Одеси – її катакомби, що являють собою підземні коридори. Колись тут добували будівельний камінь, внаслідок чого й утворилися ці підземелля. Це найдовші у світі катакомби (2,5 тис. км). Під час Другої світової війни вони стали базою захисників міста, які впродовж кількох років боролися з окупантами.

Оперний театр – краса міста. Його було збудовано наприкінці XIX ст. за проектом австрійських архітекторів Ф. Фельнера й Г. Гельмера. Минав час, будівля старішала. Ремонтні роботи й закріплення ґрунту припинили руйнування театру.



Одеський національний академічний театр опери і балету

У місті багато навчальних закладів. Одеський університет ім. І. І. Мечнікова відкрито наприкінці XIX ст. У ньому навчалися видатні вчені. За межами України відомі досягнення Інституту очних хвороб імені В. П. Філатова.

В Одесі й поблизу неї багато санаторіїв, будинків відпочинку, пляжів.

У місті мешкають росіяни та греки, євреї та українці, болгарари й молдавани. Їх об'єднує любов до рідного міста. Одесити люблять жарти, розваги. Одеса – столиця гумору. Приїздіть сюди 1 квітня. Ви побачите, як тут відзначають День сміху – найвеселіше свято.

Завдання 5. Знайдіть у тексті відповіді на запитання.

1. Чому Одесу називають містом-героєм?
2. Про які визначні місця Одеси ви дізналися з тексту?
3. Як урятували від руйнування оперний театр?
4. Хто мешкає в Одесі?
5. Чому Одесу називають столицею гумору?

Завдання 6. З'ясуйте, чи відповідає цей план змістові тексту.

1. Заснування Одеси.
2. Одеса під час Другої світової війни.
3. Населення міста.
4. Походження назви міста.
5. Одеський порт.
6. Вулиці міста.
7. Окраса міста.
8. Одеські катакомби.
9. Місця відпочинку.
10. Місто науки й освіти.
11. Столиця гумору.

Завдання 7. З'ясуйте, до яких частин тексту можна додати цю інформацію.

1. У світі існує близько десятка населених пунктів із назвою Одеса. У Північній Америці є 10 міст із назвою Одеса: два в Канаді, вісім у США. Одеси на території США не мають виходу до моря, вони виникли наприкінці XIX ст.

2. У 1919 році було створено Одеську кіностудію. За радянських часів вона випускала 6 фільмів на рік.

3. Найкращі одеські курорти – Затока, Коблево, Куяльник.

4. Інтер'єр Одеського оперного театру прикрашають світильники, позолочені скульптури, художні вироби з коштовного каменю, розпис.

5. Одеса – це морський порт на північно-західному березі Чорного моря.

6. До Одеси численних туристів ваблять її героїчна історія, романтика минулих століть, пам'ятники архітектури, музеї, море й пляжі.

7. І вдень, і вночі працює одеський порт. Сюди припливають кораблі з багатьох країн світу.

8. Найкращі музеї розміщені в центрі міста.

Завдання 8. Підготуйте розповідь про Одесу.

3.6 Дива кримської природи

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Диво, чудо, півострів, светр, набережна, колекція, шторм, хвиля, подорож, селище, дельфінарій, акваріум, дайвінг, обсерваторія, троянда, кактус, курорт.

Завдання 2. Прочитайте назви. Послухайте коментар викладача стосовно цих назв.

Ялта, Рив'єра, Кизил-Коба (Червона печера), Роман-Кош, селище Нікіта, Карадаг, Севастополь, Алушта, селище Наукове, Тихий океан, Атлантичний океан, Індійський океан.

Завдання 3. Уточніть значення слів, які є назвами осіб.

Екскурсант, відвідувач, ялтинець, інструктор, глядач, любитель.

Завдання 4. З'ясуйте значення слів, які є назвами тварин.

Дельфін, зебра, верблюду, ведмідь, мавпа, тигр, лев, крокодил, черепаха, морська собачка, морський кіт, морська корова, морський дракончик.

Завдання 5. З'ясуйте значення складних слів.

Водоспад, турфірма, телескоп, теплохід, зоопарк, астрофізичний.

Завдання 6. Знайдіть антоніми.

Улітку, спочатку, головний, підніматися, найбільший, найнижчий, наприкінці, підземний, цікавий, шкода, слабкий, найвищий, наземний, нудний, разом, сильний, відпочинок, найменший, другорядний, праця, підводний, узимку, опускатися, надводний, окремо, користь.

Завдання 7. Іменники, подані в дужках, замініть спільно-кореневими прикметниками. Утворіть словосполучення.

(Крим) природа – кримська природа,

(південь) берег – південний берег.

(Війна) потреби, (оптика) телескоп, (гора) вершина, (південь) та (північ) країни, (наука) містечко, (таємниця) печери, (спека) літо, (примор'я) міста, (Нікіта) (ботаніка) сад, (турист) об'єкт, (екзотика) тварини, (чудо) настрій, (море) повітря, (Карадаг) дельфінарій, (ніч) небо,

(курорт) місто, (Алушта) та (Севастополь) акваріуми, (Ялта) зоопарк, (місце) обсерваторія, (Індія) і (Китай) зали.

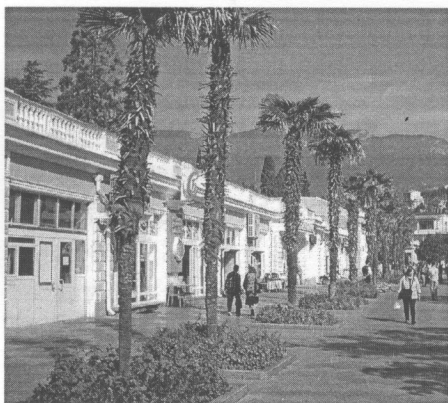
Завдання 8. Від іменників утворіть форму множини.

Півострів, людина, озеро, море, чудо, природа, місто, селище, готель, ялтинець, гість, пляж, колекція, мешканець, квітка, дерево, душа, тіло, теплохід, хвиля, дельфінарій, небо, обсерваторія.

Завдання 9. Прочитайте текст. Знайдіть відповідь на запитання: „Чим приваблює туристів кримська земля?”

Дива кримської природи

Півострів Крим – улюблене місце відпочинку багатьох людей з усього світу. Вони подорожують у горах і лісах, милуються парками, озерами і річками, купаються в Азовському і Чорному морях.



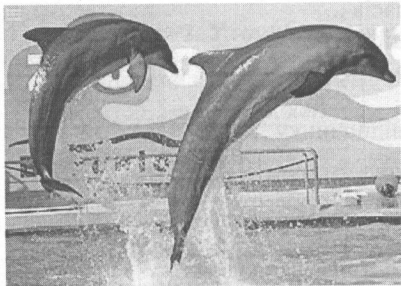
Набережна м. Ялти

На півдні острова височіють Кримські гори. Найвища гірська вершина – Роман-Кош (1545 м). Туристи залюбки підіймаються в гори, щоб побачити величні водоспади й таємничі печери з підземними річками. Кизил-Коба (Червона печера) – одна з найбільших в Україні. Довжина її підземних коридорів сягає 20 км, а глибина – 135 м. Хочете помилуватися Індійським і

Китайським залами печери – надягайте куртку або теплий светр. Навіть спекотного літа температура в цих залах близько +9 градусів. У Криму майже тисяча печер, проте лише кілька з них облаштовані для екскурсантів. Ці печери – справжні чудеса кримської природи.

Головне курортне місто Криму – Ялта. Наприкінці XIX ст. Ялту стали називати російською Рив'єрою. Улітку життя в Ялті концентрується на набережній. Повз дороги магазини, готелі й ресторани гуляють ялтинці та гості міста, дихають цілющим морським повітрям, відпочивають на пляжі. Неподалік від Ялти, в горах, розташований приватний зоопарк „Казка”. У його колекції близько тисячі тварин 130 видів: мавпи, ведмеді, тигри, леви, зебри, верблюди та ін. Усіх мешканців зоопарку можна годувати й фотографувати. Спілкування з екзотичними тваринами забезпечить вам чудовий настрій.

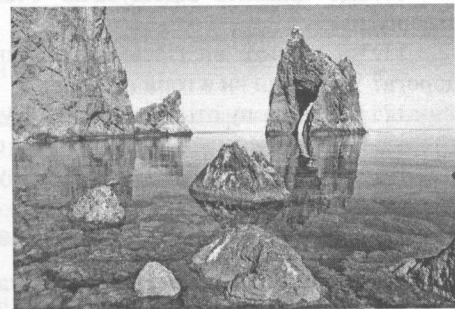
Любите квіти й дерева – їдьте у Нікітський ботанічний сад. Це чудовий парк поблизу Ялти, де зібрано 18000 видів різних рослин. Там ви зможете оглянути колекції троянд, кактусів, різноманітні дерева з південних і північних країн світу. Щороку Нікітський ботанічний сад відвідують близько 1,5 млн туристів. Кримські парки унікальні. Вони лікують душу й тіло людини.



Дельфіни

Цікавими й незабутніми є морські прогулянки на теплоході. Коли ж на морі шторм, краще відмовитися від подорожі. На Чорному морі бувають дуже сильні шторми. Хвилі заввишки 8 метрів можуть завдати шкоди кораблям, що перебувають у морі, спорудам на набережних приморських міст і селищ.

туристичний об'єкт. Тут дельфіни співають, танцюють, граються із глядачами, малюють. У Криму є кілька дельфінаріїв. У Севастополі й Алушті працюють акваріуми, які являють собою кілька залів для демонстрації різноманітних видів риб Тихого, Індійського й Атлантичного океанів. У великих акваріумах ви побачите морську собачку і морського kota, морську корову і морського дракончика, черепах і крокодилів та інших тварин. Цікавитесь дайвінгом? Разом із досвідченим інструктором ви зможете побачити підводний світ. Мрієте про поїздку в гори на конях? Турфірми подбають про це, і ви зможете оглянути гірські вершини й водоспади.



Карадаг

Хочете помилуватися нічним кримським небом? Їдьте на екскурсію у селище Наукове. Там працює найбільша в Україні Кримська астрофізична обсерваторія. На території наукового містечка близько 20 телескопів, з-поміж них є один із найбільших в Європі оптичних телескопів.

У Криму є все для повноцінного відпочинку: мальовничі гори й тепле море, комфортабельні готелі та пляжі, парки й сади, мінеральні води, цілюще морське повітря та щедre сонце.

Завдання 10. Закінчіть речення.

1. Найвища вершина Кримських гір – ...
2. Кизил-Коба – одна з ...
3. У Криму близько тисячі печер, проте ...
4. Головне курортне місто Криму – ...
5. Зоопарк „Казка” розташований ...
6. Нікітський ботанічний сад – це ...
7. Біля гір Карадагу за Радянських часів ...
8. Алуштинський і Севастопольський акваріуми ...
9. Інструктор з дайвінгу покаже вам ...
10. У селищі Науковому працює ...
11. У Криму є все для повноцінного відпочинку ...

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання.

1. Чим приваблює туристів Кримська земля?
2. Які дива природи бачать туристи в Кримських горах?
3. Чому Ялту наприкінці ХІХ ст. почали називати російською Рив'єрою?
4. Скільки видів тварин мешкає в ялтинському зоопарку „Казка”?
5. У якому парку зібрано великі колекції квітів?
6. Як природа Криму лікує душу й тіло людини?
7. Який вид транспорту використовують любителі морських прогулянок?
8. Чи бувають на Чорному морі шторми?
9. Що являють собою кримські дельфінарії? Де вони розміщуються?
10. Що цікавить відвідувачів Севастопольського й Алуштинського акваріумів?
11. Чи любите ви гірські прогулянки? Чи подобається вам канатна дорога? Чи їздили ви в гори на конях?
12. Що пропонують турфірми екскурсантам у селищі Науковому?
13. Скільки телескопів є в місцевій обсерваторії?
14. Які місця Криму ви відвідали б у першу чергу?

Завдання 12. Складіть називний план тексту.

Завдання 13. Розкажіть за планом про природу Кримського півострова.

Завдання 14. Підготуйте розповідь про природні дива вашої країни, вашого міста.

3.7 Палаці Криму

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Курорт, санаторій, дача, резиденція, вітальня, мечеть, гарем, конференція, ластівка, гніздо, виноградник, окраса, скеля, шедевр, мить, катастрофа, сльоза, напис, експонат.

Завдання 2. Уточніть значення слів, які є назвами осіб.

Курортник, екскурсант, керівник, архітектор, будівельник, реставратор, імператор, хан.

Завдання 3. Прочитайте слова. Послухайте коментар викладача.

Російська імперія, М. С. Воронцов, Лівадія, Кримська конференція 1945 р., Бахчисарай, Аллах.

Завдання 4. Поясніть значення складних слів, абрєвіатур.

Білосніжний лев, мальовничий водоспад, сильний землетрус, сорокаметрова скеля, СРСР, Великобританія, США.

Завдання 5. З'ясуйте значення словосполучень.

Стояти на варті, архітектурний ансамбль, архітектурна емблема Криму, край скелі, запобігти катастрофі, будинок відпочинку, атмосфера комфорту, куточок землі, фасад будівлі, численні документи, розкішний палац, оригінальна дача.

Завдання 6. Знайдіть антоніми.

Найбагатший, широкий, вхід, дорогий, яскравий, величезний, найкращий, засинати, переможець, пекло, маленький, вузький, створювати, тьмянний, там, тоді, дешевий, найгірший, вихід, прокидатися, теплий, найбідніший, знищувати, переможений, тут, холодний, рай, зимовий, тепер, старовинний, мить, літній, вічність, сучасний.

Завдання 7. Замість іменників, поданих у дужках, поставте спільнокореневі прикметники, утворіть словосполучення.

(Казка) місце – казкове місце,

(Лівадія) палац – Лівадійський палац.

(Південь) сонце, (екзотика) природа, (рай) куточок, (літо) резиденція, (природа) багатства, (чудо) парк, (архітектура) шедевр, (Англія) архітектори, (мармур) скульптури, (зима) сад, (Китай) кабінет, (Воронцов)

палац, (схід) країна, (Італія) дворик, (імператор) сім'я, (політика) питання, (ластівка) гніздо, (історія) документи.

Завдання 8. Заповніть таблицю потрібними формами кількісних числівників.

Відмінок	-	-
Називний	сто шістнадцять	сто п'ятдесят
Родовий
Давальний
Знахідний
Орудний
Місцевий

Завдання 9. Прочитайте текст. Зверніть увагу на основні архітектурні пам'ятки Криму.

Палаці Криму

Екзотична природа, яскраве південне сонце, тепле море зробили Крим райським куточком Російської імперії. Крим поступово ставав популярним курортом, тут з'являлися літні резиденції найбагатших і найвпливовіших людей Росії.

Видатний політичний діяч М. С. Воронцов цінував красу та природні багатства Криму. Завдяки йому на кримській землі в XIX ст. з'явилися облаштовані дороги, доглянуті виноградники, сади, парки, чудові палаці. Свій палац Воронцов побудував на Південному березі Криму. Цей архітектурний шедевр створили англійські архітектори. Від палацу до моря ведуть широкі сходи з шістьма білосніжними мармуровими левами, які сплять, прокидаються та стоять на варті біля входу в будинок. У палаці 150 розкішних кімнат, прикрашених картинами й дорогими меблями. Відвідувачі можуть помилуватися зимовим садом, китайським кабінетом,



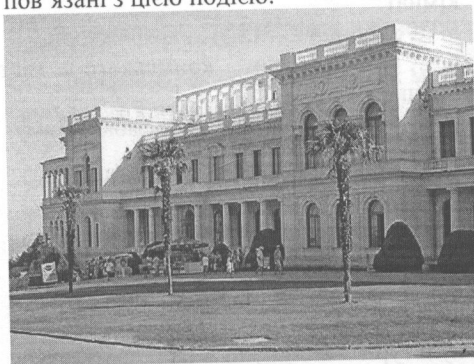
Воронцовський палац



М. С. Воронцов

блакитною вітальнею. Південний фасад будівлі схожий на східний палац або мечеть. Над входом у палац – напис: „Немає переможця окрім Аллаха!“. Навколо палацу – величезний парк із фонтанами, озерами, водоспадами. У палаці відкрито музей, що налічує 11 тисяч експонатів.

До селища Ливадія туристи приїжджають подивитися літню резиденцію російських імператорів. У Великому палаці 116 чудових залів і затишних кімнат. Є арабський та італійський дворики. Тепер у палаці працює музей, який розповідає про життя імператорської сім'ї в Криму. 1945 року в Ливадійському палаці проходила Кримська конференція. Керівники трьох держав – СРСР, США й Великобританії – вирішували важливі політичні питання. У музеї зберігаються численні документи, пов'язані з цією подією.

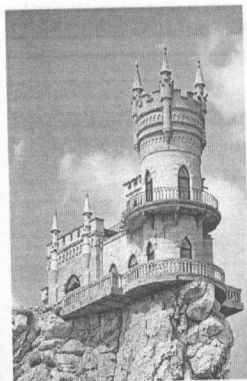


Ливадійський палац



Фрагмент інтер'єру палацу

Старовинний Ханський палац прикрашає місто Бахчисарай. Тут усе незвичайно, як у східній казковій країні. Архітектурний ансамбль створювався з XVI до XVIII ст. Туристи можуть оглянути мечеті, гарем, фонтан сліз.



Палац „Ластівчине гніздо”

Палац „Ластівчине гніздо” був зведений 1912 р. Він став архітектурною емблемою Криму. Невелика будівля палацу стоїть на краю сорокаметрової скелі. Під час землетрусу 1927 року частина скелі обвалилася, палац будь-якої миті міг упасти в море. Будівельники й реставратори запобігли катастрофі, казковим палацом і досі милуються тисячі екскурсантів. Найкращі архітектори створювали розкішні палаци й оригінальні дачі видатних людей Російської імперії. Це М. Краснов, Ф. Ельсон, О. Вегенер та інші. Більшість цих будівель збереглася до наших днів і є окрасою Криму. У деяких із них розмістилися будинки відпочинку й санаторії, а в деяких

відкрилися музеї. Там зберігаються унікальні історичні документи, старовинні книги та картини, атмосфера тепла й комфорту.

Завдання 10. Утворіть речення, поєднавши частини речень, подані в лівому та правому стовпцях.

- | | |
|----------------------------------|--|
| 1. Завдяки М. Воронцову ... | 1. ... 150 розкішних кімнат. |
| 2. У Лівадійському палаці ... | 2. ... в Криму облаштували дороги, |
| 3. Палац „Ластівчине гніздо” ... | посадили виноградники, сади й парки. |
| 4. Воронцовський палац ... | 3. ... проходила Кримська конференція |
| 5. У Воронцовському палаці ... | 1945 року. |
| 6. Ханський палац ... | 4. ... 116 чудових залів і затишних |
| 7. У Великому палаці Лівадії ... | кімнат. |
| | 5. ... зводили англійські архітектори. |
| | 6. ... є окрасою кримського міста |
| | Бахчисарай. |
| | 7. ... є архітектурною емблемою Криму. |

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання.

1. Які курорти в Україні є найкращими?
2. Коли Кримський півострів став привабливим для курортників?
3. Де збудований Воронцовський палац?
4. Що цікавить відвідувачів Воронцовського палацу?
5. Які елементи східної культури вплинули на архітектуру Воронцовського палацу?
6. Хто мешкав у лівадійських палацах?
7. З якими історичними подіями пов'язаний Великий палац у Лівадії?
8. Хто мешкав у Бахчисарайському палаці?
9. У який період було створено архітектурний ансамбль Бахчисарая?
10. У чому полягає унікальність архітектури палацу „Ластівчине гніздо”?
11. Які архітектори створювали чудові архітектурні ансамблі Криму?
12. Як використовують у наш час найкращі кримські палаці?

Завдання 12. Складіть називний план тексту.

Завдання 13. Розкажіть про найпопулярніші архітектурні пам'ятки Криму.

Завдання 14. Розкажіть про будівлю, яка є архітектурною емблемою вашої країни.

3.8 Фонтан сліз. Кримська легенда

Завдання 1. Прочитайте слова та з'ясуйте їхні значення.

Жорстокість, господар, влада, горе, слава, вік (віки), гарем, невільниця, мармур, пелюстка, троянда.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення й речення. Поясніть, як ви їх розумієте.

Кам'яне серце; залізне серце; сльози любові.
Смерть забрала її. Заплакало серце кров'ю.

Завдання 3. Прочитайте словосполучення. Поясніть їхні значення.

Прекрасна, як сонце; добра, як мати; ніжна, як ранок; ласкава, як дитя;
зачахла, як квітка без сонця.

Завдання 4. Утворіть іменники від прикметників.

Народний – народність.
Жорстокий, слабкий, ніжний, щирий, злий.

Завдання 5. Утворіть ступені порівняння прикметників.

Дорогий – дорожчий – найдорожчий.
Красивий, добрий, лагідний, ніжний, сумний, сильний.

Завдання 6. Запишіть пари антонімів.

Грубий, сильний, запитувати, ніжний, гарний, слабкий, живий,
сумувати, горе, мертвий, радіти, щастя, відповідати, потворний.

Завдання 7. Прочитайте легенду „Фонтан сліз”.

Фонтан сліз

Сильним та жорстоким був хан Крим-Гірей. Його жорстокість була більша за його силу. Як став хан господарем, то вирізав усіх хлопчиків, щоб ніхто не мріяв про владу, доки він живий.

Найважливішими у житті хана були слава і влада. Радів хан із того, що люди бояться його.

У кожної людини є серце: нехай кам'яне, нехай залізне. Постукаєш – і камінь відповість, і залізо задзвенить. У народі казали, що у хана Крим-Гірея немає серця.

Але час змінює людину. Став старим хан, стало слабким його серце – увійшла в нього любов. Одного разу до гарему хана привезли невольницю, маленьку худеньку дівчину. Звали її Деляре. І вперше за все життя покохав хан, відчув, що серце може боліти. У неволі дівчина прожила недовго, зачухла, як квітка без сонця.

Заплакало серце хана кров'ю. Викликав хан майстра Омера і наказав:

– Зроби так, щоб камінь через віки проніс моє горе, щоб камінь плакав, як плаче чоловіче серце.

Запитав майстер:

– Гарна була дівчина?

На що хан відповів:

– Вона була молода. Вона була прекрасна, як сонце, добра, як мати, ніжна, як ранок, ласкава, як дитя. Нічого поганого про неї не можна сказати, а смерть забрала її.

Слухав Омер і гадав: „Як зробити з каміння людську сльозу? Але якщо заплакало серце хана, заплаче й каміння. Якщо є у хана душа, повинна бути й у каменя. Камінь розповість, якими бувають чоловічі сльози. Моїх сліз ніхто не бачив. Усе забрав хан у мене: рідну землю, сім'ю, ім'я. Це будуть сльози його любові та мого життя”.

На мрамурі вирізав Омер пелюстки троянди, а в середині око, з якого котиться сльоза, набігає в чашу, переповнює її, котиться в іншу чашу. Плаче день і ніч фонтан. Несе через століття любов і горе, життя і смерть.



Бахчисарайський палац

Завдання 8. Дайте відповіді на запитання.

1. Що було найважливішим у житті хана?
2. Яким було серце у хана?
3. Які зміни відбулися у житті хана після зустрічі з Деляре?
4. Що сталося з Деляре?
5. Який наказ дав хан майстру Омержу?
6. Як майстер змусив плакати камінь?

Завдання 9. Перекажіть легенду „Фонтан сліз”.

Завдання 10. Згадайте легенди, пов'язані з історією вашого краю. Підготуйте цікаві розповіді.

3.9 Подорож у Карпати

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Рівнина, ураган, джерело, озеро, вершина, заповідник, регіон, ведмідь, форель, фтор, йод, стела, писанка, легенда, постать, експозиція, подорож, небезпека.

Завдання 2. Прочитайте власні назви. Послухайте коментар викладача.

Українські Карпати, Гімалаї, Кордильєри, г. Говерла, оз. Синевир, Коломия.

Завдання 3. З'ясуйте значення словосполучень.

Мінлива погода. Виходити (вийти) з берегів. Порушити заборону. Скинути з гори камінь. Пори року. Насолоджуватися життям. Необачні туристи.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Збільшитися, експортувати, зменшитися, чистий, багач, обмежений, бідняк, брудний, найвищий, літній, юний, вузький, імпортувати, безмежний, засміятися, найнижчий, швидко, знищувати, зранку, з'явитися, повільно, зимовий, зникнути, зустріч, різний, створювати, широкий, звечора, дозвіл, однаковий, розлука, гарний, покохати, заплакати, прощання, потворний, розлюбити, заборона.

Завдання 5. Поясніть значення складних слів.

Мікроелементи, водоспад, екскурсовод, блакитноокий.

Завдання 6. Утворіть словосполучення.

(Річка) вода – річкова вода.

(Гора) держава, (ліс) регіон, (дерево) скульптури, (зима) відпочинок, (місце) жителі, (мінерал) вода, (природа) аптека, (море) око, (батько) заборона, (музей) експонати, (джерело) вода.

Завдання 7. Правильно прочитайте словосполучення з числівниками.

95% території, 1200 – 1400 м, 2061 м, 1996 року, 20% усіх лісів, близько 800 джерел, з XV ст., 989 м, 22 м.

Завдання 8. Утворіть словосполучення.

Покохати *кого*
Встановити *що*
Брати воду *з чого*
Лікувати *кого*
Зустріти *кого*
Зустрічатися *з ким*
Порушити *що*
Скинути *з чого*
Жити поблизу *чого*
Милуватися *чим*
Виготовляти *з чого*

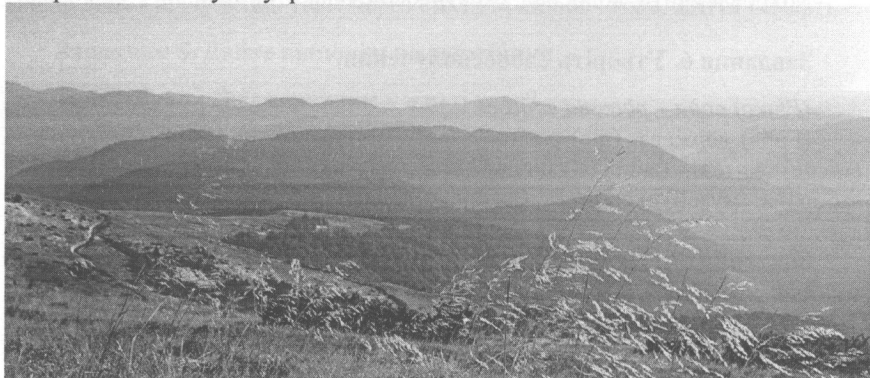
Хворі
Наказ
Природа
Дівчина
Дерево
Ліс
Стела
Заборона
Річка
Скеля
Джерело
Скульптура
Хлопець
Гора
Озеро

Завдання 9. Прочитайте текст.

Подорож у Карпати

Україна не гірська держава. Понад 95% її території – це рівнини. Але все ж таки гори є, хоча й не такі високі, як Гімалаї чи Кордильєри.

Українські Карпати – молоді гори. Вони утворилися понад мільйон років тому. Середня висота Українських Карпат сягає 1200 – 1400 метрів. Найвищою вершиною є гора Говерла (2061 м). 1996 року висота Говерли збільшилася на 5 метрів, бо там з'явилася стела, на якій зображено Державний Прапор і Герб України. Карпати – лісистий регіон. Там зосереджено 20% усіх українських лісів.



Гори Карпати

У Карпатах туристи мають безмежні можливості для літнього й зимового відпочинку. Карпатська погода дуже мінлива: зранку світить сонце, а через кілька годин може піти сильний дощ. Швидко течуть карпатські річки. Вони ніжно співають навесні, коли в горах тане сніг. Але ці вузьенькі річки можуть виходити з берегів, знищуючи все на своєму шляху: мости, будинки, дерева ... Таке буває після сильних дощів. У Карпатах багато гірських водоспадів. Понад 800 джерел мінеральних вод знайдено в Українських Карпатах. Це справжня природна аптека для лікування багатьох хвороб. Мінеральні води містять до 20 потрібних для здоров'я людини мікроелементів: фтор, йод, метали та ін. Лікувальні води з Карпат почали вивозити у різні країни Європи з XV ст. Тепер карпатські мінеральні води експортують у США, Канаду, європейські країни.

„Морське око Карпат” – так називають озеро Синевир. Воно розташоване на висоті 989 м над рівнем моря. Озеро завглибшки 22 м. У ньому плаває форель – риба, яка може жити тільки в дуже чистій воді. На березі озера ви побачите дерев'яні постаті дівчини Сині та хлопця Вира. Про них розповідають легенду. У місцевого багача була юна й гарна дочка Синь. Якось блакитноока красуня зустріла в лісі хлопця Вира. Молоді люди покохали один одного. Проте батько Сині заборонив зустрічі закоханих. Але дочка порушила батьківську заборону, і тоді багач наказав убити Вира. На хлопця згори скинули великий камінь. Коли Синь побачила мертвого Вира, гірко заплакала. Плакала так довго, що від її сліз утворилося озеро, яке люди назвали іменем закоханих. Поблизу озера ви побачите заповідник, де живуть ведмеді. Неподалік Синевира є унікальний Музей лісу.



Високогірне озеро Синевир



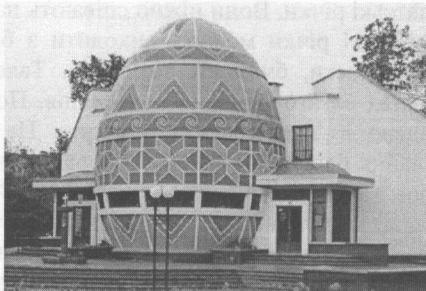
Ведмідь

Щоб помилуватися природою, ви можете сісти на „Карпатський трамвай”. Ліс, гори, річкова вода, гірське повітря додадуть вам здоров'я.

Коли поїдете в Коломию, екскурсовод покаже вам Музей писанки. Будівля музею має форму величезного розписаного яйця. Усередині

розміщується експозиція з кількох тисяч писанок, виготовлених не тільки в Україні, а й у Польщі, Білорусі та інших країнах.

Приїжджайте в Карпати будь-якої пори року, відпочивайте, насолоджуйтеся життям.



„Карпатський трамвай”

Музей писанки

Завдання 10. Закінчіть речення.

1. Українські Карпати не такі високі, як ...
2. Середня висота Українських Карпат сягає ...
3. Найвища вершина Українських Карпат – ...
4. 1996 року на Говерлі встановили 5-метрову стелу, на якій зображено ..
5. Після сильних дощів карпатські річки ...
6. Карпатську мінеральну воду п'ють не тільки українці, а й ...
7. Форель живе в ...
8. У Коломії працює ...
9. Кілька тисяч писанок ...

Завдання 11. Дайте відповіді на запитання.

1. У яких регіонах України є гори?
2. Коли утворювалися Українські Карпати?
3. Яка гора є найвищою в Українських Карпатах?
4. Коли в Карпатах краще відпочивати: узимку чи влітку?
5. Якою є погода в горах?
6. Які особливості мають карпатські річки?
7. Скільки джерел мінеральних вод знайдено в Українських Карпатах?
8. Де застосовують джерельну карпатську воду?
9. Яка легенда пов'язана з озером Синевир?
10. Які карпатські музеї відвідують туристи з різних країн світу?

11. Що ви побачите, якщо будете кататися на „Карпатському трамвайі“?
12. Чи подобається вам відпочивати в горах?
13. Що ви порадите брати з собою туристам, які йдуть у гори?
14. Яка небезпека загрожує в горах необачним туристам?

Завдання 12. Перекажіть текст за планом.

План тексту

1. Українські Карпати – молоді гори.
2. Гора Говерла.
3. Капризи карпатської погоди.
4. Гірські річки й озеро Синевир.
5. Легенда про трагічне кохання Сині й Вира.
6. „Карпатський трамвай“.
7. Місто Коломия.

Опорні слова для переказу: найвища вершина, лісистий регіон, можливості для літнього й зимового відпочинку, мінлива погода, вузька річка, виходити з берегів, знищувати мости й будинки, гірські водоспади, високогірне озеро, дерев'яні скульптури, блакитноока красуня, порушити батькову заборону, гірко плакати, карпатський заповідник, розписане яйце.

Завдання 13. Розкажіть про найпопулярніші гірські курорти вашої країни, вашого континенту.

План розповіді

1. Назва курорту.
2. Географічні відомості про курорт.
3. Історія створення курорту.
4. Природні ресурси курорту.
5. Інфраструктура.
6. Можливості для зимнього та літнього відпочинку.
7. Особливості та умови відпочинку.
8. Економічний розвиток курорту.
9. Погода у курортному краї.
10. Послуги туристичних фірм.
11. Культурне життя курортного краю.
12. Популярність курорту.

3.10 Вічне кохання. *Карпатська легенда*

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Стрічка, коса, сон, долина, буря, прірва, голуб, прокляття, проклинати – проклясти, пускати – пустити, (за)ночувати, доторкатися – доторкнутися, обіймати – обійняти, (роз)сердитися, (з)дивуватися, вщухати – вщухнути.

Завдання 2. Уточніть значення слів, які є назвами істот.

Парубок, незнайомка, красуня, донька, кохана, цар.

Завдання 3. Подивіться на фізичну карту України. Дайте відповіді на запитання.

1. Які гори височіють на заході України?
2. Яка гора є найвищою в Україні?
3. Які річки течуть на заході України?

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Завтра, ранок, темний, учора, день, плакати, повільно, заснути, працювати, з'явитися, сумно, вечір, ясний, наступний, тихо, сміятися, сьогодні, попередній, шумно, зникнути, радісно, швидко, прокинутися, ніч, світлий, далекий, відпочивати, близький.

Завдання 5. Напишіть подані іменники у формі множини.

Голуб – голуби, гора – гори.

Людина, нога, ніч, серце, дерево, хмара, зірка.

Завдання 6. Заповніть таблицю потрібними формами іменників.

<i>Відмінок</i>			
<i>Називний</i>	<i>Карпати</i>	<i>Говерла</i>	<i>Прут</i>
<i>Родовий</i>
<i>Давальний</i>
<i>Знахідний</i>
<i>Орудний</i>
<i>Місцевий</i>

Завдання 7. Прочитайте легенду. Поясніть її назву. Запропонуйте свою назву тексту.

Вічне кохання

У гірському селищі жив собі парубок Прут. Якось працював він у горах і вирішив не повертатися додому, а заночувати в лісі. Утомлений хлопець швидко заснув і побачив дивний сон. Ніби біля нього сидить дівчина. Вона вся в зеленому, очі в неї зелені й довга коса. Незнайомка сумно дивиться на Прута й тихенько гладить його волосся та співає. Коли парубок простягнув руку, щоб доторкнутися до дівчини, вона зникла.

Прокинувся Прут. Тихо-тихо. Тільки зірки видно в далекому небі. Аж дивиться – висить щось на дереві й світиться теплим зеленим вогнем. Підійшов, узяв у руки. А воно й далі світиться. Зникли зірки, з'явилося сонце. Тут парубок і побачив, що на його руці лежить звичайна зелена стрічка. Вона вже не світилася. Заховав ту стрічку Прут, а сам вирішив відшукати красуню-дівчину.

Наступного вечора Прут знову не пішов додому. Залишившись у горах, він чекав на лісову красуню. Темної ночі з'явилася дівчина. Вона тихо йшла та співала. Раптом з-за дерева вийшов Прут і міцно обійняв красуню. Подивився парубок в ясні очі дівчини, запитав у неї:

– Хто ти?

Вона посміхнулася:

– Говерла.

З того часу майже не приходив Прут додому. Цілими ночами разом із Говерлою ходив по горах. Кохання велике й щире переповнювало їхні серця.

Прута в долині чекала старенька мати. А Говерла не могла піти до людей без дозволу батька – гірського царя. А той цар, почувши про любов Говерли до Прута, розсердився й прокляв свою доньку.

Довго плакала Говерла:

– Нема мені долі. Не пустять мене гори з прокляттям до людей. А без Прута я не можу жити. Прощайте, гори, прощай, мій голубе. Як не буду належати тобі, то й не буде мені життя тут, – і ступила на край прірви.



Гора Говерла



Гуцульська пара. Фото 1930-х рр.

Почув хлопець голос коханої, яка стала горою.

Не повернувся Прут до людей. А згодом побігла між гір невелика річка. Бігла швидко, ніби боялася, що не встигне розповісти щось величним і зеленим горам.

І назвали люди ту річку Прутом, а високу гору, біля ніг якої біжить Прут, Говерлою.

Дивиться Говерла в чисті води Прута, а він говорить до неї, мов розказує про своє вічне кохання.

Ураз почалася страшна буря. Вітер ламав усе на своєму шляху, бився об гору, виривав дерева. На ранок вщухла буря. Сонце піднялося над Карпатами – і здивувалося, побачивши нову гору. Здивувалися й люди: ще вчора у Карпатах не було такої високої гори, а сьогодні вона виросла аж до хмар. Тривога не покидала Прута. Парубок шукав у горах дівчину:

– Говерло, Говерло, де ти?

– Це я – гора ... Так, так, це я, Пруте...

Завдання 8. Оберіть варіанти речень, які відповідають інформації тексту.

1. Парубок Прут жив ...
 - а) у місті,
 - б) у селищі.
2. Уві сні парубок побачив дівчину в ...
 - а) синьому одязі,
 - б) зеленому одязі.
3. Батько Говерли ...
 - а) зрадив, почувши про кохання дочки,
 - б) розсердився, почувши про закоханих.
4. На Прута у селищі ...
 - а) чекав старий батько,
 - б) чекала стара мати.

5. Говерла ...

- а) вийшла заміж за Прута,
- б) кинулася у прірву.

6. Прут ...

- а) не повернувся до людей,
- б) повернувся до людей.

7. Прут

- а) знайшов у горах свою кохану,
- б) не знайшов у горах своєї коханої.

8. Дівчина-красуня перетворилася ...

- а) на гору, а хлопець – на річку,
- б) на річку, а хлопець – на гору.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Де працював парубок Прут?
2. Де заночував Прут?
3. Кого він побачив уві сні?
4. Що робила незнайомка? Коли вона зникла?
5. Який предмет залишила дівчина на дереві?
6. Чому наступної ночі Прут не пішов додому?
7. Чи спав парубок тої ночі?
8. Чи зустрівся Прут із незнайомою дівчиною?
9. Як звали красуню-незнайомку?
10. Яке почуття переповнило серця молодих людей?
11. За якої умови Говерла могла покинути батька й піти разом із Прутом до людей?
12. Ким був батько Говерли? Як він поставився до закоханих?
13. Що спричинило страшну бурю?
14. Що вчинила Говерла з собою? Чому?
15. Які зміни відбулися в Карпатах після страшної бурі?
16. Чому Прут не повернувся в селище?
17. Про що розповідає річка Прут?

Завдання 10. Подивіться на карту України. Дайте відповіді на запитання.

Чи близько від Говерли тече Прут? Куди він тече? Між якими країнами? Які міста розташовані на берегах Прута?

Завдання 11. Складіть називний план тексту. Випишіть із тексту опорні слова та словосполучення.

Завдання 12. Перекажіть легенду про вічне кохання.

3.11 Дорогами Закарпаття

Завдання 1. Прочитайте слова та словосполучення, з'ясуйте їхні значення.

Магнолія, сакура, вишня, каштан, нарцис, печера, водоспад, долина, килим, подушка, кав'ярня, храм, палац, замок, фортеця, фестиваль, ярмарок, секрет, подія, кров, душа, диво, прикордонне місто, рожеві квіти, отруйні квіти, домашнє вино, замурувати живцем у стіні.

Завдання 2. Прочитайте власні назви. Послухайте коментар викладача стосовно цих назв.

Київська Русь, Закарпатська Україна, Закарпаття, Ужгород, Чехословаччина, Словаччина, Австрія, Угорщина, Австро-Угорщина, Рахів, Хуст.

Завдання 3. Уточніть значення слів, які є назвами осіб.

Вояк, діва, ужгородець, закарпатець, угорець, татарин, румун, ром, єврей, словак, географ, правитель, селянин, любитель.

Завдання 4. Знайдіть антоніми.

Сумний, заснути, ворог, пошана, головний, любити, різний, навесні, старовинний, тривалий, уночі, ненавидіти, радісний, другорядний, восени, найнижчий, прокинутися, друг, сучасний, короткий, зневага, веселий, однаковий, удень, найвищий.

Завдання 5. Утворіть словосполучення.

(Виноград) вино – виноградне вино.

(Рекорд) кількість, (жах) історії, (замок) стіна, (старовина) місто, (дерево) храми, (мінерал) вода, (літо) і (зима) спорт, (марка) вино, (народ) архітектура, (гори) місто.

Завдання 6. Форму однини іменників замініть формою множини.

Росіянин – росіяни, вишня – вишні.

Плід, квітка, ярмарок, гість, двір, селянин, дитина, намір, замок, угорець, закарпатець, ужгородець, міст, душа, диво, татарин, виноград, місто, край.

Завдання 7. Утворіть словосполучення.

Пити *що* (цілюща вода).

Дихати *чим* (чисте повітря).

Набивати подушки *чим* (квіти).

Подивитися *на що* (долина).

Виступати *перед ким* (ужгородці, гості, публіка).

Завдання 8. Прочитайте текст.

Дорогами Закарпаття

Територія Закарпатської України (Закарпаття) у X ст. була у складі Київської Русі. В XI ст. її захопила Угорщина. Тривалий час ця земля була частиною Австрії, Австро-Угорщини, Чехословаччини.

Центром Закарпаття є Ужгород. Це старовинне прикордонне місто, лише кілька кілометрів відділяють його від Словаччини. Якщо вам пощастить потрапити до Ужгорода наприкінці квітня – на початку травня, ви закохаетесь в місто. Воно в цей час стає рожевим – квітнуть магнолії, сакури й каштани. Сакуру, або японську вишню, яка не дає плодів, завезли в Закарпаття ще в XIX ст. Саме в період її цвітіння в Ужгород приїжджає рекордна кількість туристів. У місті проводять фестиваль „Сакура-фест”: виступають популярні співаки й музиканти, приймають гостей ярмарки вина, меду, закарпатських сувенірів.

Замок – визначне місце Ужгорода. До фортеці веде міст. Екскурсоводи розкажуть вам жахливі історії, пов'язані з замком. Одна з легенд розповідає про Білу Діву, яка закохалася у польського вояка й розказала йому про всі секрети замку. За це батько замурував її живцем у замковій стіні. З того часу душа дівчини не має спокою й уночі блукає замком.

По-європейськи гарною та затишною є головна вулиця Корзо. Тут люблять гуляти ужгородці та гості міста. Тут найкращі магазини й кав'ярні. Туристи оглядають старовинні будинки та храми, відвідують музей народної архітектури та побуту, відпочивають на набережній річки Уж.

У Закарпатті багато дерев'яних храмів, старовинних палаців, замків. Самобутню культуру краю створювали представники багатьох народів. Тут пліч-о-пліч живуть українці, угорці, румуни, росіяни, роми, євреї, словаки.

Туристів приваблюють гори, печери, водоспади. У Закарпатті є всі умови для любителів літнього й зимового спорту. Навесні туристи поспішають подивитися на диво Закарпаття – Долину нарцисів. У травні велике поле поблизу міста Хуст перетворюється на білий килим. Це квітнуть ніжні нарциси. Легенда розповідає: коли татари захопили замок, жителі міста почали набивати нарцисами подушки для ворогів, начебто на знак покори й пошани. Але вони знали: той, хто засне на нарцисах, більше не прокинеться. Ця квітка отруйна.

Закарпаття – земля вина й винограду. Закарпатці люблять не тільки марочне вино, а й своє, домашнє. Тут є такі райони, де вино виробляють майже в кожному дворі.

На території Закарпаття встановлено знак центру Європи. Це відбулося 1887 року. Знак встановили географи після тривалих вимірювань. 1977 року знак замінили на новий, металевий. Отже, географічний центр Європи неподалік від міста Рахів. Рахів – гірське місто, найвище в Україні (820 м над рівнем моря).

Найбільше багатство Закарпаття – ліси. Вони займають понад 50% території цього краю. Приїжджайте в Закарпаття, милуйтеся його незвичайною природою, дихайте свіжим повітрям, пийте цілющу воду.

Завдання 9. Закінчіть речення.

1. У X ст. територія Закарпаття була ...
2. В XI ст. закарпатські землі ...
3. Центр Закарпаття – ...
4. Наприкінці квітня – на початку травня в Ужгороді ...
5. Про ужгородський замок розповідають ...
6. Вулиця Корзо – ...
7. Закарпаття – земля ...
8. Біля міста Рахів ...
9. Найбільше багатство Закарпаття – ...

Завдання 10. Дайте відповіді на запитання.

1. Чим приваблює Закарпаття туристів?
2. Які фестивалі та ярмарки бувають на Закарпатті?
3. Які визначні місця Закарпаття відвідують туристи?
4. Які народи створювали культуру Закарпатського краю?
5. Що являє собою Долина нарцисів?
6. Яка легенда пов'язана з долиною нарцисів?
7. Хто і коли встановив на території Закарпаття знак центру Європи?
8. Чи багато в Закарпатті лісів?

Завдання 11. Прочитайте легенду про японську сакуру.

Колись в одному селі жив чоловік на ім'я Сакура. А головував у цьому селі жорстокий Хотта. Він ненавидів людей, жорстоко бив селян, не жалів навіть дітей. І ось одного разу пішов Сакура до правителя Японії, щоб розповісти йому про жакливе життя свого села. Узав із собою й дітей. Але Хотта дізнався про наміри Сакури, наказав прив'язати чоловіка та дітей до дерева й побити їх до смерті. Кров Сакури й дитяча кров розбризкалися по дереву, а згодом воно вкрилося рожевими квітами. Після цієї сумної події люди назвали дерево сакурою.

Завдання 12. Перекажіть легенди про сакуру, про Долину нарцисів, про Білу Діву.

РОЗДІЛ 4 ГОРТАЙМО СТОРІНКИ ІСТОРІЇ

4.1 Перша бібліотека Київської Русі

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення та запишіть.

Євангеліє, собор, монастир, посаг, коштовність, пергамент, престол, стосунок, нащадок, пристрій, теля, вівця, майстерня, користь, пошук, користуватися, друкувати, вінчатися, присягати, пограбувати, тривати, освічений.

Завдання 2. Прочитайте складні слова. Назвіть основи, від яких вони утворені.

Стародавній, східнослов'янський, рукописний, літописець, книгосховище, книгозбірня.

Завдання 3. Прочитайте словосполучення й поясніть їхні значення.

Заснувати бібліотеку, вважати за честь поріднитися з Ярославом, посісти престол, прихильність до наук, присягали на Євангелії, сіяти у серцях людей книжні слова, просити руки, марна справа, підземне приміщення, шкура теляти, тривалий процес.

Завдання 4. Утворіть словосполучення за зразком та запишіть їх.

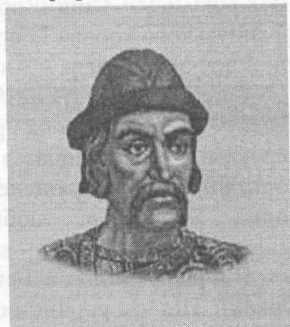
(Київ) князь – кийвський князь.

(Софія) собор, (Реймс) Євангеліє, (Франція) посольство, (Угорщина) король, (Норвегія) король.

Завдання 5. Прочитайте текст. Запишіть інформацію про князя Ярослава.

Перша бібліотека Київської Русі

Серед пам'яток стародавнього Києва – найвідоміший архітектурний комплекс XI – XVIII ст. Софія Київська. Його центральна споруда – Софійський собор, закладений в XI ст. За часів Ярослава Мудрого Софія стала важливим культурним центром східнослов'янської держави. У Софійському соборі



Ярослав Мудрий

зберігалася перша відома нам бібліотека, заснована Ярославом. Слід пам'ятати, що друкарських пристроїв тоді ще не було. У майстернях працювали переписувачі книг. Ці майстерні найчастіше відкривали при княжих дворах, монастирях. Писали в той час на дорогому матеріалі – пергаменті, який виробляли зі шкур телят або овець. Щоб створити одну книжку, треба було вбити багато телят. Книги прикрашали коштовним камінням, малюнками. Виготовлення рукописної книги було тривалим процесом, така книга коштувала дуже дорого.



Анна Ярославівна

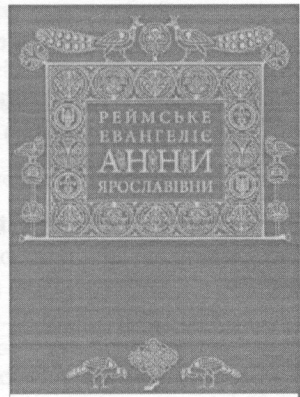
Про Ярослава літописець повідомляє: „Ярослав мав любов до книг, багато переписав їх і зібрав у церкві Святої Софії.”

Портрет князя, якого за любов до наук народ прозвав Мудрим, дивиться на нас із кам'яної брили, встановленої вдячними нащадками 1969 року біля Софійського собору. Цей пам'ятник був споруджений на честь заснування Ярославом першої в Київській Русі бібліотеки. На камені написано слова з літопису, який прославляє князя за те, що той „сіяв у серцях людей книжні слова”. На жаль, ми не знаємо, які саме книги були у бібліотеці Ярослава, не знаємо й того, що сталося з нею. Однак про одну книгу з книгозбірні Ярослава дещо відомо. Йдеться про так зване Реймське Євангеліє.

Нам відомо, яким талановитим дипломатом був Ярослав Мудрий, як уміло налагоджував він відносини з багатьма країнами. З могутньою Ярославовою державою намагалися підтримувати дружні стосунки європейські королі Швеції, Польщі, Угорщини, Норвегії, Франції. Вони вважали за честь поріднитися з великим князем. 1048 року у Київ прибуло посольство французького короля Генріха I. Просили руки юної дочки Ярослава – Анни.

Багатий посаг повезла з собою Анна в далеку країну. Та, як розповідають давні перекази, взяла вона з собою ще одну коштовність – рукописне Євангеліє, бо всі дочки Ярославові любили книги, були освічені. Чоловік Анни – король Генріх I – був неписьменним.

Вінчалася Анна з Генріхом у соборі Реймса – стародавньої столиці Франції. Під час урочистостей Анна тримала рукописне Євангеліє.



Реймське Євангеліє

І відтоді, протягом багатьох століть, французькі королі, посідаючи престол, присягали на тому Євангелії, що його в далекому XI столітті привезла у Францію Анна-регіна.

Ця книга збереглася до наших часів. У сучасному вигляді вона складається з двох частин: перша, яку привезла з собою Анна Ярославівна, та друга, що була написана вже в XIV столітті. Хто й коли привіз її до Франції, навіщо приєднав до першого Євангелія, невідомо.

Пошуки бібліотеки Ярослава Мудрого тривають і досі. Можливо, це марна справа. Бібліотеку могли знищити монголо-татари під час нападу на Київ, її могли пограбувати або сховати в підземних приміщеннях соборів або монастирів.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли був закладений Софійський собор?
2. Де зберігалася перша бібліотека Київської Русі і хто був її засновником?
3. Чому князя Ярослава назвали Мудрим?
4. Чи збереглася бібліотека Ярослава Мудрого?
5. Що ви можете розповісти про Реймське Євангеліє?

Завдання 7. Закінчіть речення, користуючись текстом.

1. Серед пам'яток минулого у стародавньому Києві – знаменитий архітектурний комплекс XI – XVIII століть ...
2. Починаючи з часів Ярослава, Софія стає важливим ...
3. Французький король Генріх I попросив руки ...
4. Всі дочки Ярослава любили ...
5. Протягом багатьох століть французькі королі присягали на ...
6. Ця книга збереглася до ...

Завдання 8. Розкажіть, що ви знаєте про історію книгодрукування та бібліотечної справи у своїй країні.

Завдання 9. Знайдіть в Інтернеті інформацію про найбільші й найкращі бібліотеки давнього й сучасного світу. Стисло запишіть цю інформацію.

4.2 У Крим по сіль

Завдання 1. Знайдіть на географічній карті України ці географічні назви. Правильно прочитайте їх.

Запоріжжя, Миргород, Хорол, Лубни – українські міста.
Дніпро – найбільша річка України.

Завдання 2. Запишіть слова, пов'язані з побутом козаків, з'ясуйте їхні значення.

Віз, валка возів, харчі, корчма, рушниця, ярмарок, сіно, горілка, зброя, прикраса, тютюн.

Завдання 3. Запишіть слова, що означають істот. Поставте подані слова у формі множини.

Козак, вояк, чумак, корчмар, отаман, татарин, турок, грек, хан, розбійник, бедуїн, верблюд, віл.

Завдання 4. Поясніть значення прикметників.

Небезпечний, нетривалий, найкращий, романтичний, чумацький, мужній, шовковий.

Завдання 5. Прочитайте текст, дайте відповідь на запитання: „Чому по сіль українські козаки-чумаки їздили до Криму?”

У Крим по сіль

Запорізькі козаки торгували з Кримом. На його території жили турки, татари, греки. З Криму козаки вивозили шкіру, взуття, шовкові тканини, вина й інші товари. Але головним товаром була сіль. У XV ст. козаки їздили по сіль до моря. Сіль купували для своїх потреб, для продажу в Росії та Польщі. Сіль продавали на великих ярмарках у містах Миргород, Хорол, Лубни.

Торговці-чумаки були здоровими, сміливими людьми, мужніми вояками. Чумаки легко переносили труднощі: літню спеку й нестачу води, напади степових розбійників. Їх можна порівняти з бедуїнами – жителями пустель Аравії, а їхніх волів – із верблюдами.

Шлях до Криму був далеким і нелегким. Ранньої весни чумаки збиралися в далеку путь. Запасалися харчами, водою, посудом, грошима й вирушали до Криму.



Козак

Попереду йшов віз, запряжений найкращими волами: дужими і покірними. Вів валку отаман – досвідчений козак. Він вказував шлях чумакам, відповідав за безпеку в дорозі, вирішував усі важливі справи. Кожен чумака мав при собі рушницю, запас тютюну, гроші. У важкій дорозі чумакам допомагали загони козаків.

Населення, яке проживало поблизу шляхів, з повагою ставилося до чумаків. Корчмари готували для них добру горілку та обід, для волів – свіже сіно, прохолодну воду.

Шлях до Криму й назад, до Запоріжжя, тривав не один місяць. Повільно йшли воли знайомим шляхом. Яскраво світили в небі над волами нічні зорі. Щоб доїхати до місця, де добувають сіль, слід було отримати ярлик – дозвіл татарською й турецькою мовами. Метою поїздки був Перекоп, де добували й продавали сіль. По дорозі від Дніпра до місця призначення на чумаків чекали важкі випробування. Розбійники грабували, вбивали їх. Траплялися випадки захворювання чумою. За всі послуги доводилося платити великі гроші: за проїзд через

кордони, за їжу, за воду. Іноді татари викрадали волів, одяг чумаків. Торгівля з чумаками давала великі прибутки кримському хану. Крім солі чумаки купували в Криму рибу, солодощі, жіночі прикраси, зброю. Після нетривалого відпочинку торговці поверталися довгим і небезпечним, проте романтичним Чумацьким шляхом додому.



Чумаки

Завдання 6. Складіть називний план тексту.

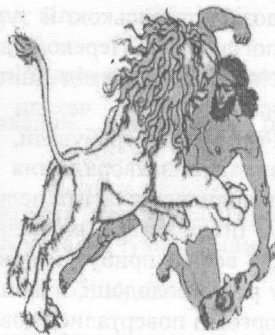
Завдання 7. Перекажіть текст за планом.

Завдання 8. Знайдіть на зоряній карті Чумацький Шлях (Молочний Шлях).

Чумацький Шлях – широка світла смуга на темному небі, велике скупчення зірок. Грецький міф розповідає... Якось Зевс приклав до грудей своєї дружини Гери, що міцно спала, малого Геракла, народженого від земної жінки. Гера, прокинувшись, відштовхнула дитину і розбризнула молоко по небу. Так з'явився Молочний Шлях. Чому українці назвали його Чумацьким Шляхом? Можливо тому, що чумаки за цією зоряною смугою звіряли свою нелегку путь у Крим або на Дон, ця небесна дорога й дістала назву Чумацький Шлях. В українській мові існують народні назви Чумацького шляху – Зоряна Дорога, Дорога Молокова, Дорога в Єрусалим. Пригадайте, як це скупчення зірок називають у вашій країні.



Зевс



Геракл



Гера

Завдання 9. Прочитайте діалог.

- Куди ти йдеш?
- У Крим по сіль.

Висловом „У Крим по сіль” українці жартівливо відповідають на запитання „Куди йдеш (їдеш)?”. Якщо ви не хочете повідомляти про мету своєї поїздки, подорожі, можете саме так відповідати на запитання своїх друзів і приятелів. Вони не образяться.

4.3 Вінниця на межі століть

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Край, сквер, містечко, околиця, житло, замок, залізниця, суд, банк, яхт-клуб, друкарня, пекарня, дзвін, маршрут, покажчик, темп, крокет, лавка.

Завдання 2. З'ясуйте значення складних слів.

Винокурня, пивоварня, кінотеатр, водогін, електростанція, п'ятиповерховий, першотравневий.

Завдання 3. З'ясуйте значення словосполучень.

Міська дума, міська управа, межа століть, спалити замок, високі темпи забудови, двічі на день, повноцінне життя, адміністративна будівля, електричний ліхтар, водонапірна вежа.

Завдання 4. Прочитайте власні назви. Послухайте коментар викладача стосовно цих назв.

Петербург, Москва, Поділля, Південний Буг, Першотравнева вулиця, Балта, „Континенталь”, „Савой”, „Гранд-Отель”, „Сокіл”, „Стріла”, Христос.

Завдання 5. На плані міста Вінниці знайдіть райони, які мають такі назви:

Слов'янка, П'ятничани, Кумбари, Корея, Тяжилів, Старе місто, Замостя, Вишенька, Поділля.

Завдання 6. Знайдіть антоніми.

Цей, гарячий, наприкінці, той, тут, зрости, холодний, збудувати, там, захист, зменшитися, приватний, спочатку, зруйнувати, з'явитися, напад, суспільний, зникнути, знизитися.

Завдання 7. Утворіть словосполучення.

(Спорт) клуб – спортивний клуб.

(Дерево) замок, (взуття) фабрика, (сірник) фабрика, (комфорт) умови, (тютюн) фабрика, (місто) бібліотека, (пошта) відділення, (план) перевірка, (собор) дзвін, (футбол) команда, (електрика) ліфт, (стихія) забудова, (Пирогов) лікарня, (телефон) станція, (мода) назви, (місце) жителі, (система) планування, (харч) промисловість, (психіатрія) лікарня, (центр) вулиця.

Завдання 8. Прочитайте текст. Визначте, які об'єкти на території Вінниці збереглися дотепер.

Вінниця на межі століть

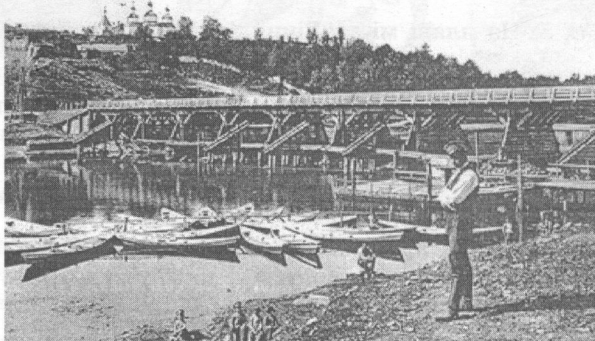
Протягом чотирьох століть на Поділлі панували татари, турецькі та польські завойовники. Дерев'яний замок, зведений у Вінниці 1362 року для захисту краю від ворогів, спалили татари. Місто почали забудовувати між річкою Південний Буг і сучасною Першотравневою вулицею.

Наприкінці XIX століття Вінниця була невеликим містечком з населенням близько 35 тис. чоловік. На центральній Поштової вулиці з'явилися перші великі будівлі. 1886 року у Вінниці нараховувалося 4280 будинків. Майже всі вони були дерев'яні. У Вінниці будували нові підприємства харчової промисловості, навчальні заклади. Було засновано Вінницький міський банк. Наприкінці XIX ст. було завершено будівництво психіатричної лікарні.

Значення міста зросло завдяки будівництву залізниці Київ – Балта. Вінниця сполучалася з Одесою, Києвом, Москвою, Петербургом. 1902 року в місті вже працювали 45 підприємств: сірникова й тютюнова фабрики, винокурня, пивоварня, 'взуттєва фабрика та інші. У 1908 – 1914 рр. населення міста зросло майже вдвічі. Керували Вінницею міська дума й міська управа.

38 г. Винница Под. губ.
Winnica Pod. gub.

Старий городъ и мостъ
Stare miasto i most.



Міст через Південний Буг. 1909 р.

Планово забудовувався центр міста. На околицях будівництво йшло стихійно, безсистемно. Назви вінницьких регіонів збереглися донині: Слов'янка, П'ятничани, Кумбари, Тяжилів.

Початок XX ст. відзначився особливо високими темпами будови міста. Саме в цей період було збудовано 2 мости через Південний Буг, водогін, електростанцію. 1910 року на вулицях Вінниці з'явилися перші

електричні ліхтарі. Електрика була в адміністративних будівлях і будинках багатіїв. 1910 р. було закладено Вінницький театр, 1914 р. – Пироговську лікарню, 1911 р. – перший кінотеатр „Люзіон”. У місті працювала приватна телефонна станція на 130 номерів, 2 телефони-автомати на вокзалі й у міському суді. 1910 року в місті було 10 ресторанів, 5 друкарень, 8 пекарень, 5 аптек, 9 готелів. Готелі мали модні назви: „Європейський”, „Континенталь”, „Гранд-отель”. Один із них – п'ятиповерховий готель „Савой” – мав електричний ліфт, гарячу воду й чудовий ресторан. Трамвай з'явився у Вінниці 1912 р. Спочатку існувало два маршрути.

На островах річки Південний Буг 1909 р. було відкрито яхт-клуб „Спорт”. У клубі навчали плаванню та грі в крокет. Неабиякої популярності у Вінниці набув футбол.

Перші футбольні команди мали назви „Сокіл” і „Стріла”.

Міську бібліотеку, засновану 1907 р., відвідували близько 2 тис. читачів. На будівлі бібліотеки встановили годинник, який вважали офіційним покажчиком часу в місті. Двічі на день, о 12.00 та о 17.00, час сповіщав соборний дзвін.

Символом старої Вінниці є водонапірна вежа з годинником. Саме завдяки їй вінничани на початку ХХ століття отримали чисту питну воду. Поблизу цієї споруди, у невеликому сквері, відпочиває на лавці автор багатьох будівельних проектів Г. Артинов. Пам'ятник головному архітектору Вінниці привертає увагу вінничан і гостей міста. За проектами талановитого будівничого на початку ХХ ст. були зведені готель „Савой”, Храм воскресіння Христа, електростанція, водогінна вежа та ін.

Вінниця.—Winnica. № 3.
Николаевский проспект.—Mikolajewski prospekt.

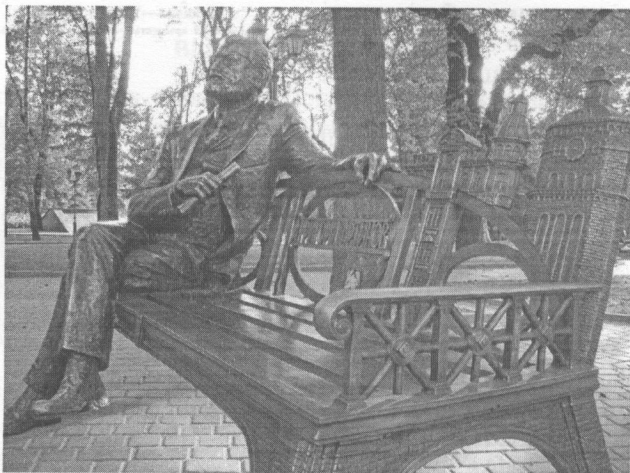


Готель „Савой”



Водонапірна вежа

Багато сил доклав Артинов, щоб Вінниця стала комфортним європейським містом.



Пам'ятник Г. Артинову

Завдання 9. Замість крапок поставте потрібні слова.

1. ..., збудований 1362 року, спалили татари.
2. 1902 року в місті працювали ... підприємств.
3. У 1908 – 1914 рр. населення Вінниці зросло ...
4. ... міста забудовували планово, а ... – стихійно й безсистемно.
5. На початку ХХ ст. у Вінниці були встановлені 2 телефони-автомати на ... й у
6. Трамвай з'явився у Вінниці ...
7. У клубі „Спорт” навчали ... та ...
8. Перші футбольні команди мали назви ... і ...

Завдання 10. Дайте відповіді на запитання.

1. Де з'явилися перші будівлі Вінниці?
2. Завдяки чому невелике містечко Вінниця стало швидко розвиватися?
3. Які підприємства були створені у Вінниці на межі ХІХ – ХХ ст.?
4. Які будівлі з'явилися у Вінниці на початку ХХ ст.?
5. Які види спорту були найпопулярнішими в місті на межі століть?
6. Скільки читачів відвідували міську бібліотеку?
7. Який годинник став офіційним покажчиком часу у Вінниці?
8. Скільки разів на день вінничани чули соборний дзвін?
9. Яка споруда стала символом старої Вінниці?

10. Хто є автором вдалих архітектурних проектів початку ХХ ст.? Як вінничани вшанували пам'ять цієї талановитої людини?

Завдання 11. Доповніть текст. Визначте, до якої частини тексту слід додати ці речення.

1. Провідною галуззю промисловості Вінниці наприкінці ХІХ ст. була харчова.

2. Біля своїх будинків власники часто споруджували майстерні або магазинчики, не дотримуючись якогось певного плану.

3. Наприкінці ХІХ ст. було споруджено цілий ансамбль великих стандартних будинків – військове містечко.

4. 1910 року у Вінниці почалося будівництво водогону.

5. Однією з найважливіших проблем стало забезпечення населення водою.

6. 1911 року у Вінниці було 44 вулиці та 6 майданів.

7. 1910 року в місті працювали 16 лікарень.

8. М. І. Пирогов брав участь у заснуванні лікарні для психічно хворих.

9. Наприкінці ХІХ ст. переважна більшість дітей не навчалися у школі.

10. Першою міською газетою стала „Вінницька газета.”

11. Кінотеатри Вінниці належали приватним особам.

12. У міському театрі виступали російські й українські актори, іноді приїжджали польські артисти.

Завдання 12. Розкажіть про минуле вашого рідного міста.

План розповіді

1. Назва міста.

2. Історія виникнення міста.

3. Час заснування міста.

4. Найважливіші події історії, які вплинули на розвиток міста.

5. Особливості економічного й культурного життя міста.

6. Давні традиції в житті сучасних мешканців міста.

4.4 Соловки

Завдання 1. З'ясуйте значення слів.

Табір, ув'язнення, барак, колосок, посылка, опалення, камера, цензура, пріоритет, критика, катувати, божеволіти, бракувати, ізолювати, заарештований.

Завдання 2. Поясніть значення словосполучень.

Замах на життя. Страшний мороз. Кам'яний мішок. Братська могила. Тоталітарний режим. Розпад Радянського Союзу. Прилюдно критикувати. Масовий розстріл. Білий терор. Червоний терор. Лушпиння від картоплі. Колгоспний сад. Жертви репресій.

Завдання 3. Послухайте коментар викладача стосовно власних назв.

Біле море. Соловецькі острови. Запорізька Січ. Радянський Союз. СРСР. Кошовий отаман Петро Калнишевський. Катерина II. Олександр I. Й. Сталін. М. Хрущов. В. Ленін. М. Горький. Нобелівська премія. Країни Заходу.

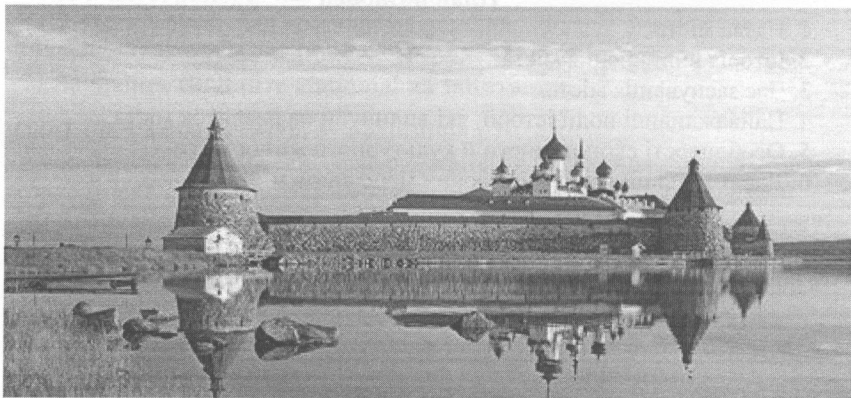
Завдання 4. Поясніть значення слів, запишіть їх у формі множини.

В'язень, смертник, злочинець, кат, турок, англієць, священик, працівник, юрист, поліцейський, офіцер.

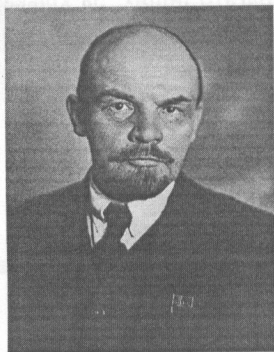
Завдання 5. Прочитайте текст.

Соловки

СЛОН... Це російське слово є скороченою назвою (Соловецкий лагерь особого назначения), воно позначає табір смерті на півночі Росії.



Соловецький монастир



В. Ленін

Концентраційні табори створювала радянська влада. Пріоритет у цій справі належить англійцям ще з часів 1899 – 1902 рр. (війни Великобританії проти народу Південної Африки).

Перші концентраційні табори для радянських громадян були створені у вересні 1918 р. Це був початок червоного терору, оголошеного радянською владою після замаху на життя В. Леніна. Без будь-якої провини були вбиті тисячі священиків, колишніх поліцейських і офіцерів царської армії, банківських працівників, юристів, літераторів. Тих „ворогів революції”, що залишилися живими,

ізолювали в спеціальних таборах.

Найжорстокішим із концтаборів був СЛОН. Туди висилали смертників. За страшних морозів, до мінус 50 °С, в'язнів утримували у приміщеннях без опалення. У бараках, розрахованих на 200 чол. кожний, тримали по 2 тис. в'язнів. На сніданок і вечерю „злочинцям” давали по одній картоплині, на обід – лущиння від картоплі.

Люди їли кору з дерев, комах, мишей, котів і собак. Посилки й листи в'язням були заборонені. У таборі щодня відбувалися масові розстріли. У 1923 р. на Соловках катували від 15 до 25 тис. чоловік. На зиму їх ставало менше на 7 – 8 тис. Капітан М. Матвеев даремно хліб не їв: щоденно розстрілював від 180 до 265 в'язнів. Іноді працював разом із помічником. Убили 1111 чоловік і не збожеволіли! Матвеев прожив довге життя й помер у 82 роки. Таких катів на Соловках не бракувало.

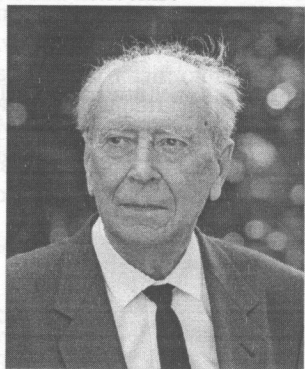
Соловки (Соловецькі острови) – це група островів у Білому морі. У 1429 – 1435 рр. там був заснований монастир. Соловки стали релігійним центром Північної Росії. Згодом їх перетворили на місце ув'язнення. За часів імператриці Катерини II туди потрапив останній кошовий отаман Запорізької Січі Петро Калнишевський. Він зі своїм військом здобував перемоги над турками. Імператриця „віддячила” українцям: зруйнувала Січ, заарештувала Калнишевського. 25 років колишній отаман просидів у кам'яному мішку й 9 років – в окремії камері. Цар Олександр I звільнив ув'язненого, однак той вирішив залишитися в монастирі. Там він і помер на 112 році життя (1803 р.).

За часів Сталіна на Соловках катували найкращих представників російської та української інтелігенції, робітників і селян. Найвизначніші в'язні табору – академіки Д. Лихачов, М. Яворський, С. Рудницький,



Й. Сталін

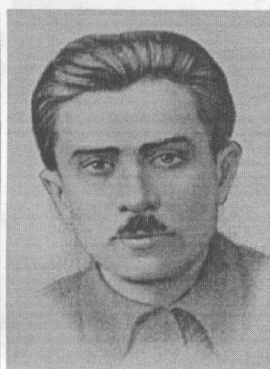
режисер Л. Курбас, письменник М. Хвильовий та багато інших. За кілька днів листопада 1937 р. були розстріляні 290 українців. Братські могили нагадують нашим сучасникам про страшні часи радянської історії. До табору міг потрапити на 10 років ув'язнення звичайний селянин, який украв у колгоспному саду кілька яблук для своїх дітей або підібрав на полі кілька колосків.



Д. Лихачов



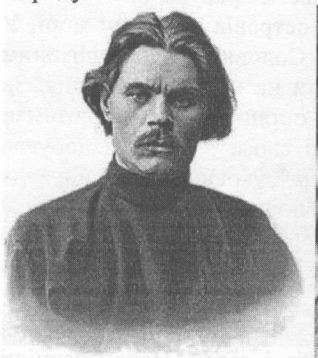
Л. Курбас



М. Хвильовий

Країни Заходу, коли дізналися про північні табори, відмовилися купувати у Росії ліс. Соловки відвідав видатний письменник М. Горький. В'язні сподівалися, що він розповість усьому світу правду про життя у таборі, полегшить їхнє існування. Але цього не сталося. М. Горькому показали, як в'язні читають газети, слухають класичну музику...

Воркута, Колима, Магадан... Це не просто географічні назви. Це місця катувань для „ворогів” радянської влади у найбільшій державі світу. Через радянські табори до 1955 р. пройшли 15 млн в'язнів. Кількість жертв репресій, воєн і голоду в Україні за часів Радянського Союзу важко підрахувати. Це приблизно третина, якщо не половина українського народу.



М. Горький



О. Солженіцин



М. Хрущов

Першою людиною, яка розповіла всьому світу правду про сталінські табори, показала нелюдськість тоталітарного режиму, був російський письменник О. Солженіцин. 1945 р. капітан Солженіцин був заарештований: цензура виявила в його листах критичні зауваження щодо політики Сталіна. Капітана засудили на 8 років ув'язнення. Книга Солженіцина „Один день Івана Денисовича” (1962 р.), у якій він розповів про життя радянських в'язнів, прославила його на весь світ. Але через кілька років „Один день...” потрапив до списку забороненої в СРСР літератури. 1970 р. Солженіцин став лауреатом Нобелівської премії. Письменника примусили виїхати за кордон. У Росію Солженіцин зміг повернутися тільки після розпаду Радянського Союзу. Першим радянським політиком, який прилюдно засудив злочинний сталінський режим, став М. Хрущов. Але це сталося вже після смерті Сталіна.

Українці не забувають страшних уроків історії. Вони відвідують місця репресій, організують мітинги пам'яті. 5 серпня 2005 р. було відкрито пам'ятник убитим у північних таборах українцям – Козацький хрест.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Для чого німецькі нацисти створювали концентраційні табори під час Другої світової війни?
2. Хто першим у світі почав створювати табори смерті?
3. Коли з'явилися перші концентраційні табори для радянських громадян?
4. Що являв собою червоний терор?
5. Який табір смерті був найжорстокішим?
6. Яким було життя в'язнів Соловецького табору?
7. Де розташовані Соловецькі острови?
8. Кого з видатних українців ув'язнили на Соловках у XVIII ст.?
9. Кого катували на Соловках за часів Сталіна?
10. За які „злочини” потрапляли на Соловки в'язні?
11. Чи знали країни Заходу про північні табори?
12. Чого чекали в'язні Соловецького табору від приїзду письменника М. Горького?
13. Скільки людей пройшли через усі сталінські табори? У яких місцях були ці табори?
14. Який письменник першим розповів правду про табори Радянського Союзу?
15. Якою була доля О. Солженіцина?
16. Хто з радянських політиків першим засудив режим Сталіна? Коли це сталося?

Завдання 7. Складіть називний план тексту. Перекажіть текст за планом.

4.5 „Вервольф” – нерозгадана таємниця

Завдання 1. З’ясуйте значення слів.

1. Терор, нацизм, ставка, штаб, вовк, публіка, гастролі, опера, приміщення, санаторій, підземелля, руїни, фронт, дріт.

2. Заблокувати, окупувати, підірвати, ризикнути, чатувати, озброїти, приховувати.

3. Пацієнт, офіцер, екскурсант, юнак, військовополонений, в’язень, будівельник, жертва, партизан, провидиця.

4. Норвегія, Пруссія, Берлін, Лубни, Полтава.

Завдання 2. До поданих слів доберіть антоніми.

Різні, зовнішній, зверху, відступати, спуститися, зникати, колишній, активний, тепер, правда.

Завдання 3. Знайдіть синоніми, запишіть їх парами.

Будівля, розмістити, ставка, збудувати, мешканець, ліквідувати, спорудити, секретний, штаб, житель, знищити, розташувати, споруда, таємний.

Завдання 4. Поясніть значення словосполучень.

Місцеве населення, новітні технології, психіатрична лікарня, жакливі умови, смертельна небезпека, секретний об’єкт, струм високої напруги, німецьке командування, радянські війська, здобути перемогу, ціна перемоги.

Завдання 5. Прочитайте текст. Запишіть основну інформацію.

„Вервольф” – нерозгадана таємниця

Наприкінці липня 1941 року німецькі війська окупували всю територію Вінницької області. На окупованих землях було встановлено режим терору. У Вінниці німці дозволяли видавати різними мовами газети. Публіка ходила на вистави театру. До Вінниці на гастролі приїжджала Берлінська опера. І разом з тим німці розстрілювали пацієнтів психіатричної лікарні, вивозили на важку роботу до Німеччини українських юнаків та дівчат, знищували євреїв.

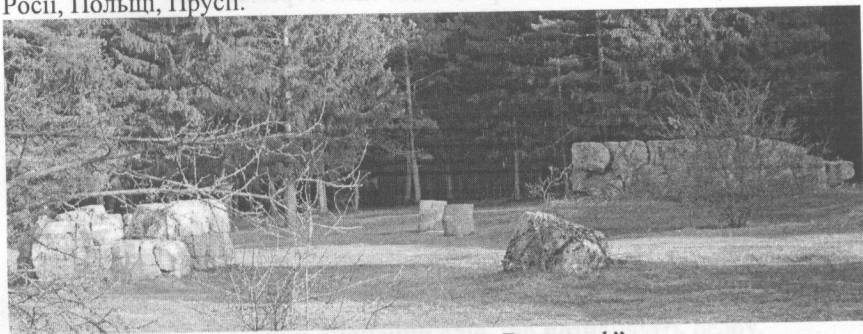
Поблизу села Коло-Михайлівки (8 км від Вінниці) були розташовані ставка Гітлера, військові установи, аеродроми. Ставка Гітлера споруджувалася у великій таємниці. На будівництві примусили працювати тисячі радянських військовополонених, громадян Польщі, Чехословаччини, Норвегії, Франції та інших країн. Їх утримували в жакливих умовах. Навесні 1942 року основні будівельні роботи було закінчено.



Адольф Гітлер

В'язнів фашисти розстріляли, багато з них загинули від голоду й важкої праці.

На території ставки з'явилася підземна будівля, споруджена за новітніми технологіями із застосуванням найкращих матеріалів. Там були розміщені електростанція та пристрої, що забезпечували всі приміщення водою й повітрям. У ставці працювали служба безпеки, обслуга, охорона Гітлера. Зовнішні залізобетонні стіни будівлі були завтовшки 2 – 3 метри. Територія ставки „Вервольф” була оточена дротом, через який пропускали струм високої напруги. Штаб Гітлера добре охороняли. Німецькі літаки могли з'являтися в небі над секретним об'єктом тільки за спеціальним дозволом. Назва „Вервольф” перекладається з німецької мови як „озброєний вовк”. Щоб приховати секретний підземний об'єкт, над ним – на поверхні землі – побудували басейн, казино, посадили дерева. Зверху, з літака, ставка мала вигляд закладу відпочинку. Місцевому населенню пояснили, що біля Коло-Михайлівки відкривається санаторій для німецьких офіцерів. Спочатку будівництво ставки Гітлера планували під Лубнами, поблизу Полтави. Однак зміни на фронті, активні дії партизанів змусили німецьке командування розмістити штаб на Вінниччині. „Вервольф” – це не єдина ставка Гітлера. Його ставки були розташовані в Росії, Польщі, Пруссії.



Руїни ставки Гітлера „Вервольф”

Радянські війська 20 березня 1944 року звільнили Вінницю. Відступаючи, німці зруйнували наземні споруди і входи до підземелля.

Тепер на руїни ставки возять екскурсантів. Досі невідомо, що приховує „Вервольф” під землею. Є багато охочих знайти підземні ходи, дослідити приміщення колишньої ставки Гітлера.

Знана болгарська провидиця Ванга попередила, що на тих, хто спуститься у підземелля, чатує смертельна небезпека. Атмосфера таємничості навколо „Вервольфу” не зникає.

На території ставки Гітлера відкрито музей. Відвідувачам музейного комплексу пам'яті жертв нацизму розповідають про Другу світову війну. Ті, хто народилися після війни, повинні знати правду про нацизм, про те, якою ціною була здобута над ним перемога.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли німецькі війська окупували Вінницьку область?
2. Як поводити себе німці на окупованій Вінниччині?
3. Який об'єкт будували німці неподалік від Вінниці?
4. У яких умовах працювали військовополонені?
5. Що являла собою ставка Гітлера під Вінницею?
6. Як охороняли ставку Гітлера?
7. У яких країнах існували ставки Гітлера?
8. Що відбулося на території ставки 1944 року? Що відбувається тепер?

Завдання 7. Закінчіть речення.

1. На окупованих землях німці встановили ...
2. Українських юнаків і дівчат вивозили ...
3. Ставку Гітлера споруджували ...
4. На будівництві ставки працювали тисячі громадян ...
5. 1942 року будівельні роботи ...
6. Назва «Вервольф» перекладається з німецької мови як ...
7. Місцевому населенню німці пояснили, що біля Коло-Михайлівки...
8. Спочатку будівництво ставки Гітлера планували ...
9. 20 березня 1944 р. радянські війська ...

Завдання 8. Поясніть назву тексту.

Завдання 9. Користуючись конспектом, розкажіть про ставку „Вервольф”.

4.6 Чорна дата української історії

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Вибух, доза, саркофаг, підприємство, влада, пожежа, біль, горе, застереження, імовірність, безпека, цивілізація, версія, диверсія, персонал, суд, ув'язнення, спільнота, житло.

Завдання 2. Поясніть значення словосполучень.

Країни Заходу. Ввести в дію станцію. Мертва зона. Стати до ладу. Чорна дата. Втратити житло. Комфортні умови праці й відпочинку. Висока заробітна плата. Комфортабельний будинок. Ядерне пекло. Променева хвороба. Аварійний стан. Техногенна аварія. Ядерний реактор. Першотравневе святкування. Радіоактивне опромінення. Радіоактивне забруднення території.

Завдання 3. Знайдіть антоніми

Успішний, локальний, недолік, рідний, достоїнство, невдалий, глобальний, чужий, рай, будувати, брудний, ввозити, чистий, вивозити, руйнувати, пекло.

Завдання 4. Знайдіть синоніми

Експеримент, паливо, мешканець, спричинити, катастрофа, запалювати, виробляти, інформація, споруда, термін, пальне, житель, аварія, гасити, допомагати, виготовляти, дослід, строк, повідомлення, сприяти, зумовити, будівля.

Завдання 5. Поясніть значення складних слів, абрєвіатур.

АЕС, ЧАЕС, енергоблок, зарплата, землетрус, новобудова, електроенергія, СРСР.

Завдання 6. Уточніть значення слів, що позначають особу.

Керівник, винуватець, енергетик, пожежник, будівельник, інвалід, турист-екстремал.

Завдання 7. Послухайте коментар викладача щодо власних назв.

Чорнобиль, Полісся, Волинь, Київщина, Житомирщина, Прип'ять, Хіросіма, Нагасаки.

Завдання 8. Трансформуйте словосполучення

Створити програму – створення програми.

Висунути версії, засудити владу, скасувати свято, перевищити масштаби, відчужити зону, подолати наслідки аварії, фінансувати програми, бомбардувати міста, руйнувати споруду, підвищити безпеку, забруднити землю.

Завдання 9. Прочитайте текст. Поясніть його назву.

Чорна дата української історії*

Чорнобильська катастрофа – найбільша техногенна аварія в історії світу.

У ніч проти 26 квітня 1986 року внаслідок невдалого експерименту стався вибух ядерного реактора: в атмосферу було викинуто 50 т ядерного палива. Від аварії на ЧАЕС потерпіли мільйони жителів України, Білорусі, країн Заходу.



Заборонена зона

ЧАЕС стала до ладу 1978 року. Тоді було введено в дію 1-ий енергоблок станції. ЧАЕС виробляла десяту частину електроенергії України. Для персоналу електростанції були створені комфортні умови праці й відпочинку. Енергетики одержували високі зарплати, мали пільги, жили в новобудовах. Після аварії збезлюдніли квартири в комфортабельних будинках. Щодо причин катастрофи було висунуто кілька версій: локальний землетрус, диверсія, помилки в роботі персоналу станції, недоліки конструкції реактора.

1987 року відбувся суд над винуватцями Чорнобильської аварії. Шістьох керівників ЧАЕС було засуджено до різних термінів ув'язнення.

Офіційне повідомлення про аварію влада зробила тільки 28 квітня. Тодішні керівники СРСР і України злочинно приховали від народу

інформацію про справжні наслідки атомної аварії, не скасували першотравневого святкування в Києві.

Чорнобиль спричинив радіоактивне забруднення значних територій України, Росії, Білорусі. Його масштаби в декілька сотень разів перевищували наслідки ядерного бомбардування Хіросіми й Нагасакі 1945 р. Найбільше потерпіли Київщина, Житомирщина, Волинь. Була визначена зона відчуження радіусом 30 км довкола станції. Це 2,5 тис. кв. км території Полісся. Потерпіле населення цієї зони спішно вивозили в інші області України. 35-тисячне місто Прип'ять повністю спорожніло. Через аварію багато людей втратили здоров'я, житло, роботу, спокій.

Пожежники, міліціонери, будівельники захистили свою країну від ядерного пекла. Герої помирали від променевої хвороби або ставали інвалідами. 31 людина загинула в перші дні ліквідації аварії, багато людей одержали високі дози радіоактивного опромінення.

В Україні створено державні програми подолання наслідків аварії. Світова спільнота також допомагає українцям. Програми реалізують, але не в повному обсязі; час від часу виникають проблеми з їхнім фінансуванням.



Вибух на ЧАЕС



Чорнобильська атомна
електростанція

4-й енергетичний блок станції захищений саркофагом. Ця захисна споруда перебуває в аварійному стані, існує ймовірність її руйнування і додаткового радіоактивного забруднення землі, води й повітря. Проект будівництва нової захисної споруди, який має підвищити безпеку, досі не реалізований.

Чорнобильська зона не стала мертвою зоною. На її території живуть літні люди, які самовільно повернулися в рідні місця з тих районів, куди

їх вивезли після аварії. Вони господарюють на забруднених радіоактивними елементами землях. Чорнобильську землю відвідують туристи-екстремали з різних країн світу.

У зоні працюють підприємства, які дезактивують територію, вирубують ліс, ремонтують конструкцію саркофага, гасять лісові пожежі.

Чорнобиль – це біль і горе України. Це застереження усій нашій цивілізації.

Завдання 10. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли сталася Чорнобильська аварія?
2. Якими були масштаби аварії?
3. Що спричинило катастрофу?
4. Як працювала ЧАЕС до аварії 1986 року?
5. Коли влада СРСР офіційно повідомила про аварію?
6. Які території зазнали найбільшого радіоактивного забруднення?
7. Як українська держава долає наслідки Чорнобильської аварії?
8. Чи стала Чорнобильська зона мертвою?
9. Хто врятував світ від ядерного пекла?
10. Чи є надійною спорудою саркофаг?
11. Для чого потрібна нова захисна споруда?

Завдання 11. Закінчіть речення, користуючись текстом.

1. Щодо причин аварії було висунуто кілька версій : ...
2. Унаслідок Чорнобильської аварії багато людей ...
3. На території зони відчуження живуть ...
4. Чорнобиль – це ...
5. Герої помирали від ...

Завдання 12. Складіть називний план тексту.

Завдання 13. Розкажіть про найбільшу техногенну аварію в історії людства.

Завдання 14. Знайдіть в Інтернеті інформацію про причини, масштаби й наслідки аварії на АЕС „Фукусіма” в Японії.

Завдання 15. Користуючись матеріалами з Інтернету, підготуйте за планом монолог-роздум „Атомна енергетика: за і проти”.

План

1. Переваги й недоліки атомної енергетики.
2. Ставлення громадськості різних країн світу до атомної енергетики.
3. Використання альтернативних джерел енергії.

4.7 Пам'ятник у сучасному місті

Завдання 1. Прочитайте слова, з'ясуйте їхні значення.

Фарба, монета, карбованець, виделка, страва, вареник, галушка, сало, споруда, могила, обеліск, мить, ставлення, суспільство, громада, голодомор, репресія, хабар, кредит.

Завдання 2. Поясніть значення словосполучень.

Увійти в історію. Сторінки історії. Історична постать. Увічнити подію в камені. Обливати споруду фарбою. Політичний діяч. Багатофігурна скульптура. Чверть століття. Милувати око. Вічний вогонь. Сіре життя. Живі квіти.

Завдання 3. Уточніть значення слів, що позначають особу.

Митець, скульптор, архітектор, реставратор, вояк, солдат, імператор, гетьман, торгівець, вандал, житель, киянин.

Завдання 4. Послухайте коментар викладача щодо власних назв.

Софійський собор, міст Патона, могила Невідомого солдата, Полтава, Донецьк, Павло I, Сталін, Канада, Португалія, Данія, Німеччина.

Завдання 5. Знайдіть антоніми.

Творець, далеко, величний, забути, засудити, створення, складний, нікчемний, неподалік, руйнівник, простий, виправдати, цікавий, згадати, знищення, нудний.

Завдання 6. Знайдіть спільнокореневі слова.

Кошти, шана, подяка, писати, високий, вдячний, прагнути, знати, дякувати, згадка, образа, коштовний, квітка, багатий, любити, згадувати, краса, прагнення, образити, загиблий, височіти, ушанувати, знаний, улюблений, образливий, напис, коштувати, новий, збагатіти, розквітнути, прикрашати, гинути, відновлений.

Завдання 7. Утворіть словосполучення.

(Пам'ять) знак – пам'ятний знак, (Канада) місто – канадське місто.

(Народ) гроші, (метал) фігура, (музей) комплекс, (інженер) споруда, (камінь) обеліск, (мир) небо, (голод) смерть, (Сталін) репресії, (Росія) імператор, (море) порт, (Одеса) торгівці, (екзотика) фрукти, (дерево) конструкція.

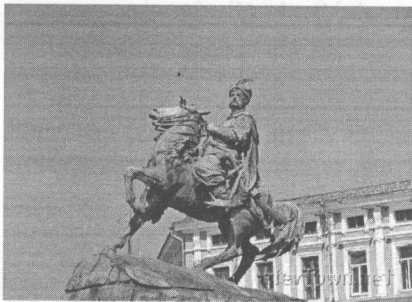
Завдання 8. Прочитайте коментар до тексту.

Геростратова слава

Як відомо, сім чудес світу – це найкращі архітектурні пам'ятки стародавнього світу. Храм богині Артеміди в Ефесі (Мала Азія) був надзвичайно гарним. 356 року до нової ери його спалив Герострат, який хотів прославитися. Герострата засудили й убили. Але недобра, ганебна слава про нього досі жива. Якщо людину порівнюють з Геростратом, це для неї образливо.

Завдання 9. Прочитайте текст, зверніть увагу на опис сучасних українських пам'ятників.

Пам'ятник у сучасному місті



Пам'ятник Богдану
Хмельницькому в Києві

Від давніх часів і дотепер люди прагнули зберегти згадку про величні події й видатних осіб, ушанувати пам'ять про них. Камінь і метал, дерево і пластик – матеріали, за допомогою яких митець може зупинити прекрасну мить, відтворити забуті сторінки історії. У Києві та інших містах України встановлені пам'ятники знаним письменникам, художникам, артистам, військовим і політичним діячам. Минає час, змінюється ставлення суспільства до історичних постатей, увічнених у камені. Чи можна виправдати дії вандалів, які руйнують, обливають фарбою пам'ятники, вкривають їх образливими написами? Знищення пам'ятників не може викреслити події, що ввійшли в історію, лише додає руйнівникам слави Герострата.

Найкращі скульптори й архітектори створювали монументи Києва. У центрі міста, біля Софійського собору, понад 100 років стоїть пам'ятник українському гетьману Богдану Хмельницькому. Кошти на його спорудження збирала громада. Але народних грошей не вистачило, щоб установити на майдані багатофігурну композицію. Скульптор М. Мікешин відлив із металу тільки фігуру гетьмана, який сидить на коні. Пам'ятник заввишки 11 метрів став одним із символів сучасного Києва.



Пам'ятний знак на честь заснування Києва

Неподалік від моста Патона 1982 року постав пам'ятний знак на честь легендарних засновників міста – братів Кия, Щека, Хорива та їхньої сестри Либідь. Кияни та гості столиці милувалися романтичною композицією, часто фотографувалися біля неї. Чверть століття простояв пам'ятник. Аж раптом частина конструкції обвалилася. Завдяки реставраторам відновлений пам'ятник знову милує око.

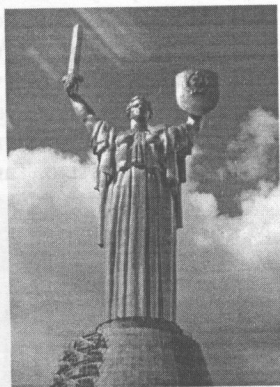
Над Дніпром височіє 62-метрова металева фігура Батьківщини-матері. Вона встановлена на території музейного комплексу, який відтворює події Другої світової війни. Монумент являє собою дуже складну інженерну споруду.

Камінні й металеві обеліски стоять на могилах загиблих вояків. Воєнні конфлікти ХХ століття не обминули українців. Горить Вічний вогонь на могилі Невідомого солдата в Києві. Живі квіти – це подяка за мирне небо над Україною.

Злочинна політика Й. Сталіна призвела на початку 30-х років до голодомору. Мільйони українців померли голодною смертю. Жертвам



Пам'ятник жертвам голодомору



Монумент Батьківщині-матері в Києві

сталінських репресій і голодомору встановлено монументи в Києві та інших українських містах. Трагічною подією в історії

людства стала Чорнобильська аварія 1986 року. Жертвам і героям Чорнобиля встановлені монументи й пам'ятні знаки в різних містах України.

Останнім часом в українських містах з'явилося багато незвичайних монументів. 2006 року в Полтаві встановили пам'ятники варенику й

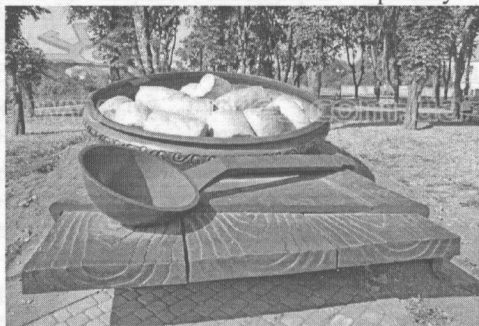
галушці – улюбленим стравам українців. Галушка на виделці – такий пам'ятник є в Канаді. А в Полтаві – інша композиція: 12 галушок лежать в посудині, поруч величезна ложка. У ній полюбляють фотографуватися сидячі або лежачі численні туристи.

У кількох українських містах з'явилися пам'ятники свині, тобто українському салу. Так само вшановували свиню жителі Данії, Португалії та Німеччини.

У центрі Донецька 2005 року постав пам'ятник гривні. Він являє собою велику металеву монету. На його спорудження витратили 2150 гривень.

2004 року в Одесі було встановлено пам'ятник апельсину. По суті – це пам'ятник хабару. Російський імператор Павло I припинив будівництво одеського морського порту. Тоді торгівці зробили йому незвичайний подарунок – 3 тисячі апельсинів. Ці фрукти були дивовижними, екзотичними навіть для імператора. Подарунок сподобався Павлові I, і він дозволив будівництво порту. Місто одержало кредит 250 тис. карбованців, розквітло, збагатіло. Так апельсини врятували Одесу.

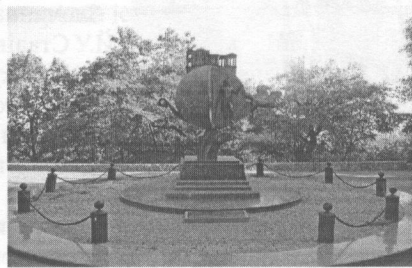
Міста без пам'ятників були б нецікавими, сірими, нудними. Монументи прикрашають вулиці, парки й майдани, поєднують сучасне й минуле, нове й старовинне.



Пам'ятник галушці в Полтаві



Пам'ятник гривні в Донецьку



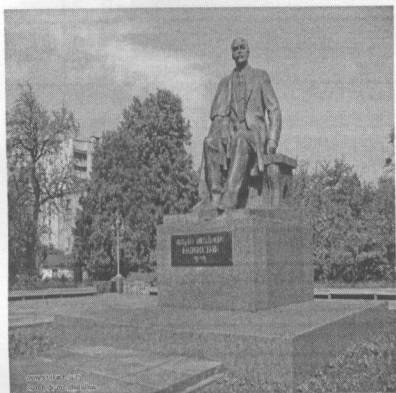
Пам'ятник апельсину в Одесі

Завдання 10. Дайте відповіді на запитання.

1. Для чого на вулицях і майданах установлюють пам'ятники?
2. З яких матеріалів майстри створюють пам'ятники?
3. Яким особам установлюють монументи?
4. Хто такі вандалі?
5. Чи потрібно знищувати пам'ятник особі, до якої суспільство втратило інтерес або визнало її діяльність злочинною?
6. Як Герострат здобув світову славу? Що таке слава Герострата?
7. Що являє собою київський пам'ятник Богдану Хмельницькому?
8. Де стоїть монумент знаному гетьману?
9. Які пам'ятники були встановлені в Києві у ХХ столітті?
10. Чому на могилі Невідомого солдата завжди горить Вічний вогонь?
11. Які монументи були встановлені в містах України у ХХІ столітті?
12. Яка історія пов'язана з одеським пам'ятником апельсину? Чому цей монумент називають пам'ятником хабару?
13. Яким повинен бути пам'ятник, щоб його вподобали жителі міста й туристи?
14. Які пам'ятники подобаються вам?

Завдання 11. У Вінниці близько 50 пам'ятників. Пригадайте, де вони встановлені. Опишіть ці місця.

Пам'ятник жертвам голодомору. Пам'ятник письменнику М. Коцюбинському. Пам'ятник хірургу М. Пирогову. Пам'ятник льотчикам-визволителям Вінниці. Пам'ятник жертвам Чорнобильської трагедії. Пам'ятник загиблим міліціонерам. Пам'ятник архітектору Г. Артинову. Пам'ятник письменнику М. Горькому.



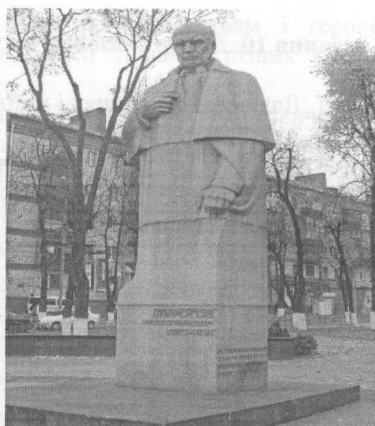
Пам'ятник письменнику
М. Коцюбинському



Пам'ятник льотчикам-
визволителям Вінниці



Пам'ятник письменнику
М. Горькому



Пам'ятник хірургу
М. Пирогову



Пам'ятник письменнику Т. Г. Шевченку

Завдання 12. Знайдіть в Інтернеті інформацію про незвичайні пам'ятники, установлені в різних країнах світу. Розкажіть про ці монументи.

Завдання 13. Підготуйте розповідь про пам'ятники своєї країни (пам'ятники видатним особам, історичним подіям, професіям, тваринам тощо).

Підсумкове заняття

Завдання 1. Візьміть участь у вікторині „Що я знаю про Україну?”

Дайте відповіді на запитання. За кожен правильну відповідь ви одержите оцінку – 1 бал. Переможцем вікторини буде визнаний студент, який набере найбільшу кількість балів.

1. Які державні символи має Україна?
2. Яку назву має парламент України?
3. Чому місто Київ вважають політичним центром України?
4. Які вимоги висуває українська конституція до претендентів на посаду президента?
5. Скільки країн є найближчими сусідами України?
6. З якими подіями української історії пов'язані ці дати?
24 серпня 1991 року.
28 червня 1996 року.
26 квітня 1986 року.
9 травня 1945 року.
7. Яку назву має головна вулиця Києва?
8. Чи є Дніпро найбільшою річкою Європи?
9. Як називають гірські системи на території України?
10. Яка гора є найвищою в Україні?
11. Де стоїть Тарасова гора?
12. Які видатні особи зображені на українських грошах?
13. Яке дерево є поетичним символом Києва?
14. У якій країні світу є пам'ятник українській писанці?
15. Яке місто впродовж 15 років було столицею радянської України?
16. У яких містах України є метро?
17. У якій частині України встановлено знак центра Європи?
18. Як називають автономну республіку, яка входить до складу України?
19. Скільки літер має українська абетка?
20. На якій річці України створено найбільші штучні моря (водосховища)?
21. На які мінерали багата Україна?
22. Назви яких місяців утворено від назв дерев?
23. У яких країнах світу живе найбільша кількість українських емігрантів?
24. Яка продукція прославила ці торговельні марки? „Рошен”, „Наша ряба”, „Президент”, „Галка”, „Немирів”.

25. Яким українським письменником встановлено пам'ятники у Вінниці?

26. Які державні свята відзначають українці?

27. Які футбольні клуби прославили український спорт?

28. Які страви української кухні ви знаєте?

29. Що таке хрестини?

30. Які елементи українського національного костюма ви знаєте?

Завдання 2. Перевірте свої знання з українського країнознавства за допомогою тестів.

1. Грошова одиниця незалежної України – гривня – з'явилася ...

а) 1991 року;

б) 1996 року;

в) 1992 року.

2. Обов'язковим елементом чоловічого й жіночого одягу українських селян була ...

а) шапка;

б) хустка;

в) сорочка.

3. Українці кажуть:

а) „борщ – усьому голова”;

б) „сало – усьому голова”;

в) „ковбаса – усьому голова”.

4. Вінниччина багата на ...

а) залізну руду;

б) білу глину (каолін);

в) кам'яне вугілля.

5. Софія Київська – це ...

а) торговельний центр;

б) християнський собор;

в) спортивний комплекс.

6. Українська православна церква послуговується ...

а) календарем майя;

б) григоріанським календарем;

в) Юліанським календарем.

7. Писанки й крашанки українці виготовляють до свята ...

- а) Різдва;
- б) Великодня;
- в) Нового року.

8. Упродовж 10 років Тарас Шевченко ...

- а) навчався в академії мистецтв;
- б) перебував у кріпацькій неволі;
- в) відбував покарання як політичний злочинець.

9. Леся Українка – знана ...

- а) політична діячка;
- б) співачка;
- в) письменниця.

10. Перший комп'ютер у Європі створив колектив учених, яким керував ...

- а) Б. Патон;
- б) С. Лебедев;
- в) С. Корольов.

11. Олег Антонов конструював ...

- а) літаки;
- б) космічні кораблі;
- в) гелікоптери.

12. Нагороду „Золотий м'яч” здобув ...

- а) Володимир Кличко;
- б) Сергій Бубка;
- в) Андрій Шевченко.

13. Дніпро несе свої води у ...

- а) Каспійське море;
- б) Чорне море;
- в) Азовське море.

14. Головне курортне місто Криму – це ...

- а) Севастополь;
- б) Сімферополь;
- в) Ялта.

15. Літню резиденцію останнього російського імператора було збудовано в ...
- а) Лівадії;
 - б) Ялті;
 - в) Києві.
16. Архітектурною емблемою Криму є ...
- а) Воронцовський палац;
 - б) Лівадійський палац;
 - в) палац „Ластівчине гніздо”.
17. Центр Закарпаття – місто ...
- а) Хуст;
 - б) Ужгород;
 - в) Львів.
18. У якому місті відкрито музей Писанки?
- а) Вінниці;
 - б) Києві;
 - в) Коломиї.
19. Хто є засновником Софії Київської?
- а) Ярослав Мудрий;
 - б) Богдан Хмельницький;
 - в) Володимир Великий.
20. Софія Київська – це пам’ятка живопису ...
- а) X – XXI століття;
 - б) XI – XVIII століття;
 - в) XVIII – XIX століття.
21. Золоті ворота – це...
- а) складова заповідника “Софія Київська”;
 - б) назва ресторану у центрі Києва;
 - в) музей ікон.
22. У якому році було відкрито музей “Писанка”?
- а) 1992;
 - б) 2000;
 - в) 1987.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загородній І. М. Руїни „Вервольфу” свідчать / Загородній І. М. – Вінниця : Консоль, 2002. – 208 с.
2. Легенди та міфи України / уклад. Товстий В. П. – Х. : Промінь, 2005. – 64 с.
3. Малаков Д. Архітектор Городецький / Малаков Д. – К. : Кий, 1999. – 238 с.
4. Пастушенко Л. Соловецький соціалізм / Л. Пастушенко // Дзвін. – 2001. – № 5-6.
5. Потоцький В. П. 500 найцікавіших питань та відповідей про Україну / Потоцький В. П. – Х. : ВД „ШКОЛА”, 2008. – 112 с.
6. Пустиннікова І. С. Закарпаття туристичне: Путівник по регіону / Пустиннікова І. С. – Х. : Біблекс, 2008. – 304 с.
7. Пушкіна О. Непобеждённый Кличко / Пушкіна О. – К. : Дуліби, 2006. – 96 с.
8. Семененко В. І. Таємниці, казуси, курйози в українській історії / Семененко В. І. – Х. : ВД „ШКОЛА”, 2010. – 160 с.
9. Українці, що удосконалили світ / уклад. Товстий В. П. – Х. : Промінь, 2006. – 80 с.
10. Хорошевський А. Ю. 100 знаменитих символів України / Хорошевський А. Ю. – Х. : Фолио, 2007. – 511 с.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

1. www.autotravel.ua
2. www.agnec.in.ua
3. high-day.com
4. luchesk.com.ua
5. pustunchik.ua
6. podrobnosti.ua
7. grigoryev.net
8. www.oda.te.gov.ua
9. shkola.ua
10. kharkov-2030.narod.ru
11. travel.tochka.net
12. yassena.livejournal.com
13. uk.wikipedia.org

Навчальне видання

**Азарова Лариса Євстахіївна
Іванець Тетяна Юхимівна**

**УКРАЇНСЬКИЙ ДИВОСВІТ
КРАЇНОЗНАВСТВО ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ
СТУДЕНТІВ-НЕФІЛОЛОГІВ**

Навчальний посібник

Редактор Т. Старічек

Оригінал-макет підготовлено Л. Азаровою

Підписано до друку 01.12.2014 р.
Формат 29,7×42¼; Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 11,1.
Наклад 300 (1-й запуск 1-100) пр. Зам. № 2014-104.

Вінницький національний технічний університет,
навчально-методичний відділ ВНТУ,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95.
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-85-32.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК №3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті
в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі.
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95.
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-87-38.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.